

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Hudební postoje dětí a jejich hodnotová orientace

Musical Attitudes of Children and Their Belief System

Vedoucí závěrečné práce: Doc. PaedDr. Hana Váňová, Ph.D. Csc.

Oponent práce:

Autor: Bc. Petr Stratil, Dipl. um.

Hudební výchova – sbormistrovství

Červen 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 19. 6. 2014

Podpis

Abstrakt

Zkoumání hudebních preferencí ve vztahu k dalším aspektům lidského života má dlouhou tradici. Předkládaná práce je zaměřena na zkoumání hudebních preferencí v souvislosti s hodnotovou orientací. Výzkum probíhal smíšenou formou za použití jednak dotazníku, tak především polostrukturovaného rozhovoru, který byl veden s 18 žáky ve věku 16 let. Významnou součástí výzkumu byl zvukový dotazník, jehož cílem bylo především ujasnění těch žánrů, se kterými nemá dotyčný respondent příliš zkušeností. Výsledky zvukového dotazníku byly následně využity jako východisko pro rozdělení respondentů do preferenčních skupin a dále pro porovnání těchto skupin v návaznosti na určité hudební postoje, domácí hudební prostředí a především hodnotové preference. Celkové výsledky výzkumu poukazují na velmi mírné tendence k určitým skupinovým specifikům u respondentů preferujících hip hop, metal a klasickou hudbu. Naopak prokazatelný je vliv domácího hudebního prostředí na formování hudebních preferencí. Nečekaným výsledkem šetření je pak zjištění, že posluchači při použití zvukového dotazníku vykazují pozitivnější hodnocení stejných hudebních žánrů, než když odpovídají pouze podle svých představ o hudebních žánrech.

Klíčová slova

Hudební preference, hudební žánr, hodnotová orientace, adolescenti, domácí hudební prostředí, smíšený výzkum, zvukový dotazník, rozhovor

Summary

Exploring the musical preferences in relation to other aspects of human life has a long tradition. The present work is focused on exploring musical preferences with regard to personal value system. The research was designed as mixed method using questionnaire and semi-structured interview. The research sample consisted of 18 pupils aged 16 years. An important part of the research was music questionnaire that tried to clarify those genres, that are not familiar to respondents. Results of the music questionnaire were used as the basis for selection of respondents according to the preferential groups and to compare these groups in relation to certain musical attitudes, home musical environment and above all value system. The overall results of the research point to a very slight tendency to group certain specifics of the respondents which prefer hip hop, metal and classical music. On the contrary, results show a demonstrable impact of home music environment in shaping musical preferences. The unexpected outcome of present study is finding that listeners using the music questionnaire rated more positive the same genre of music compared to rating genres only by their concepts about each genre.

Key words

Musical preferences, musical genre, value system, adolescents, home musical environment, mixed research, music questionnaire, interview

Děkuji mnohokrát doc. Haně Váňové za trpělivost při vedení diplomové práce, za poskytnutí užitečných rad a doporučení odborné literatury. Dále děkuji všem žákům, kteří byli ochotni poskytnout hloubkové rozhovory a učitelům, kteří umožnili žákům účastnit se výzkumu.

Obsah

Obsah

1	Úvod a cíle práce	7
2	Teoretická část	8
2.1	Důležité pojmy	8
2.1.1	Hudební preference a hudební vkus	8
2.1.2	Postoj	9
2.1.3	Hodnoty	11
2.1.4	Hodnotová orientace	12
2.1.5	Hudební styl a hudební žánr	13
2.1.6	Hudební žánr	14
2.2	Problematika zkoumání preferencí hudebních žánrů	14
2.3	Hudebních preference jako vědecký problém	15
2.3.1	Hudební preference a jejich zkoumání na území ČR	16
2.4	Vybrané výzkumy zaměřené na hudební preference a funkci hudby v životě adolescentů	17
2.4.1	Zkoumání hudebních preferencí ve vztahu k charakterovým rysům	17
2.4.2	Hudební preference a zdravotní rizika	32
2.4.3	Role hudby ve vztahu k prožívání	34
2.4.4	Sociální role hudby	37
2.4.5	Genderová tematika a hudební preference	38
2.4.6	Důležitost hudby v životě dospívajících	38
2.4.7	Některé aspekty digitalizace hudby	40
2.5	Hudební žánry a jejich charakteristika	42
3	Empirická část	57

3.1	Úvod.....	57
3.2	Metoda.....	57
3.3	Vzorek	57
3.4	Dotazník	57
3.4.1	Zvukový dotazník	58
3.5	Výzkumné otázky	59
3.6	Rozhovor	59
3.7	Výsledky – hudební část.....	60
3.7.1	Prvotní vzpomínka na hudební činnost	60
3.7.2	Myšlenky na hudbu během dne, hudební představy.....	62
3.7.3	Prozpěvování si.....	63
3.7.4	Touha hrát na hudební nástroj.....	63
3.7.5	Pocity při poslechu oblíbené a neoblíbené hudby	64
3.7.6	Jak se respondent dostal ke své oblíbené hudbě a jakou roli hraje v jeho výběru média	65
3.7.7	Jak respondent vnímá smysl hudby.....	67
3.7.8	Shrnutí hudební části rozhovoru	69
3.8	Výsledky – hodnotová část	72
3.8.1	Náboženské vyznání	72
3.8.2	Představa vlastní budoucnosti	73
3.8.3	Vnímání důležitosti vzdělání.....	76
3.8.4	Představa rodinného života.....	76
3.8.5	O co by se měl člověk v životě snažit.....	77
3.8.6	Jaké problémy momentálně zatěžují naši společnost.....	78
3.8.7	Ideálně strávené prázdniny	80
3.8.8	Otázka na možnosti třech splněných přání	81

3.8.9	Shrnutí hodnotové části rozhovoru.....	82
3.9	Hodnoty ve vztahu k hudebním preferencím.....	83
3.9.1	Zkoumání vztahu hudebních preferencí a hodnotové orientace.....	85
3.9.2	Diskuze.....	96
4	Závěr	100
5	Seznam literatury.....	102

1 Úvod a cíle práce

Hudba je pro dospívající jednou z hlavních náplní jejich života. Mladí lidé stráví v přítomnosti hudby během dospívání až několik tisíc hodin, avšak nedá se říci, že by se jednalo o libovolný typ hudby. Mezi adolescenty je hudba nejen prostředkem estetického vyžití, ale i způsobem komunikace a sebevyjádření. Preferované hudební žánry nejsou pro konkrétní jedince jen výsledkem náhodné volby, ale jsou do značné části odrazem osobnosti. Mnozí zahraniční i čeští badatelé si povšimli významné role, kterou zaujímá hudba v životě dospívajících. Ukázalo se, že vztah mezi preferovanou hudbou a např. osobnostními rysy do značné míry koreluje, podobné korelace je možné najít také ve vztahu mezi oblíbenou hudbou a prakticky vyjadřovanými životními postoji. Předkládaná práce si klade za cíl poskytnout nový náhled na vztah hudebních preferencí dospívajících a jejich hodnotové orientace, to vše dále v návaznosti na podrobnější zjištění jejich hudební minulosti a zázemí. Zpracovávaná tematika není zcela nová vzhledem k velkému množství výzkumů, které v tomto ohledu zkoumali hudební preference adolescentů. Většina výzkumů je však povahy kvantitativní, která umožňuje přesnější statistické vyhodnocení, leč jejich nevýhodou je jistá schematičnost a nemožnost poskytnout plastičtější obraz skutečnosti. Z toho důvodu byla pro náš výzkum kromě sběru kvantitativních dat zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, který se jevil jako možnost, jak více podhalit oponu skutečnosti mezi hudebními preferencemi a hodnotovou orientací a poskytnout náhled na úvahy o hudbě přímo od dospívajících. Výzkum byl proveden na skupině šestnáctiletých žáků středních škol, u kterých můžeme předpokládat, že budou schopni v rozhovoru diskutovat i o složitějších otázkách. Zároveň se v jejich případě jedná o věkovou skupinu, u které ještě není zcela konstituován hudební vkus a umožňuje tak výzkumu pohlédnout právě doprostřed procesu jeho utváření. Současně s výzkumným šetřením se pokusíme navázat na zkoumání vztahu hudebních postojů a postojů rodičů, které bylo provedeno v letech 2010 – 2011 v rámci autorovy bakalářské práce, a do nynějšího výzkumu využít některé jeho závěry.

2 Teoretická část

2.1 Důležité pojmy

Ještě než se pokusíme podrobněji pojednat o hlavním tématu práce, je nutné osvětlit několik důležitých pojmů, se kterými zde budeme operovat, a také způsob jejich uchopení pro potřeby této práce.

2.1.1 Hudební preference a hudební vkus

Lidé, kteří pravidelně nebo příležitostně poslouchají hudbu, mají podobně jako v případě jiných statků (ať už se jedná o literaturu, filmy, nebo třeba jídlo) možnost volby. Z nepřeberné nabídky hudby, se kterou se v současné době můžou setkat, si musejí vybrat, čemu konkrétně budou věnovat svou pozornost. Jejich finální výběr je přímým důsledkem vkusového soudu, který jsou předtím nuceni vykonat. Hudební vkus je určitým souborem kritérií, které recipient uplatňuje při hodnocení estetickým podnětů (Poledňák, 2006, s. 111). Tato kritéria nemusejí být, a často ani nejsou, vědomá, přesto však zásadně ovlivňují volbu každého posluchače hudby. Výzkumy hudebního vkusu byly zpočátku prováděny především na severoamerickém kontinentu, zvláště po 2. světové válce pronikly také do Evropy. Pojem hudební vkus byl záhy vytěsněn a nahrazen pojmem *hudební preference*. Tento posun byl motivován především konotacemi, které s sebou pojem *vkus* nese¹.

Preference je typem kladného postoje. Hudební preference je pak kladný postoj vztažený na libovolný druh hudby, případně na hudebního interpreta. Je nutné doplnit, že hudební preferencí se nemyslí pouze upřednostnění na úkor něčeho jiného (ač i takový postoj je řadě posluchačů vlastní). Preference určitého žánru v žádném případě automaticky nevylučuje preferenci žánrů dalších (Bek, 2003, s. 31). Při výzkumech hudebních preferencí respondenti obvykle vyjadřují k daným žánrům postoj kladný, neutrální, nebo záporný, nejčastěji prostřednictvím Likertovy škály. Samotný postoj je výslednicí nespočetné řady vlivů. První hudební postoje získávají jedinci již v raném dětství. Jsou jim nejčastěji vštěpovány v rodině, ale také v dalších prostředích, ve kterých se dítě pohybuje.

¹ Jedná se především o snahu vyhnout jeho hodnotícímu vyznění ve smyslu „dobrý“ či „špatný“ vkus

Značnými změnami pak hudební postoje člověka procházejí v době adolescence, kdy hraje v jeho nazírání na hudbu mnohem větší roli také vrstevnická skupina. Hudební postoje jsou však formovány řadou dalších faktorů, jako je temperament, vliv masmédií, podnětné hudební prostředí, hra na nástroj a jistě řada dalších.

2.1.2 Postoj

Postoj je jakožto důležitý pojem součástí psychologie necelých sto let. Do psychologie ho vnesli W. J. Thomas a F. Znaniecki (1918, 1920) a chápali ho jako „*individuální protějšek společenské hodnoty*“, přesněji řečeno způsob individuálního hodnocení určité hodnoty (Nakonečný, 1997). Postoje byly zvláště v 1. polovině 20. století často směřovány s motivy, což si následně vyžádalo přesnější vymezení obou pojmů. Takovým vymezením může být vysvětlení postoje jako determinanty jednání a motivu jako jeho příčiny. Budeme-li citovat T. M. Newcomba (1950), pak „*postojem individua vůči nějaké věci chápeme jeho predispozici vůči této věci jednat, vnímat, myslet a cítit*“. Protože je toto vymezení dosti obecné, v následujících letech vznikla mnohá vymezení zpřesňující, ale i zestručňující². Postoj lze pak chápat jako výsledek integrace kognitivního procesu, který přináší určité poznatky, a následně emocionální vyhodnocení, což umožňuje zaujímat k objektům hodnotící vztahy. Ty mohou zahrnovat jak hodnocení pozitivní (dobrý, žádoucí), tak negativní (špatný, nežádoucí). Formulovaný postoj nazýváme *míněním*, pevně fixované hodnocení pak *přesvědčením*.

Jestliže jsou postoje determinantou jednání, nabízí se otázka, do jaké míry výsledné jednání postojům odpovídá. S ohledem na metaanalýzu výzkumů týkajících se postojů a chování (A. W. Wicker, 1969, cit. podle Nakonečný, 1997) lze říci, že korelace mezi jednáním a postoji nejsou právě vysoké³, z čehož plyne, že na základě početných výzkumů postojů (obvykle prováděných pomocí dotazníkového šetření) nelze příliš vyvozovat, jak by respondenti ve skutečnosti jednali.

Podobně jako pojmy, postoje jsou také organizovány do systému vztahů. Výše jsme uváděli postoje jakožto determinanty jednání. Je však třeba dodat, že role se zde mohou

² Např. M. Nakonečný (1970) definuje postoje prostě jako hodnotící vztahy.

³ Wickerova metaanalýza ukazuje, že průměrná korelace mezi postoji a jednáním byla pouze 0,15 bodu.

obrátit a určité jednání (ale i např. nová sociální role) může za určitých podmínek ovlivňovat postoje⁴.

Postoj můžeme chápat jako množinu o více složkách. V postoji můžeme najít rovinu kognitivní, emotivní a konativní. Jednotlivé složky mohou být také různě dominantní. Zvláště emocionální složka postoje (sentiment) má velký význam – určuje totiž sílu postoje. Extrémně vychýlené postoje (pozitivně či negativně) jsou často důležitou částí osobnosti, třebaže mohou být mnohdy i naprosto iracionální a založené na mylných informacích. Tyto výrazné postoje jsou také velmi odolné vůči změně. Neutrální postoje se většinou vážou k méně důležitým objektům (z pohledu subjektu). Každý subjekt si vytváří v průběhu života velké množství nejrůznějších postojů, přičemž tyto postoje mají pro různé osoby také různou důležitost. Množství postojů často u subjektu směřuje k propojování postojů a jejich zasazování do harmonických celků (kognitivní a emotivní konsonance). Množina postojů, které subjekty zauímají, nemusí být vždy konzistentní. Může se tak dít v průběhu času, kdy osoba postupně mění své postoje, ale i současně zastávané postoje mohou být někdy v opozici. V každém případě platí, že stabilní je především konzistentní postojový systém. Čím jsou postoje komplexnější a lépe propojené, tím jsou odolnější vůči změnám. Ke změnám postojů může docházet různými způsoby. Je obvyklé, že se postoje mění především co do intenzity, naopak pouze výjimečně se extrémně negativní postoj stane postojem extrémně pozitivním. Velkou roli zde hraje především afektivní složka postoje. Jinak řečeno, pokud máme fakta, která by teoreticky mohla vést ke změně postoje, nejsou tolik důležitá fakta sama o sobě, ale spíš vztah k těmto faktům, přičemž více působivá jsou fakta posílená o afektivní složku. Podle směru změny postoje rozlišujeme změny kongruentní (stejnoseměrné – pozitivní postoj se stane extrémně pozitivním) a inkongruentní. Je samozřejmostí, že kongruentní změny v postojích jsou snadnější než změny inkongruentní, případně konverze neboli radikální změny postoje (Nakonečný, 2009, s. 239 - 286).

Podobně jako postoje determinují jednání, ovlivňují rovněž proces zpracování informací. Při zpracovávání poznatků jsou postoje určitým prizmatem, nebo snad filtrem, který znatelně ovlivňuje, jaké informace budou zapamatovány a jak budou zařazeny do systému

⁴ S. Lieberman ve svém výzkumu (1959) přesvědčivě zdokumentoval změnu postojů zaměstnanců, kteří v zaměstnání povýšili (cit. podle Nakonečný, 2009).

s ohledem na touhu po kognitivní konsonanci. Velkou roli hraje také osobnost *informátora*, který přináší nové poznatky. Pokud je tato osoba pozitivně hodnocená, mají její argumenty mnohem větší váhu (Howland a Weissman, 1951, cit. podle Nakonečný, 1997).

Utváření postojů je vzhledem k tomu, že vyžadují zkušenost a orientaci v hodnotách, z velké části produktem učení. Již v průběhu primární socializace se dítě učí, co je „dobré“ a co „špatné“. To vše se děje jak v rovině společensko-normativní, tak v rovině subjektivní.

Zvláštním druhem postojů jsou *předsudky*. G. W. Allport (1954) definuje předsudek jako „*odvratný nebo hostilní postoj vůči osobě, která náleží ke skupině, jednoduše proto, že náleží ke skupině, a proto se předpokládá, že má závadné kvality připisované této skupině.*“ (cit. podle Nakonečný, 2009) Charakteristickou vlastností předsudků je silné emocionální zabarvení a z toho plynoucí odolnost proti změnám.

Jedním z důležitých pojmů vztahujících se k postojům, jsou tzv. *skryté postoje*. Jedná se o typ postoje, o kterém nemusí subjekt vůbec vědět a nelze jej tak zjistit introspekci, ale pouze nepřímou. Přesto i tyto nevědomé postoje ovlivňují jednání. Dokonce se dá říci, že skryté postoje mají velký vliv především na rozumem nekontrolované chování.

2.1.3 Hodnoty

Jan Průcha (2013) definuje hodnoty následovně: „*V sociálně psychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj.*“. Hodnoty jsou tedy založeny na subjektivním vnímání, to však nevyklučuje, aby nebyly některé hodnoty sdíleny skupinami, nebo dokonce celou společností. Je možné do určité míry rozlišovat hodnoty subjektivní, které mají význam pro konkrétního jedince, a hodnoty objektivní, které jsou pokládány za obecně platné ve skupině (např. mír, zdraví).

Linda Eyre (2000, s. 12) popisuje objektivní hodnotu jako takovou, která „*prospívá jak člověku, který ji uznává, tak lidem, s nimiž v duchu této hodnoty jedná.*“ Hodnoty nejsou jedinci dány geneticky, ale jsou postupně získávány prostřednictvím socializace a enkulturace. Hodnoty v životě člověka jsou vnímány z hlediska důležitosti (žebříčky hodnot) a zároveň se v čase proměňují. Z této subjektivity ve vnímání hodnot plyne, že

jsou značně relativní. Řada hodnot může mít velmi dlouhou tradici, dědí se v okruhu rodiny nebo i větších společností (vesnice, církve, státu). Hodnoty jsou sice do značné míry ovlivněny subjektivním vnímáním, ale mohou se stát i prostředkem skupinové kontroly. Jedinec si např. osvojuje skupinové hodnoty, za což ho čeká odměna ve formě kladného přijetí.

2.1.4 Hodnotová orientace

Pojem orientace přiřazený k pojmu hodnoty naznačuje, že se jedná o jakýsi hodnotový směr. Protože každý jedinec vyznává větší množství hodnot, které lze vidět uspořádané v určitých hodnotových strukturách, je možné na základě těchto struktur usuzovat na hodnotovou orientaci jedince. Jakmile se ukázalo, že hodnotovou orientaci lze empiricky studovat, několik výzkumníků se pokusilo o rozřídění osobností na základě toho, co chápou v životě jako důležité a nedůležité. L. V. Gordon (1960) načrtl 6 základních interpersonálních hodnot osobnosti: podporu, konformitu, uznání, nezávislost, benevolenci a vůdcovství, na tyto hodnoty pak navázal šest typů osobnosti (cit. podle Bocan a kol., 2011):

1. Teoreticky orientovaná – předobrazem je empiricky orientovaný a kriticky myslící intelektuál s tendencí k nezávislosti a vůdcovství
2. Ekonomicky orientovaná – zjednodušeně popsatelný jako typický americký podnikatel s vysokou touhou po uznání
3. Sociálně orientovaná – odpovídající typologicky altruistovi, či filantropovi s vysokým sklonem k benevolenci
4. Esteticky orientovaná – je typická vysokým individualismem s tendencí k nezávislosti
5. Politicky orientovaná – vyznačující se touhou po moci a vlivu s ambicemi k vůdcovství
6. Nábožensky orientovaná – konformní osobnost se silnými rysy benevolence

Mezi českými dospívajícími zkoumal preference různých hodnot Petr Sak (2000). Prostřednictvím statistického zpracování dat získaných výzkumným šetřením v roce 1996 rozlišil celkem sedm faktorů, které vyjadřují sedm typů hodnotové orientace:

1. Egoisticko-materialistická – zahrnuje osobnosti, které touží především po svém sebeprosazení bez ohledu na okolí. Životním cílem je získávání a rozšiřování majetku.
2. Profesně rozvojová – je zaměřená na vzdělání a rozvoj osobnosti, touží po zajímavé práci, ve které může dosáhnout úspěchu. Tito jedinci mají aktivní a tvořivý přístup k životu.
3. Reprodukční – je zaměřená na partnera, rodinu, děti a lásku. Je vyjádřením zájmu druhu na zachování rodu a vytváření podmínek pro růst dětí a jejich socializaci.
4. Globální – akcentuje hodnoty jako zdravé životní prostředí, mír, zdraví. Podobně jako reprodukční hodnotová orientace je zaměřena na zachování lidského rodu, ale na jiné úrovni. Chápe život lidí na planetě Zemi z globálního pohledu a uvědomuje si rizika, kterým lidstvo čelí. Globální i reprodukční typ lze chápat jako dvě stránky přežití lidského rodu.
5. Liberální – typickými hodnotami pro tento typ orientace jsou svoboda, demokracie, nebo soukromé podnikání, přičemž demokracie a soukromé podnikání lze chápat jako různou formu konkretizace pojmu svoboda.
6. Sociální – tato orientace je utvářena hodnotami jako veřejně prospěšná práce, politická angažovanost, společenská prestiž či užitečnost druhým lidem. Sociální hodnotová orientace míří k pospolitosti a interakcím s dalšími lidmi. Z hlediska lidské společnosti se jedná o velmi významnou orientaci, neboť pomáhá udržovat a utvářet společenské vztahy.
7. Hédonistická – jedná se o orientaci na hodnoty, jako jsou koníčky, přátelství a láska. Je v záporné korelaci s hodnotami, jako jsou rodina, děti, či politická angažovanost. Také hédonistická orientace akcentuje vztahy s dalšími lidmi, ale upřednostňuje vztahy, které člověka nespojují. Aktivity, které s touto orientací souvisejí, vyžadují pouze nízkou míru kooperace a málo zodpovědnosti.

2.1.5 Hudební styl a hudební žánr

Jestliže chceme uvažovat o vztahu mezi preferencemi hudebních žánrů a stylů, pak bychom se měli pokusit objasnit naše chápání těchto pojmů. V muzikologii je pojem

hudební styl frekventovaným tématem již více než sto let. Úvahy o stylu v hudebním umění (byť bez používání pojmu „styl“) jsou však mnohem starší a sahají až do období gotiky⁵. Množství výkladů, které se snaží definovat hudební styl, se shodne v tom, že pod pojem stylu lze zahrnout řadu způsobů, jak charakteristickým způsobem nakládat s hudebním materiálem. Styl můžeme najít v práci s harmonií, melodikou, rytmem, instrumentací, formou a dalšími výrazovými prostředky hudby, stejně jako v nejrůznějších kombinacích těchto prostředků a jejich různé důležitosti. Styl může být rovněž podmíněn sociálně nebo geograficky. Záleží na tom, jak jemnou optikou budeme při posuzování hudebního stylu nazírat. Lze samozřejmě mluvit o stylových epochách trvajících i více než sto let, stejně jako o osobním stylu konkrétního tvůrce (Pascall, 2014).

2.1.6 Hudební žánr

Pojem hudební žánr se do značné míry překrývá s pojmem hudební styl. Za povšimnutí stojí fakt, že zatímco v médiích a kulturních studiích má přednost pojem žánr, pak v oblasti muzikologie naprosto převažují úvahy nad hudebním stylem. Jestliže styl vymežíme především jako způsob manipulace s hudebním materiálem, pak žánr můžeme chápat jako jakýsi souhrn většího množství faktorů – styl autora, nebo skladby, je pak uplatněn v rámci konkrétního žánru. Zatímco styl není příliš mimohudebně determinován, žánr je produktem širších vlivů a pravidel. Jiným způsobem bychom mohli tento vztah popsat tak, že žánr je charakterizován slovem *co* a styl pak slovem *jak* (Moore, 2001).

2.2 Problematika zkoumání preferencí hudebních žánrů

Jakékoli zkoumání preferencí hudebních žánrů je postaveno před několik problémů, které z principu nelze zcela vyřešit, případně je lze řešit pouze částečně. Již prvním zásadním problémem je existence velmi rozsáhlého množství hudebních žánrů, které není z kapacitních důvodů možné zahrnout ani do velmi rozsáhlých výzkumů. Sběr dat bývá v případě hudebních preferencí prováděn pomocí dotazníků tak, že respondenti hodnotí (obvykle na Likertově škále) svůj kladný, neutrální, či záporný vztah ke konkrétnímu žánru. Východiskem pro jejich rozhodování jim obvykle je pouze vlastní zkušenost s hudebními

⁵ Můžeme zmínit jedno z prvních použití slova „styl“ ve spojení s hudbou. Giovanni Battista Doni je tvůrcem traktátů „Compendio del trattato de' generi e de' modi della musicadi“, 1635 Roma, Anrea Fei, Fonte: Bibliothèque nationale de France (gallica.bnf.fr), ve kterém jsou podrobně vysvětlovány pojmy *stile antico* a *stile moderno*.

žánry. Druhý způsob, jak zkoumat hudební preference, je založen na prezentaci hudebních žánrů respondentům formou zvukového dotazníku⁶. Oba dva způsoby mají své velké výhody a také nevýhody. Šetření provedené prostřednictvím běžného dotazníku bez zvukových ukázek je levnější, nicméně není vždy zřejmé, zda respondenti ve všech případech opravdu hodnotí uvedený hudební žánr, nebo pouze svou představu o zmíněném žánru. Zvukový dotazník je pokusem jak obejít právě největší nevýhodu klasického dotazníku, tedy často chatrné povědomí respondentů o různorodých hudebních žánrech. Přesto s sebou nese také značná omezení. Pro každý žánr ve zvukovém dotazníku je nutné zvolit vhodnou ukázkou, která bude ideálně reprezentovat celý žánr. Podobný výběr je u některých žánrů velmi nesnadný, až téměř nemožný. Dalším rizikem je, že respondenti nebudou při hodnocení žánrů abstrahovat od konkrétní ukázky, ale budou hodnotit pouze to, co je jim přehráno⁷. Podobně a snad ještě víc než u klasického dotazníku je problémem značně omezený časový prostor. V běžném dotazníku je možné poměrně rychle ohodnotit větší množství hudebních žánrů, naopak při vyplňování zvukového dotazníku nelze z časových důvodů vystavit respondenta velkému množství ukázek. Navíc řada ukázek z určitých hudebních žánrů vyžaduje také rozdílný rozsah pro svou prezentaci, pokud mají být žánry předvedeny alespoň přibližně s ohledem na jejich nároky⁸. Problémem může být (zvláště při větším počtu) také nevhodně zvolené pořadí ukázek, stejně jako taková „drobnost“ jako je neklidné prostředí, nevhodná nahrávka, nebo nekvalitní technické vybavení (přehrávač apod.).

2.3 Hudebních preference jako vědecký problém

Jak již bylo zmíněno výše, zkoumání hudebních postojů a preferencí se věnují vědci po celém světě. Je nasnadě, že výsledky se často dosti liší v závislosti na metodice výzkumu, ale i podle toho v jaké době a v jaké zemi jsou prováděny. Z tohoto důvodu již dnes vznikají meta-analýzy, které se snaží porovnávat hudební preference napříč různými zeměmi celého světa (např. Boer, 2009).

⁶ Zvukový dotazník používal ve svých výzkumech např. J. Kasan (1964, 1969, 1991), nebo Václav Hradecký (1998).

⁷ Některé výzkumy (např. Hradecký, 1998) se tuto nevýhodu pokoušejí eliminovat větším množstvím ukázek náležejícím ke každému stylu.

⁸ Stejně jako nelze rozměrnou fresku představit prostřednictvím malé pohlednice, není vhodné symfonickou hudbu prezentovat jako patnáctivteřinový úryvek, který může posluchači sdělit snad jen to, že slyší chvíli hrát symfonický orchestr.

2.3.1 Hudební preference a jejich zkoumání na území ČR

Podobně jako v dalších zemích bylo na území České republiky (a dříve také Československa) provedeno hned několik výzkumů zaměřených především, nebo alespoň částečně na zkoumání hudebních preferencí. U počátků zkoumání hudebních preferencí v Československu stál Karel Vetterl (1938), který je autorem prvního skutečně empirického zkoumání této oblasti. Nedlouho po skončení 2. světové války inicioval brněnský sociolog Inocenc Arnošt Bláha široce zaměřený výzkum obyvatel Brna, který zahrnoval také hudební část (zpracoval Jiří Vysloužil), ta byla ovšem vydaná až o 20 let později⁹.

V 60. letech 20. století došlo v Československu k velké renesanci zájmu o hudební sociologii, k čemuž patrně přispělo pronikání výsledků zahraničních výzkumů za železnou oponu. Hlavními postavami tehdejšího hudebně sociologického výzkumu se v tomto období staly Vladimír Karbusický a Jaroslav Kasan (1963), (1965) a (1969), kteří opakovaně vedli pod studijním oddělením československého rozhlasu výzkum hudebních preferencí. Oba výzkumy Kasana a Karbusického byly zaměřeny poměrně široce. Zahrnovaly otázky na několik hudebních žánrů¹⁰ a zároveň na řadu jevů s hudbou souvisejících, jako je hra na nástroj, členství ve sboru aj. Novinkou bylo využití tzv. zvukového dotazníku, kdy byly respondentům přehrávány krátké ukázky, které pak měli hodnotit. Šetření z roku 1969 bylo obohaceno také o psychologický test a dotazy na asociované představy.

Kromě široce zaměřených výzkumů bylo na našem území provedeno několik výzkumů zaměřených na určitou oblast hudby. Příkladem může být výzkum Vladimíra Hepnera a Ivy Maříkové z roku 1973, který zkoumal postoje české veřejnosti k populárním zpěvákům. Podobným typem šetření bylo zkoumání Martina Cejpa a Ivy Maříkové (1978), které zjišťovalo „postoje české veřejnosti k hudebnímu umění“, přičemž bylo orientováno výhradně na sféru vážné hudby. Dalšími z mnoha výzkumů, které byly (podobně jako v minulosti) zaštitěny Českým rozhlasem, byla dvě šetření zpracovaná pod vedením Jaroslava Košťála na počátku 80. let (1981 a 1982) a publikovaná v roce 1985. Několik

⁹ Důvodem zpožděného vydání byl především prudký politický vývoj v poválečném Československu, kdy se ze sociologie stala v očích nové vládnoucí garnitury bezcenná buržoazní pavěda, přičemž k uvolnění tohoto striktního postoje došlo až v první polovině 60. let.

¹⁰ Ve výzkumu z roku 1964 figurovalo 25 žánrů hudby, v roce 1969 pak 16 žánrů hudby.

dalších výzkumů provedených v 80. letech se dotklo hudebních preferencí jen okrajově. Až v roce 1991 byl publikován výzkum Jaroslava Kasana (provedený o rok dříve), který opět použil techniky zvukového dotazníku a také byl znovu proveden na půdě Českého rozhlasu¹¹. Tato instituce stála také v pozadí dalšího výzkumu, který zjišťoval „preferencí hudebních stylů“, ale byl tentokrát realizován Václavem Hradeckým (1998). Podobně jako při šetření Jaroslava Kasana (1991) byl využit zvukový dotazník, který však pro každý ze 43 hudebních stylů (!) zahrnoval 3 hudební ukázky, které měly zajistit vyšší validitu.

Posledním velkým výzkumem hudebních preferencí na širokém vzorku populace je pak šetření Mikuláše Beka (2003). Zahrnovalo celkem 1067 respondentů ve věku 18 – 75 let, kteří se vyjádřili prostřednictvím rozsáhlého dotazníku jak ke svým hudebním preferencím, tak k mnoha dalším reáliím svého života, ať už bezprostředně spojeným s hudbou (hra na nástroj, návštěva koncertů aj.), nebo k rozličné řadě dalších témat (např. tolerance vůči cizím etnikům, politická orientace). Všechny zmíněné výzkumy samozřejmě nevyčerpávají téma zjišťování hudebních preferencí na našem území, zvláště v posledních letech vzniká řada prací, které vztahují hudební preference k dalším skutečnostem, ať už psychologickým, sociologickým, pedagogickým, či estetickým.

2.4 Vybrané výzkumy zaměřené na hudební preference a funkci hudby v životě adolescentů

Hudební preference lze zkoumat v různých souvislostech. Níže uvedené výzkumy jsou rozděleny podle různých témat, ale i přístupů, které autoři ve výzkumech uplatňovali.

2.4.1 Zkoumání hudebních preferencí ve vztahu k charakterovým rysům

Adolescent music preferences and personality characteristics

Výzkum nizozemských autorů (Delsing a kol., 2008) se zaměřil na hudební preference tamějších dospívajících, jejich stabilitu a jejich vztah k osobnostní charakteristice. Výzkum probíhal prostřednictvím opakovaného dotazníkového šetření na vzorku 1044 respondentů ve věku 12 – 19 let po dobu tří let. Právě opakované měření

¹¹ Tentokrát se ale jednalo o Ústav pro výzkum kultury a výzkumné oddělení Českého rozhlasu.

mělo eliminovat nevýhodu několika předchozích výzkumů zaměřujících se na podobné téma (Rentfrow a Gosling, 2003; Schwartz a Fouts, 2003), které však využily pouze jediné měření. Autoři se pomocí opakovaného dotazování snažili postihnout dynamiku vývoje preferencí v průběhu času. Hudební preference respondentů byly dávány do souvislosti s pěti charakterovými rysy¹²: extravertí, neuroticismem, otevřeností vůči novým zkušenostem, svědomitostí a přívětivostí. Hudební žánry byly na základě výzkumu a faktorové analýzy rozděleny do čtyř skupin: Rock¹³, Elite¹⁴, Urban¹⁵ a Pop/dance¹⁶. Výsledky výzkumu naznačují, že hudební preference adolescentů jsou se zvyšujícím se věkem více stabilní a příliš se nemění. Potvrzuje se tak již starší výzkum Holbrooka a Schindlera (Holbrook a Schindler, 1989). Pokud se jedná o vztah hudebních preferencí ke konkrétním charakterovým rysům, pak výzkumníci odhalili několik znatelných korelací. Dospívající preferující rockovou hudbu se ukázali být méně svědomití, ale zato více otevření. Respondenti vyznávající hudbu z oblasti „Elite“ vykazují naopak vyšší svědomitost, přívětivost i otevřenost, avšak nižší emoční stabilitu. Fanoušci hudby zařazené pod kategorii „Urban“ vynikají velkou mírou extravertze a přívětivostí, podobně jako ctitelé žánrů sdružených pod kategorií „Pop/Dance“. Výsledky také naznačují, že vztah mezi preferencemi a charakterovými rysy je podobný napříč věkovými skupinami s výjimkou skupiny „elite“, která vykazuje určité věkové rozdíly, kdy se zvláště v mladším věku ukázala u respondentů oceňujících tyto žánry negativní korelace s extravertí. U respondentů vyznačujících se „otevřenou myslí“ je s rostoucím věkem zřejmý vzrůstající zájem zaměřený na okrajové (nekonvenční) hudební žánry a více negativní postoj k žánrům, které se dají označit jako mainstreamové (konvenční). Kladná korelace k extravertzi se naopak objevuje u posluchačů žánrů ze skupin „Urban“ a „Pop/dance“, což jsou nejčastější hudební žánry, se kterými se lze setkat na diskotékách a dalších setkáních mládeže. Je vhodné poznamenat, že výzkum neodhalil žádný sklon k neuroticismu u fanoušků rockové hudby, přestože právě rocková hudba zahrnuje velké množství hudby kladoucí důraz na vyjádření negativních emocí. Výzkumníci na závěr konstatují, že míry korelací, které našli ve zkoumání hudebních preferencí a osobnostních charakteristik,

¹² Jedná se o Five Factor Model (FFM) – pětidimenzionální hierarchický model struktury osobnostních rysů

¹³ Rock, heavy metal/hard rock, punk/hardcore/grunge, gothic

¹⁴ Jazz, klasická a gospelová hudba

¹⁵ Hip-hop/rap, soul/R&B

¹⁶ Trance/techno, top40/hitparády

byly spíše mírné až malé. Z toho plyne, že změny v hudebních preferencích nelze mechanicky spojovat pouze se změnou charakterových vlastností, ale i s dalšími faktory¹⁷.

An investigation into the relationship between music preference, personality and psychological wellbeing

Disertační práce novozélandské autorky (Sigg, 2009) se zaměřuje na vztah mezi hudebními preferencemi, sociální a osobní identitou a pocitem pohody v populaci univerzitních studentů. Výsledky několikačetného dotazníkového šetření zaměřeného na různé aspekty¹⁸, které autorka provedla mezi studenty 1. ročníků technologické univerzity, neprokázaly žádný vztah mezi hudebními preferencemi, sociální identitou a sebeúctou. Naproti tomu zjistila, podobně jako nizozemští výzkumníci (Delsing a kol., 2008), vztah mezi oblíbenou hudbou a některými osobnostními rysy. Autorka dále zjistila negativní vztah mezi šíří hudebních preferencí a svědomitostí.

The Do Re Mi's of everyday life: the structure and personality correlates of music preferences

Rozsáhlý výzkum amerických autorů (Rentfrow a Gosling, 2003) se zaměřil na vztahy mezi hudebními preferencemi a osobnostními rysy. Výzkum zahrnující více než 3500 respondentů (univerzitních studentů z Texasu) využil hned několika metod a probíhal v různých regionech. Jeho výsledkem bylo následně vymezení čtyř základních faktorů hudební preference: 1. Reflexivní a komplexní hudba. 2. Intenzivní a bujičská hudba, 3. Optimistická a konvenční hudba, 4. Energická a rytmická hudba. Preference těchto různých dimenzí hudby byla vztažena k široké škále osobnostních charakteristik (např. otevřenost, politická orientace, nebo kognitivní schopnosti). Výzkum sestával celkově z šesti studií.

První studie se zabývala názory na důležitost hudby. Výsledky ukazují, že pro respondenty je hudba dosti důležitá, často patří, vedle „koníčků“, k nejdůležitějším aktivitám. Respondenti hudbě zároveň přiřadili značný význam jakožto prostředku sebevyjádření, který prozradí o člověku více než jiné aktivity¹⁹.

¹⁷ Může se jednat o vliv okolí, sociální třídy, individuální kognitivní dovednosti aj.

¹⁸ DAS-21, RSES, SAQ, SL/SC-R, TIPI, STOMP-M

¹⁹ Např. literatura, filmy nebo oblékání aj.

Druhá studie byla založena na vlastním zkoumání hudebních preferencí. Respondenti ohodnotili na sedmibodové Likertově škále 14 předem vybraných hudebních žánrů²⁰ a zároveň byli podrobeni osobnostním testům. Získaná data podrobili autoři faktorové analýze, následně pak výzkumníci rozlišili čtyři výše zmíněné dimenze typů hudby. Rozdělení žánrů podle jejich zařazení je lépe přehledné na obrázku níže (Obrázek 1: Přiřazení žánrů do skupin podle faktorové analýzy).

Genre	Music-preference dimension			
	Reflective and Complex	Intense and Rebellious	Upbeat and Conventional	Energetic and Rhythmic
Blues	<i>.85</i>	.01	-.09	.12
Jazz	<i>.83</i>	.04	.07	.15
Classical	<i>.66</i>	.14	.02	-.13
Folk	<i>.64</i>	.09	.15	-.16
Rock	.17	<i>.85</i>	-.04	-.07
Alternative	.02	<i>.80</i>	.13	.04
Heavy metal	.07	<i>.75</i>	-.11	.04
Country	-.06	.05	<i>.72</i>	-.03
Sound tracks	.01	.04	<i>.70</i>	.17
Religious	.23	-.21	<i>.64</i>	-.01
Pop	-.20	.06	<i>.59</i>	.45
Rap/hip-hop	-.19	-.12	.17	<i>.79</i>
Soul/funk	.39	-.11	.11	<i>.69</i>
Electronica/dance	-.02	.15	-.01	<i>.60</i>

Note. $N = 1,704$. All factor loadings $|.40|$ or larger are in italics; the highest factor loadings for each dimension are listed in boldface type.

Obrázek 1: Přiřazení žánrů do skupin podle faktorové analýzy (převzato z Rentfrow a Gosling, 2003)

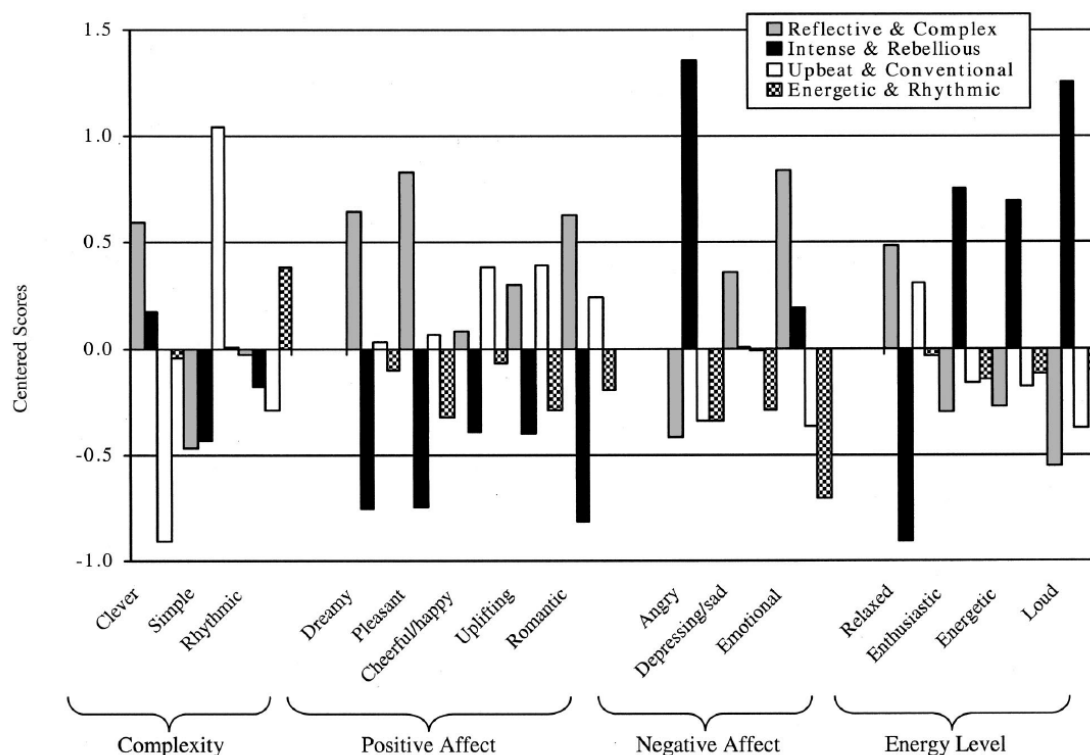
Třetí studie sloužila k potvrzení výsledků 2. studie. Dotazník zaměřený na hudební preference a osobnostní charakteristiky byl však podroben analýze CFA²¹.

Čtvrtá studie si kladla za cíl ověřit a více zobecnit výsledky 2. a 3. studie. Její technika byla inovativní a zároveň dnes obtížně zopakovatelná. Autoři využili dobové popularity P2P sítí, které na přelomu tisíciletí způsobily průlom v šíření hudby v digitálním formátu prostřednictvím internetu, a prostřednictvím služby audiogalaxy.com se dostali k hudebním sbírkám jednotlivých uživatelů těchto služeb. Výhodou tohoto postupu byl fakt, že tak značně eliminovali zakotvenost svého výzkumu na území Texasu a zároveň autoři získali značný vzorek respondentů (10 z každého státu USA). Získaná data nakonec opět podrobili CFA. Také v tomto případě se autorům potvrdily výsledky předchozích studií.

²⁰ alternative, blues, classical, country, electronica/dance, folk, heavy metal, rap/hiphop, jazz, pop, religious, rock, soul/funk, sound tracks.

²¹ confirmatory factor analysis

Pátá studie měla cíl v nalezení jednotlivých prvků, které k sobě vážou jednotlivé hudební žánry. Autoři nejprve vybrali typické zástupce hudebních žánrů, následně se pokusili formulovat typické hudební znaky, podle kterých mohou být žánry rozřazeny, a následně nechali tyto znaky hodnotit skupinou nezávislých hodnotitelů. Jak ukazuje obrázek níže (Obrázek 2: Znaky jednotlivých dimenzí hudebních preferencí), k vykrystalizovaným čtyřem typům hudebních preferencí byly přiřazeny jednotlivé znaky (pozitivně či negativně) a ohodnoceny podle významnosti.

Obrázek 2: Znaky jednotlivých dimenzí hudebních preferencí (převzato z Rentfrow a Gosling, 2003)

Poslední studie završuje celý výzkum a všímá si toho, jakým způsobem se osobnostní rysy vztahují k hudebním preferencím. Výzkumníci vyhodnotili osobnostní testy účastníků výzkumu, dále také kognitivní testy. Výsledky, které jsou vlastně shrnutím celého mimořádně obsáhlého výzkumu, ukazují velké množství korelací mezi hudebními preferencemi, osobností, sebepojetím, ale také politickými názory a kognitivními schopnostmi. Atributy přiřazené jednotlivým skupinám hudebních preferencí jsou shrnuté v Tabulka 1 (cit. podle Franěk a Mužík, 2006).

Tabulka 1: Přiřazení jednotlivých atributů ke skupinám hudebních preferencí (podle Franěk a Mužík, 2006)

Faktor	Název faktoru	Charakteristika hudby	Hudební žánry	Výsledek v testech osobnosti	Charakteristika osobnosti
1.	Reflexivní a komplexní hudba	Uspadňuje introspekci a je strukturálně složitá.	Blues Jazz klasická hudba folk	Preference souvisí s otevřeností vůči zkušenosti, sebevnímanou inteligencí, verbální dovedností (ne však analytickou) a politickým liberalismem. Je negativně spojena s orientací na sociální dominanci a tělesnou zdatností.	Tito jedinci mají tendenci být vynalézaví, mají fantazii, váží si estetického prožitku, považují sami sebe za inteligentní, tolerantní a zamítají konzervativní postoje.
2.	Intenzivní a buřičská hudba	Je plná energie a často má „buřičský“ obsah.	alternativní hudba heavy metal	Preference souvisí s otevřeností vůči zkušenosti, tělesnou zdatností, sebevnímanou inteligencí a verbálními dovednostmi. Přestože tato hudba zdůrazňuje negativní emoce, tito jedinci nevykazují známky neuroticismu či nepřívětivosti.	Tito jedinci mají tendenci se zajímat o různé věci, mají rádi risk, jsou fyzicky aktivní a považují sami sebe za inteligentní.
3.	Optimistická a konvenční hudba	Zdůrazňuje pozitivní emoce a je strukturálně jednoduchá.	country soundtrack “religious” pop	Preference pozitivně koreluje s extravertí, přívětivostí, svědomitostí, konservatismem. Negativně koreluje s otevřeností vůči zkušenosti, tělesnou zdatností, orientací na sociální dominanci, liberalismem a verbálními dovednostmi.	Tito jedinci jsou veselí, společenštití, spolehliví, rádi pomáhají ostatním, sami sebe vidí jako fyzicky atraktivní a mají tendenci být relativně konvenční.
4.	Energická a rytmická hudba	Je velmi živá a často obsahuje zdůrazněný rytmus.	rap/hip-hop soul/funk elektronická taneční	Je pozitivně spjata s extravertí, přívětivostí, liberalismem, sebevnímanou osobní atraktivností, fyzickou zdatností a negativně koreluje s orientací na sociální dominanci a konservatismem.	Tito jedinci mají tendenci být výřeční, plní energie, smířliví, vidí sami sebe jako fyzicky atraktivní a vyhýbají se konservativním ideálům.

Hudební preference a její souvislost s některými osobnostními rysy

Čeští výzkumníci (Franěk a Mužík, 2006) v mnohém navázali na studii Rentfrowa a Goslinga (2003), přesto je jejich výzkumný design v mnohém odlišný. Franěk s Mužíkem zkoumali menší vzorek respondentů převážně mladšího věku²². Cílem autorů bylo porovnání výsledků výzkumu v americkém a českém prostředí. Vzhledem k podmínkám a jinému kulturnímu prostředí v České republice bylo nezbytné přizpůsobit výzkumný design českému prostředí. To se projevilo konkrétně v rozšíření počtu hudebních žánrů o další tři položky²³. Čeští respondenti tedy vyplnili mírně rozšířený hudebně preferenční dotazník, v němž mohli jednotlivým hudebním žánrům přiřadit stupeň preference na Likertově škále, dále respondenti vyplnili Eysenckův osobnostní dotazník formy B²⁴ (Vonkomer a Miglierini, 1979). Kromě jednoduchého seřazení hudebních žánrů podle popularity se autoři zaměřili především na multidimenzionální vymezení hudebních preferencí. Pomocí pětifaktorové analýzy rozdělili výzkumníci hudební žánry z dotazníku do pěti skupin odpovídající pěti typům posluchačů²⁵:

Posluchači první skupiny, popsání faktorem 1, jsou výraznými příznivci lidové hudby a dechovky, a jen o něco málo kladně hodnotí vážnou hudbu, folk, country a gospel/spirituál. Obecně upřednostňují hudbu tradiční, akustickou, podle Rentfrowovy-Goslingovy typologie hudbu komplexní a reflexivní. U těchto posluchačů se neprojevilo výrazné negativní sycení žádné z položek, což znamená, že hudbu mají spíše rádi, popřípadě jim nevadí, nebo na některé její podoby nemají vyhraněný názor. Preference hudby této dimenze souvisí s věkem a vzděláním. Preference má tendenci stoupat s vyšším věkem a vzděláním. Rovněž existuje slabá negativní korelace mezi stupněm extraverte a preferencí této hudební dimenze.

Posluchači druhé skupiny, popsání faktorem 2, výrazně upřednostňují rap/hip hop a elektronickou hudbu/dance, ale také soul/funk/r'n'b a alternativní hudbu/world music/new age, naopak nemají příliš rádi folk a country. Tyto žánry je možné charakterizovat jako energické a rytmické, ale také jako intenzivní a buřičské. Existuje slabá pozitivní korelace mezi stupněm extraverte a preferencí této hudební dimenze. Jedná se o hudbu současnou, do značné míry elektroakustickou. Je možno připomenout, že se jedná o žánry, které se původně vědomě či nevědomě distancovaly od bělošského mainstreamu, a nějakým způsobem buď vyjadřovaly vzdor (rap/hip hop), nebo návrat ke kulturním kořenům (world music/taneční hudba). Rovněž negativní sycení country a

²² 440 respondentů, průměrný věk 30,1 let, 270 osob do věku 30-ti let, z toho 102 do 20-ti let

²³ Výzkum Rentfrowa a Goslinga (2003) zahrnoval 14 hudebních žánrů. Franěk s Mužíkem s ohledem na specifické české prostředí přidali do dotazníku hudebních preferencí další tři položky: „lidová píseň“, „dechovka“ a „muzikál“.

²⁴ Restandardizovaná verze pro českou populaci

²⁵ Aby nedošlo k pozměnění významu, uvádíme doslovnou citaci ze studie Fraňka a Mužíka (2006).

folku by mohlo souviset s tím, že se původně jednalo o kulturní projevy bílých Američanů. Otázka je, jak zásadně jsou tyto souvislosti vnímány v našem prostředí. Zillman a Gan (1997) poukazují na to, že adolescenti si v souvislosti se vzdorem k autoritám vybírají takovou hudbu, která se co nejvíce liší od typický žánrů, které tyto autority (zpravidla předchozí generace) uznávají. To by odpovídalo tomu, že posluchači druhé skupiny jsou v průměru mladší, a naopak posluchači folku a country starší.

Posluchači třetí skupiny, popsání faktorem 3, hodnotí velice kladně blues a jazz a také soul/funk/r'n'b a gospel, o něco méně slaběji pak vážnou hudbu a folk, mírně negativně hodnotí heavy metal. Lze si povšimnout určité podobnosti se strukturou faktoru 1. Rovněž v tomto případě byla zjištěna slabší pozitivní korelace mezi stupněm preference této hudební dimenze a stupněm vzdělání. V tomto případě se též jedná o hudbu komplexní a reflexivní. Zajímavá je zde rovina žánrové spřízněnosti. První čtyři nejvýrazněji syčené položky se řadí do okruhu tzv. "černé hudby", jak se také říká řadě stylů vycházejících z afroamerické tradice. Je však otázka, zda-li tento typ preference vysvětlovat na základě nějaké kulturní spřízněnosti či sympatie s kulturou černých Američanů, nebo jako oblību určitých vlastností této hudby. To nelze jistě zodpovědět bez znalosti dalších souvislostí, jako jsou postoje k vybraným skupinám či subkulturám. Ty jsme ovšem v našem dotazníku nezjišťovali.

Posluchači čtvrté skupiny, popsání faktorem 4, jsou výraznými příznivci rocku a heavy metalu, ale také alternativní hudby/world music/new age. Tento žánrový okruh je možné v souvislosti s typologií Rentfrowa a Goslinga (2003) označit jako hudbu intenzivní a buřičskou (netýká se to new age), popřípadě "tvrdou". Objevila se rovněž slabší pozitivní korelace mezi stupněm preference této hudební dimenze a mírou extroverze. Na druhé straně korelace mezi preferencí hudby této dimenze a věkem je negativní, což ukazuje, že ji preferují spíše mladší posluchači.

Posluchači páté skupiny, popsání faktorem 5, jsou příznivci popu, soundtracků a muzikálů, a částečně také country a gospelu/spirituálu. Za užití zmíněné typologie je možné tuto žánrovou skupinu souhrnně popsat jako optimistickou a konvenční hudbu. Preference těchto žánrů nesouvisí výrazněji s osobnostními rysy či vzděláním. Existuje zde slabší pozitivní korelace mezi mírou preference a věkem, což ukazuje, že preference této hudební dimenze s věkem mírně stoupá.

Franěk a Mužík se dále zaměřili na vztah mezi demografickými daty a hudebními žánry. Ukázalo se, že většina hudebních žánrů nějakým způsobem s věkem souvisí²⁶, např. s rostoucím věkem roste oblība dechovky, lidové písně, country, ale také vážné hudby, s klesajícím věkem zase roste oblība rapu/hiphopu, elektronické hudby/dance, alternativní hudby/world music, nebo heavy metalu. Hudební preference souvisí také s dosaženým vzděláním. Vyššího vzdělání obvykle dosahují příznivci jazzu, blues, vážné hudby a gospelu/spirituálu, žánry heavy metalu, elektronické hudby/dance, rapu/hiphopu

²⁶ Výjimkami byly žánry „soundtrack“ a „soul/funk/rhythm'n'blues“.

a sound tracks se pak pojí s nižším vzděláním²⁷. Autoři se zabývali i vlivem velikosti bydliště, ale nenašli v tomto ohledu žádnou souvislost. Hledali také korelace mezi osobnostními rysy a preferovanou hudbou, konkrétně s emoční stabilitou/nestabilitou a extravertí/intravertí. Zatímco v případě emoční (ne)stability nenašli autoři žádný významný vztah, tak v případě extravertze zjistili, že je vlastní zejména ctitelům žánrů, jako jsou rock, alternativní hudba/world music, sound track, rap/hiphop, spíše introvertní pak bývají spíše osoby preferující vážnou hudbu, lidovou hudbu nebo country. Autoři závěrem konstatují, že výsledky jejich výzkumu vykazují značné podobnosti s výzkumem Rentfrowa a Goslinga (2003), rozdíl pak přičítají jinému věkovému složení vzorku²⁸, tak i specifickému prostředí Spojených států, ve kterém některé hudební žánry známé z oblasti České republiky zcela chybí (např. dechovka), nebo jsou chápány v posunutém významu²⁹.

Heavy Metal and Hip-Hop Style Preferences and Externalizing Problem Behavior

Holandští výzkumníci (Selfhout a kol.; 2009) si ve svém výzkumu položili několik otázek směřujících především k aspektům vztahujícím se k preferencím vyhraněných hudebních stylů – heavy metalu a hiphopu. Jejich výzkum byl zaměřený na spektrum respondentů ve věku 11 – 18 let, které zkoumali ve dvou vlnách, přičemž druhá vlna výzkumu navázala na první po dvou letech. Výsledky výzkumu naznačily, že hudební preference byly u zkoumaných adolescentů středně stabilní, takže nelze očekávat, že by se u dospívajících mohly rychle měnit. Znatelná korelace byla nalezena také mezi preferencí zmíněných žánrů a potenciálně rizikovým chováním³⁰. Tyto hudební preference se navíc ukázaly být signálem rizikového chování ve druhé vlně výzkumu provedené o dva roky později. Autoři se pokusili poodhalit, zda jsou kultury heavy metalu a hiphopu spíše faktory povzbuzující rizikové chování, nebo se naopak jedná o symptomy, neboť jedinci, kteří se vyznačují rizikovým chováním, k těmto hudebním stylům inklinují. Autoři se přiklánějí k závěru, že obliba těchto žánrů může dospívající směřovat k rizikovému chování, neboť druhá vlna výzkumu nenaznačila, že by rizikové chování vedlo následně k preferenci hiphopu či heavy metalu. Výzkumníci tuto tezi odůvodňují tím, že jsou tyto žánry charakteristické svým antisociálním obsahem, který by mohl u recipientů postupně

²⁷ Je však nutné zohlednit nižší věk příznivců těchto žánrů, kteří vyššího vzdělání dosáhnout zatím nemohli.

²⁸ Rentfrow a Gosling (2003) měli ve svém vzorku univerzitní studenty.

²⁹ Jedná se např. o rozdílné chápání hudby country na území ČR a v USA, kde je country typem lidové hudby.

³⁰ Autoři jako rizikové chování zmiňují agresivitu, delikvenci, rizikové sexuální chování

utvářet problematické vzory jednání. Jako poslední předmět zkoumání autoři nastolili genderové rozdíly, které se s preferencí heavy metalu a hiphopu pojí. Výzkum naznačuje, že v případě vlivu heavy metalu na vznik budoucího rizikového chování se tento vliv omezuje pouze na chlapce, v případě hiphopu pak žádný rozdíl mezi pohlavími nebyl shledán. Své výsledky autoři vysvětlují velkou variabilitou heavy metalu, který zahrnuje jak vysoce agresivní a výstřední podžánry, jako je gothic metal, tak poměrně melodicky orientovaný folk metal, či symfonický metal, který je populární spíše mezi dívkami, zatímco mezi chlapci vítězí agresivnější podžánry metalu.

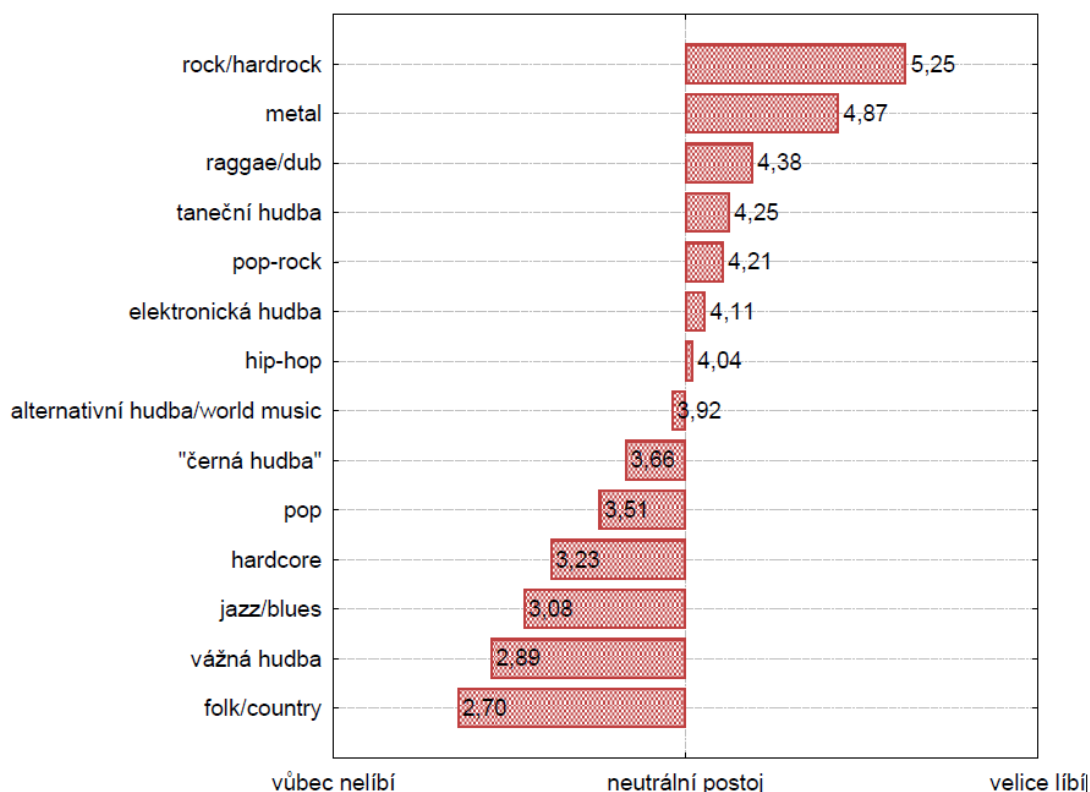
Values, functions of music, and musical preferences

Studie mezinárodního týmu výzkumníků (Tekman, Boer a Fischer, 2012) navazuje na řadu starších výzkumů, které se zabývají hudebními preferencemi, funkcemi hudby a hodnotovou orientací, a pokouší se tyto aspekty propojit. Autoři ve studii potvrzují, že mezi hodnotovou orientací a hudebními preferencemi vztah existuje. Výzkumníci dokonce vidí hodnotovou orientaci jako kořen pro výběr hudebního stylu (což je v rozporu s výše zmíněnou studií *Heavy Metal and Hip-Hop Style Preferences and Externalizing Problem Behavior*). Jejich výsledky odpovídají starším výzkumům také v případě vztahu hodnotových postojů k hudebním preferencím. Jedním z výsledků je tak pozitivní korelace otevřenosti ke změnám a rockové či metalové hudby, zatímco konzervatismus je s těmito preferencemi v korelaci negativní. Další vztahy je možno nalézt mezi orientací na sebezdokonalování a preferencí současných stylů, jako je pop, nebo hiphop. Sebeprožívání pak souvisí s preferencí vážné hudby nebo jazzu. Jedním z výsledků výzkumu byly poznatky, že konkrétní hudební styly se vážou k určitým funkcím. Obliba tance a pohybu pak vede posluchače k upřednostnění současných žánrů hudby. Tvorba hodnot a přesvědčení byla naopak přiřknuta spíše pro sofistikované a intenzivní styly. Intenzivní styly vedly posluchače kromě tvorby hodnot také k uvolňování napětí.

Hudba v životě adolescentů hudební preference v souvislostech

Pavel Mužík ve své disertační práci (2009) zaměřené na hudební preference adolescentů zkoumá konotace, které hudba v životě dospívajících obnáší. Mužíkova disertační práce sestává ze dvou studií. První výzkum je založen na statistickém zpracování výsledků z dotazníku distribuovaných 302 respondentům ve věku 14 – 18 let.

Dotazník zjišťoval na prvním místě hudební preference respondentů (Obrázek 3: Hudební preference adolescentů), přičemž jeho výsledky v hrubých rysech odpovídají zjištěním rozsáhlého výzkumu Mikuláše Beka (2003), přesto se v některých jednotlivostech významně liší (např. vysoké preference metalu), je však nutno dodat, že Mužikovy výsledky jsou navázány na mírně odlišnou věkovou skupinu respondentů³¹.

Obrázek 3: Hudební preference adolescentů (převzato z Mužik, 2009)

Autor dále výsledky zpracoval shlukovou analýzou, na jejímž základě odlišil několik širších skupin zahrnujících více žánrů³². Jedním z dalších bodů Mužikova výzkumu bylo zkoumání funkčního potenciálu poslechu hudby. Dá se říci, že prakticky všechny možnosti zahrnuté do dotazníku³³, respondenti hodnotili jako pravdivé, nicméně jisté rozdíly jsou v typu hudby, který se pro danou funkci hodí. Zatímco hudba optimistická a relaxační pomáhá

³¹ Zatímco u Beka se jednalo o respondenty ve věku 18 – 24 let, Mužik zkoumal dospívající ve věku 14 – 18 let.

³² střední proud - pop, pop-rock; elektronická hudba - taneční hudba, elektronická hudba, hip-hop; kytarová hudba - rock/hardrock, metal, hardcore, komplexní a reflexivní hudba - alternativní hudba/world music, jazz/blues, reggae/dub, „černá hudba“ (rhythm'n'blues, soul, funk aj., folk/country, vážná hudba

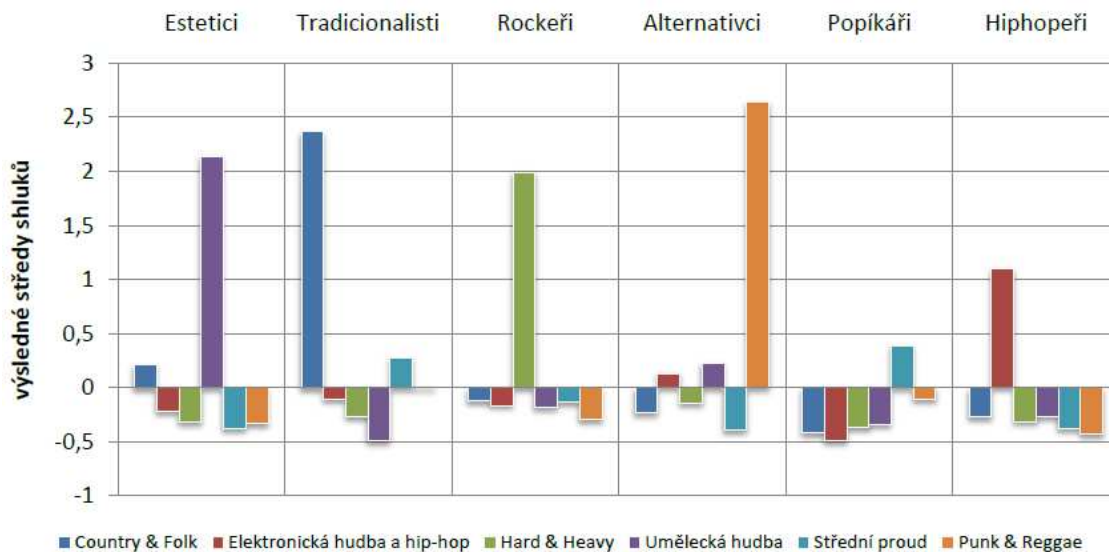
³³ Hudba vhodně vyplňuje ticho; pomáhá navodit žádoucí pocity; pomáhá zahnat pocity nudy; pomáhá cítit se méně osamělý; když jsem smutný/á či nešťastný/á, hudba je mi oporou a pomáhá mi tyto stavy překonat; hudba mě dokáže aktivovat, povzbudit k nějaké činnosti, dodat mi odvalu

respondentům navodit žádoucí pocity, hudby drsná, divoká, energická a rytmická je dokáže aktivovat. Z těchto a ještě dalších výsledků autor usuzuje, že dospívající mnohem více než konkrétní žánr volí spíše jeho obecné vlastnosti. Mužik zkoumal hudební preference také z hlediska genderového. Znatelné rozdíly našel ve vnímání některých žánrů³⁴, které byly ze strany dívek ve všech případech hodnoceny pozitivněji, či alespoň méně negativně, než u chlapců. Rozdíly lze spatřit také v hodnocení žádoucích vlastností hudby. Dívky např. oceňují smutnou/melancholickou hudbu, romantickou hudbu, zatímco chlapci ji vnímají negativně. Dívky mimo jiné hodnotí výše než chlapci hudbou optimistickou. Negativně se (na rozdíl od chlapců) stavějí k hudbě elektronické a také jsou o poznání méně nadšené pro hudbu se zvýrazněnými basy. Výrazné rozdíly našel autor ve vnímání hudby komplexních žánrů. Pokud dotyčný hraje na hudební nástroj, pak je jeho hodnocení obvykle pozitivnější. Co se týká způsobu poslechu hudby, většina respondentů využívá hudbu jako kulisu, značně rozšířený je také poslech hudby z přenosných přehrávačů.

Další a velmi důležitou částí Mužikova výzkumu byla snaha pohlédnout na hudební preference z hlediska vztahu k sociálním a psychickým jevům, vlivu médií, ale také hodnotového systému a další vlastností. Tato druhá část práce vychází ze zkoumání provedeného na vzorku 1315 respondentů³⁵. Také v tomto výzkumu autor na základě shlukové analýzy sjednotil několik žánrů dohromady z hlediska jejich preferencí konkrétními skupinami respondentů, pro které použil pracovní názvy *estetici*, *tradicionalisti*, *rockeři*, *alternativci*, *popíkáři* a *hiphopeři* (Obrázek 4: Hudební preference adolescentů - výsledky shlukové analýzy).

³⁴ Pop-rock; alternativní hudba/world music; „černá hudba“; jazz/blues; vážná hudba

³⁵ Tento rozsáhlý výzkum byl rovněž srovnáván s váženým průměrem dospělé populace v počtu 15 021 respondentů.

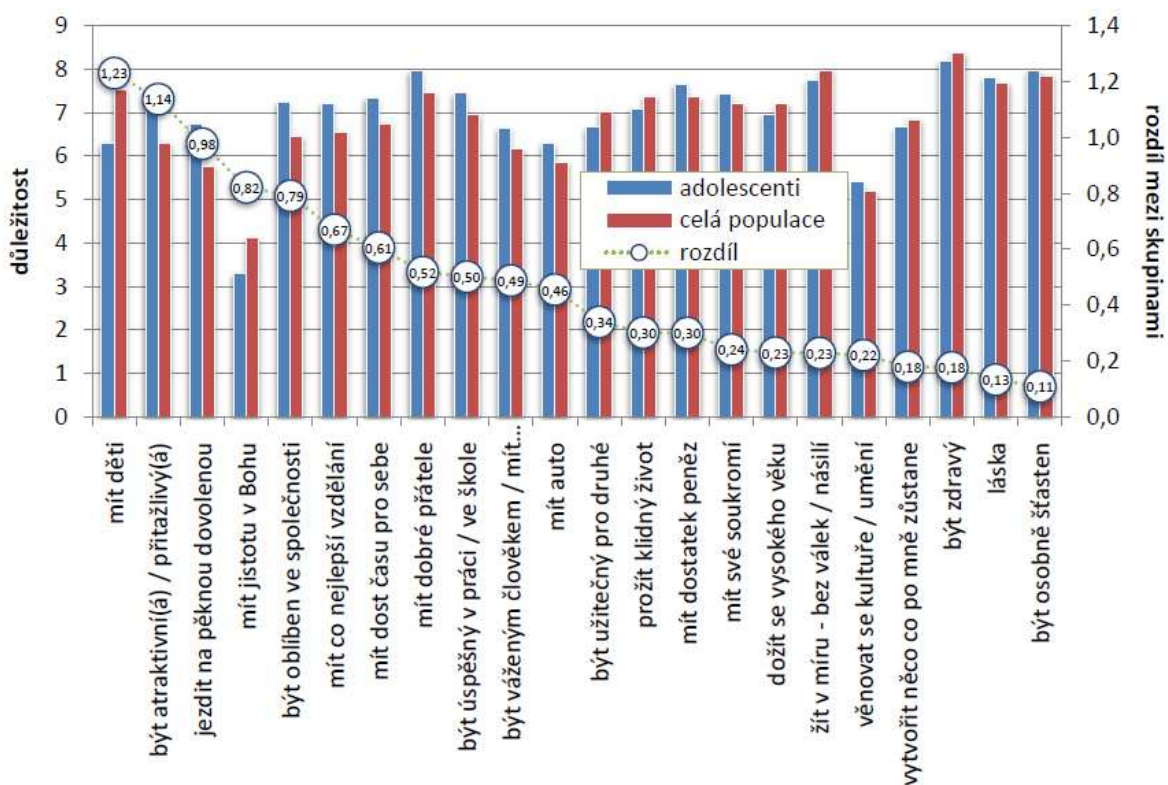
Obrázek 4: Hudební preference adolescentů - výsledky shlukové analýzy (převzato z Mužik, 2009)

Z hlediska četnosti zastoupení převažovala skupina popikářů (37 %) následována skupinou hiphoperů (21 %) a rockerů (14 %). Významné rozdíly našli autoři u zmíněných skupin v množství žánrů, které preferují. Ukázalo se, že zvláště popikáři a hiphopeři jsou omezeni na malé množství oblíbených žánrů, naproti tomu zvláště alternativci často poslouchají i více než 8 žánrů. Jako jedno z dalších témat zkoumání vztahu mezi hudebními preferencemi a životem adolescentů vybral autor zkoumání jejich zájmové činnosti. Výsledky této analýzy jsou poměrně výrazně odlišné. Estetici jsou častěji než ostatní skupiny členy církví, či náboženských skupin, ač platí, že velmi blízko si v tomto ohledu stojí také rockeři a alternativci. Výrazně častěji jsou členy hudebního souboru alternativci. Estetici rovněž vynikají v občanské iniciativě a společně s tradicionalisty také v zájmové činnosti. Jestliže se estetici něčeho příliš neúčastní, tak je to na rozdíl od všech ostatních činností účast ve sportovních klubech. Co se týká trávení volného času, pak zvláště estetici a alternativci výrazněji navštěvují kulturní akce, činnosti doma nejvíce vykonávají rockeři, zábava u PC a internetu je nejčastější zábavou hiphoperů a druhou nejvýznamnější činností u rockerů; tradicionalisti tráví čas ve společnosti médií více než alternativci. Sportu se věnují především rockeři, zatímco pobytu venku (turistika, procházky) zdaleka nejvíce estetici.

Ve vztahu k médiím jsou do jisté míry výsledky očekávatelné. Médii, které sledují prakticky všichni adolescenti, je nepřekvapivě televize, o něco méně pak časopisy. Zajímavý je však obsah, který je dospívajícími volen z nabídky médií. Je jím především

hudba, dále pak zpravodajství z různých oblastí, zábava, móda, nebo sport. Také zde však platí jisté rozdíly mezi skupinami. Estetici vynikají ve sledování zpravodajství, politiky, vzdělání a jazyků, naproti tomu minimálně věnují svůj mediální čas hudbě. Skupina tradicionalistů se rovněž dosti zajímá o politiku, i životní prostředí, domácí témata (vaření, zahradničení) a je charakteristická také zvýšeným zájmem o kriminální tematiku. Rockeři vyhledávají tematiku počítačů, aut a motorismu, vědy a techniky, dále pak erotiku. Skupina alternativců vyniká šíří mediálních zájmů, do značné míry věnují svůj čas kulturní tematice, ale také politice, vědě a technice a zpravodajství. Popíkáři preferují spíše menší množství témat, a to hlavně bydlení, módu a oblékání, seriály a celkově zábavu. Skupina hiphoperů je specifická především nezájmem o naprostou většinu témat, vyjma motorismu a inzerce.

Pavel Mužík v dotazníku položil uzavřenou otázku, co je pro dospívající v životě důležité, kdy měli respondenti možnost vybrat z 27 možností. Výsledky byly následně srovnány se zbytkem populace (Obrázek 5: Co je v životě důležité - adolescenti x populace).

Obrázek 5: Co je v životě důležité - adolescenti x populace (převzato z Mužík, 2009)

Z obrázku je patrné, v čem se liší skupina dospívajících od zbytku populace a kdy se obě skupiny shodují. Zřejmý a pochopitelný je rozdíl ve vnímání důležitosti vlastní reprodukce, která patrně není pro většinu adolescentů aktuálním tématem. Dále je patrné, že daleko více jsou u dospívajících akcentovány egocentricky zaměřené touhy, naopak výrazně méně důležité je pro většinu dospívajících téma náboženství. U skupiny adolescentů stejně jako u zbytku populace pak převažuje touha po zdraví. Pokud se podíváme na dospívající z hlediska jejich hudebně preferenčního rozdělení na výše zmíněné kategorie, pak platí, že estetici zdůrazňují spíše intelektuální a duchovní hodnoty, tradicionalisti touží po tom, aby měli auto, pěknou dovolenou, ale není jim cizí ani láska a altruismus, rockeři, ale mnohem více pak hiphopeři touží po atraktivitě a bohatství, popíkáři především po seberealizaci a nakonec pro alternativce jsou důležité oblasti lásky a altruismu stejně jako osobní spokojenost. Pavel Mužík zařadil do dotazníku také otázku zkoumající vnímání nejzávažnějších problémů současnosti. Výsledky opět srovnal se zbytkem populace a zároveň s ohledem na hudební preference. Celkově vzato dospívající zdaleka nejvíce vnímají ekologické problémy, s odstupem pak politickou kulturu a osobní ekonomické problémy. Estetici vnímají jako problematrické makroekonomickou situaci a sociální politiku, dále také drogy a alkohol, či bezdomovectví, tradicionalisti zmiňují především pokleslou morálku společnosti. Naproti tomu rockeři příliš problémů nevidí, alternativci vidí problémy hlavně v míře korupce, v justiční oblasti a také častěji uvádějí obavu z přemíry technického pokroku. Popíkáři vidí jakožto hlavní problém globalizaci a také špatnou situaci v rozvojových zemích, hiphopery pak tíží více oblastí, konkrétně práce policie, školství, nedostatek bytů, ale i byrokracie, či organizovaný zločin.

Další kategorií, kterou se Pavel Mužík ve své práci zabývá, je vztah mezi hudebními preferencemi a sebehodnocením. Adolescentům bylo v dotaznících předloženo 26 výroků, se kterými mohli souhlasit či nesouhlasit. Odpovědi byly vyhodnoceny formou faktorové analýzy a sdruženy do několika zastřešujících typů, které byly následně propojeny se skupinami podle hudebních preferencí. Estetici podle výsledků z tohoto šetření vykazují nejvyšší míru kreativity a také zdravé sebevědomí, naopak nejnižší míru egocentrismu a spontánnosti. Tradicionalisti jsou charakterističtí slabším sebevědomím, podřízeností druhým a také konzervatismem. Rockeři jsou v tomto ohledu charakterističtí pouze spontánností, alternativci podřízeností druhým, popíkáři vynikají mírně vyšší podřízeností

druhým a nižší tvořivostí, hiphopeři pak především vysokým egocentrismem, ale i spontánností. Jako spíše negativní (u 69 %) se ukázal celkový vztah dospívajících ke drogám (také k alkoholu a kouření), to však neplatí u kategorie rockerů, z nichž většina (54 %) má vztah spíše pozitivní. Nejvíce záporný vztah k drogám má skupina estetiků (79 %), ale i popíkářů (76 %). Co se týče subjektivního vztahu k víře, pak nejvíce věřících (25 %) je mezi estetiky, kteří jsou následováni tradicionalisty (22 %) a rockery (22 %). Pouze výjimečně jsou věřící mezi popíkáři (5 %).

2.4.2 Hudební preference a zdravotní rizika

Heavy metal music and adolescent suicidal risk

Studie výzkumníků Lacourse, Claeše a Villeneuvea (2000) se zaměřila na charakteristiku dospívajících, kteří preferují heavy metalovou hudbu. Všímalá si vztahů v rodině, postojů k užívání drog, ale zkoumala také riziko sebevraždy. Také v tomto případě výsledky výzkumu potvrzují, že adolescenti preferující heavy metal mají tendenci k užívání alkoholu, ale i drog. U dívek preferujících heavy metal zjistili autoři větší míru odcizení, anomie a rizika sebevraždy; naproti tomu u chlapců se tyto symptomy neprojeví. Poměrně očekávaným zjištěním je poznatek, že v mladší adolescenci je uctívání hudby více intenzivní a v pozdějším věku toto zapálení postupně slábne. Důvody pro preferenci heavy metalu jsou často jiné s ohledem na gender. Zatímco dívky často hledají uspokojení svých fantazií a idol hodný uctívání, chlapci obvykle oceňují maskulinní model, který v sobě nese určitou agresivitu a rebelii. Jak dívky, tak chlapci poslouchají heavy metalovou hudbu také z důvodu uvolnění. Autorům se potvrdila hypotéza (ale pouze u dívek), že jedinci, kteří se uvolňují poslechem heavy metalu, trpí více odcizením, anomii a špatnými rodinnými vztahy. Dá se říci, že dívky využívají hudbu jako určitý typ *copingové strategie*, Naproti tomu u chlapců se tento předpoklad nenaplnil. Pokud se jedná o vztah heavy metalové hudby a zvýšeného rizika sebevraždy, výzkum zde neprokázal v tomto ohledu žádný vztah, naopak zvláště v případě dívek výsledky naznačují, že může být heavy metalová hudba spíše protektivním faktorem.

The soundtrack of substance use: music preference and adolescent smoking and drinking

Holandští autoři (Mulder a kol., 2009) se zabývali vztahem mezi hudebními preferencemi a náchylností k užívání návykových látek, jako jsou nikotin a alkohol. Na základě výsledků výzkumu lze usuzovat, že konkrétní hudební žánry (např. punk/hardcore, techno/hardhouse, and reggae) opravdu souvisejí s větší mírou užívání návykových látek. Pozoruhodné výsledky se naskýtají v souvislosti s heavy metalem – u dívek koreluje s nižším užíváním alkoholu a u chlapců s nižší mírou kouření. Nižší korelace ohledně užívání návykových látek lze najít v případě vážné hudby, ale také popu. Také ve výzkumu holandských autorů se potvrzuje, že hudba je pro adolescenty důležité konverzační téma, způsob jak nazří osobnost druhého.

Music preferences and depression in adolescence

Longitudinální studie Mirandy a Claese (2008) zkoumala, do jaké míry souvisí hudební preference a deprese. První otázka autorů byla, zda mohou hudební preference predikovat míru depresivnosti v dospívání. Výzkumníci předpokládali, že poslech soulové a popové hudby (v souvislosti s tématy, kterými se zabývají) přinese nižší úroveň depresí než hudba metalová (opět v návaznosti na tematiku, která v metalu převažuje, ale i v souvislosti s hudebním obsahem – mollové ladění, disonance, agrese, napětí). Tyto předpoklady však nakonec splnila pouze soulová hudba a výhradně u dívek. Pop, ale ani metal se v tomto ohledu nijak významně neprojevil. Z tohoto pohledu se může soulová hudba, jejíž preference byla ve výzkumu nejčastěji zastoupena, jevit jako protektivní faktor.

Musical preference as an indicator of adolescent drug use

Výzkumníci z univerzity v Glasgow (Alasdair a kol., 1997) hledali prostřednictvím výzkumu vztah mezi hudebními preferencemi a užíváním návykových látek. Výzkum byl prováděn na 1523 respondentech ve věku 12 – 15 let pomocí dotazníku, který nejprve prostřednictvím otevřených otázek zjišťoval hudební preference dětí a zároveň zahrnoval otázky týkající se užívání návykových látek (od cigaret a alkoholu až po tvrdé drogy).

Výsledky jednoznačně ukázaly, že zvláště žánry zařazené pod kategorii *rave*³⁶, jsou s užíváním drog propojeny. Zjištění autorů navíc ukazují, že se v tomto případě nejedná pouze o užívání tzv. tanečních drog, ale prakticky o celé spektrum návykových látek. Výzkumníci však upozorňují, že se jedná o korelaci, není tedy zřejmé, zda příčina užívání drog tkví v poslechu inkriminovaných hudebních stylů, nebo naopak adolescenty přivádí k oblibě raveové hudby náchylnost k užívání drog.

2.4.3 Role hudby ve vztahu k prožívání

Adolescents' attainability and aspiration beliefs for famous musician role models

Antonia Ivaldi a Susan A. O'Neill dokončily v roce 2009 studii zabývající se vztahem hudebních postojů adolescentů a jejich hudebních vzorů. Dotazníkové šetření na vzorku 381 respondentů ve věku 13 – 14 let zjišťovalo, jak respondenti vnímají své hudební schopnosti, jaké hudebníky a proč oceňují, ale také zda jsou přesvědčeni, že by v hudbě mohli dosáhnout stejné úrovně jako jejich hudební vzor. Z výsledků vyplynulo, že ve své hudební schopnosti věří nejvíce ti respondenti, kteří hrají na nějaký hudební nástroj. Tito dospívající také znatelně více obdivují hudebníky instrumentalisty. Celkově však mezi adolescenty převažuje „uctívání“ především hudebníků – zpěváků. Autorky studie z toho vyvozují, že tento fakt je jedním z důvodů, proč respondenti (i ti, kteří na žádný hudební nástroj nehrají) poměrně vysoko hodnotí své hudební schopnosti – jejich hudebními vzory jsou totiž také obvykle nehrající zpěváci. Za vysokým ceněním zpěváků vidí autoři mimo jiné i množství talentových soutěží, které v respondentech mohou budit dojem, že stát se populárním zpěvákem není příliš obtížné.

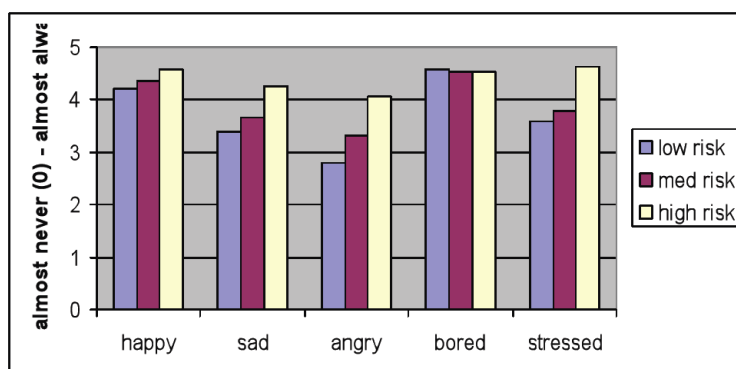
How teenagers use music to manage their mood: an initial investigation

Australský kolektiv autorů (McFerran a kol, 2014) se zaměřil na zkoumání způsobu, jakým dospívající ovlivňují svou náladu s pomocí hudby. Zkoumání provedli na vzorku 111 starších adolescentů (ve věku 15 – 18 let), které podrobili široce zaměřenému dotazníkovému šetření³⁷. Respondenti byli rozřazeni na základě Kesslerova dotazníku

³⁶ Jedná se převážně o tzv. elektronickou taneční hudbu, ve které lze nalézt mnoho dalších subžánrů (techno, house, trance aj.).

³⁷ Dotazník byl rozdělený do pěti sekcí: 1. socioekonomický statut, i náboženské vyznání; 2. otázky směřované na množství času stráveného poslechem hudby a způsob poslechu 3. zjištění obecných hudebních preferencí, jejich proměnlivosti a ovlivnění vrstevníky; 4. Používání hudby při pěti typech nálad (šťěstí, smutek, hněv, stres a nuda) 5. Kesslerova psychologická škála distresu (Kessler, Andrews et al. 2002),

úrovně distresu (Kessler, Andrews a kol., 2002) do třech skupin na základě jejich ohrožení úzkostnými a depresivními stavy na málo, středně a vysoce ohrožené. Toto rozřazení autoři následně použili ve vztahu k hudebním preferencím a způsobům poslechu hudby. Výzkum poskytl hned několik zajímavých výsledků. Ukázalo se, že mnohem více tráví poslechem hudby jedinci, kteří byli hodnoceni jako vysoce ohrožení³⁸. Dále výsledky naznačují, že dospívající nejvíce poslouchají hudbu ve chvílích, kdy se cítí šťastní, nebo naopak znudění, méně pak ve chvílích stresu, smutku, nebo hněvu. Výjimkou jsou zde však respondenti, kteří byli zařazeni do vysoce rizikové skupiny, neboť ti poslouchají hudbu stále přibližně stejně intenzivně (Obrázek 6: Průměrná frekvence poslechu hudby podle nálady).

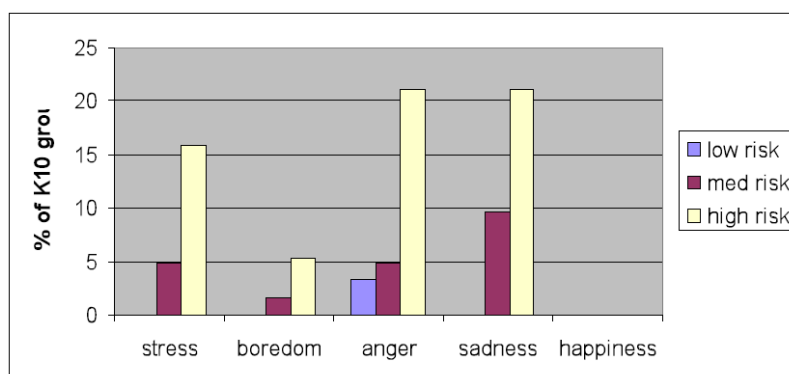
Obrázek 6: Průměrná frekvence poslechu hudby podle nálady (převzato z Kessler, Andrews a kol., 2002)

Autoři výzkumu se pokusili také přiřadit k jednotlivým náladám hudbu podle žánrů. Z výsledků vyplynulo, že podle určité nálady, si respondenti vybírají konkrétní žánr. Posledním zjištěním výzkumu bylo, že poslech hudby většině respondentů zlepšil jejich náladu, ale může ji i zhoršit (Obrázek 7: Zhoršení nálady po poslechu hudby), přičemž toto zhoršení se týká především dospívajících, kteří jsou v pásmu vyššího ohrožení. Přesto platí, že dospívající poslouchají hudbu především jako doplněk svého momentálního stavu a prostředek ke zvýšení nálady. I v případě prvotního zhoršení tak zřejmě následně převládá dojem zlepšení³⁹. Ukázalo se, že respondenti na nízkém stupni ohrožení distresem

³⁸ Respondenti hodnocení jako vysoce ohrožení udávali v průměru až cca 24 hodin poslechu hudby za týden, naproti tomu respondenti v pásmu nízkého ohrožení jen necelých 15 hodin (Všichni respondenti průměrně 17 hodin). Je však nutné dodat, že řada jiných výzkumů (Wass, Raup a kol. 1988), (North a Hargreaves 2000), „došla často i k radikálně jiným výsledkům – výrazně nižším i vyšším hodnotám.

³⁹ Může se jednat o efekt zpožděného hedonistického uspokojení (delayed hedonic gratification), jak o něm pojednává Larsen (2000).

často dávají přednost taneční hudbě (dance music), naproti tomu respondenti s vysokým ohrožením distresem se často vyznačují oblibou heavy metalu.

Obrázek 7: Zhoršení nálady po poslechu hudby (převzato z Kessler, Andrews a kol., 2002)

Music preferences and empathy: toward predicting prosocial behavior

Studie australských psychologů (Clark, Giacomantonio, 2013) zkoumala vztah mezi hudebními preferencemi a mírou empatie u starších adolescentů. Samotnou empatii výzkumníci chápou jako protektivní faktor proti antisociálnímu chování. Výzkumným vzorkem zde byli studenti dvou australských univerzit, kteří byli k výzkumu vybráni mimo jiné pomocí sociální sítě Facebook. Samotné hudební preference byly zjišťovány pomocí osvědčeného dotazníku STOMP (Rentfrow a Gosling, 2003). Míra empatie pak byla zkoumána dvoudimenzionálním dotazníkem BES (Jolliffe a Farrington, 2006b). Výsledky výzkumu naznačily, že jistá korelace mezi hudebními preferencemi a mírou empatie opravdu existuje, jejich zjištění však nejsou ve všech případech jednoznačná. Dosti se zde projevují genderové rozdíly, přičemž korelace jsou více vypovídající u mužů. Při zkoumání vztahu empatie a hudebních preferencí vyšli autoři ze čtyřfaktorového rozdělení hudby, jak je ve své rozsáhlé studii navrhli Rentfrow a Gosling (2003). Při porovnání výsledků obou dotazníků vyplněných konkrétními respondenty se Clark a Giacomantonio pokusili najít korelace právě mezi těmito čtyřmi typy hudby a mírou empatie. Z jejich výsledků vyplývá, že s vyšší mírou empatie souvisí spíše preference hudby zařazené do kategorií „reflexivní a komplexní“ a „intenzivní a buřičská“, kategorie zahrnující „optimistickou a konvenční hudbu“ koreluje s empatií rovněž, ale negativně. Kategorie „energická a rytmická hudba“ se pak jeví jako bez korelace. Je třeba dodat, že všechny korelace se projevovaly pouze v souvislosti s kognitivní empatií.

2.4.4 Sociální role hudby

A culture gap between the generations? Social influences on youth cultural style

Článek nizozemských autorů (van Wel a kol., 1994) se zabývá vztahem mezi vkusem adolescentů a významnými osobami v jejich okolí, jako jsou rodiče, sourozenci a přátelé. Nepojednává pouze o hudbě, ale i o vkusových preferencích v oblasti filmu, literatury a kultury vůbec. Výzkumníci rozdělili hudební vkus do čtyř skupin (Obrázek 8: Žánry a aktivity sdružené do čtyř typů kulturního stylu).

The Genres and Activities Constituting the Four Youth Cultural Styles

Elite	Informational	Romantic	Virile
beat music from the 1960s	informative/practical	dance/disco music	symphonic rock/
classical music	books	top 40 music	synthesizer music
books about art and culture	newsmagazines	romance novels	cartoons
world literature	newspapers	glossy illustrated	pornographic magazines
poetry	political-cultural films	magazines	books about technical
'difficult' (psychological)	tv talk shows	women's magazines	subjects
films	current affairs	music magazines	war films
tv programs about art	tv programs	romantic films	adventure/action films
and culture	informative tv programs	film musicals	comedy films
paintings by the	/documentaries	family tv series	erotic films
old masters	the evening news on tv	tv programs for	science fiction films
classical architecture		teenagers	tv sports programs
attending theatrical		going to the disco/	technical hobbies
performances		dance hall	
visiting art museums/			
exhibitions			
visiting historical			
museums			
attending classical concerts			

Obrázek 8: Žánry a aktivity sdružené do čtyř typů kulturního stylu (převzato z van Wel a kol., 1994)

Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že hlavní roli v oblasti vkusu hrají pro dospívající jejich nejbližší přátelé, ale také rodiče. Ani v tomto výzkumu se tak nepotvrdilo obecně rozšířená domněnka, že mezi generacemi zeje v oblasti hudebního vkusu propast. Výsledky rovněž naznačují, že orientace na „elitní vkus“ do značné míry závisí na vztahu k otci. Co se týče dívek, je jejich vztah k elitní kultuře zdatelně ovlivněn stupněm vzdělání, kterého dosáhly.

The role of music preferences in early adolescents' friendship formation and stability

Holandští autoři (Selfhout a kol. 2009) se zaměřili na zkoumání podobností v hudebních preferencích mezi přáteli, dále na vliv podobnosti hudebních preferencí při utváření přátelství a nakonec souvislosti hudebních preferencí se stabilitou přátelského

vztahu. Do výzkumu bylo zahrnuto 283 dvojic respondentů (přátel – vždy dvojic stejného pohlaví ve věku mladší adolescence) Výsledky v souladu s očekáváním výzkumníků ukázaly, že hudební preference blízkých přátel opravdu vykazují vyšší míru podobnosti než mezi náhodně vybranými jedinci. Při formování nových přátelských svazků se rovněž uplatňuje podobný hudební vkus, výraznější je však tento vliv v případě oblíbených nemainstreamových žánrů. Co se týče stability přátelství, pak výsledky holandského výzkumu hovoří spíše tak, že podobný hudební vkus a stabilita přátelství spolu nesouvisí.

2.4.5 Genderová tematika a hudební preference

***“Shake It Baby, Shake It”:* media preferences, sexual attitudes and gender stereotypes among adolescents**

Holandští výzkumníci (ter Bogt a kol., 2010) ve své studii hledali souvislost mezi médii, se kterými se dospívající nejvíce setkávají (televize, internet), jejich oblíbenou hudbou a liberálností jejich přístupu k sexualitě a genderovým stereotypům. Výzkum byl proveden na vzorku dospívajících ve věku 13 – 16 let. Autoři zjistili, že např. sledování televize (především sledování romantických filmů a soup oper) je u dívek propojeno s liberálnějším pojetím sexuality a také s větší mírou stereotypů. Podobné výsledky však vycházejí i u chlapců. Také v preferencích určitých žánrů hudby byly nalezeny korelace s přístupem k sexualitě. Svobodomyšlný přístup k sexualitě projevovali zejména fanoušci hip-hopu, R&B, hard-house – s preferencí těchto hudebních žánrů se dále pojí také genderové stereotypy (chápání ženy jako objektu, který má být především krásný, muž jako silného „tvrďáka“). Naproti tomu, preference klasické hudby s těmito stereotypy koreluje negativně. Za zmínku stojí fakt, že některé žánry, které bývají často spojovány se stereotypním zobrazením žen (jmenovitě heavy metal), ve výsledcích výzkumu tato očekávání nijak nepotvrdily.

2.4.6 Důležitost hudby v životě dospívajících

Poutavá studie zkoumající důležitost hudby pro adolescenty vychází z pera britských autorů (North, Hargreaves, O'Neill, 2000). Prostřednictvím dotazníkového šetření zjišťovali autoři, jak moc důležitá je hudba pro dospívající, a to s ohledem na její poslech a také provozování. Výzkumný vzorek sestával z 2465 respondentů ve věku 13 – 14 let. Kromě toho, že součástí dotazníku byly otázky, zda dotazovaní hrají, či hráli na

hudební nástroj (celkové odpovědělo, že hrálo, 51,7 % respondentů, dále pak hraje 17,8 %) a otázek zkoumajících průměrnou denní dobu poslechu hudby⁴⁰, následovaly další otázky zkoumající kupříkladu, s kým respondenti hudbu poslouchají. Ukázalo se, že u dospívajících nejvíce převažuje poslech o samotě (60 %) a jen menšina (25,1 %) poslouchá hudbu společně s přáteli. Zdá se tedy, že poslech hudby je/byl pro britské adolescenty záležitostí spíše osamělou. Také v tomto výzkumu se měli dospívající vyjádřit o svých preferencích určitých hudebních stylů. Dá se říci, že výsledky naznačily jednoznačnou preferenci popu a taneční hudby stejně jako radikální odmítnutí opery, klasické hudby, ale i folku. Originální součástí výzkumu byly otázky zaměřující se na srovnání preference poslechu hudby s různými jinými činnostmi (např. návštěvy přátel, nakupování, sledování televize, čtení knih – Tabulka 2).

Tabulka 2: Hodnocení důležitosti poslechu hudby vzhledem k ostatním aktivitám (převzato z North, Hargreaves, O'Neill, 2000)

	Mean	SD	Mean for males	Mean for females	F	p
Visit friends	2.31	2.93	2.64	2.02	29.52	< .001
Go shopping	4.05	3.85	5.40	2.84	277.59	< .001
Go to a youth club	4.52	3.69	4.70	4.37	4.11	< .05
Play my favourite sport	3.58	3.71	3.33	3.80	11.06	= .001
Watch TV	4.40	3.36	4.11	4.66	18.01	< .001
Play computer games	4.77	3.65	4.09	5.37	72.30	< .001
Read books	5.77	4.04	5.86	5.69	0.81	n.s.
Do homework	6.42	3.98	6.19	6.62	6.43	= .01
Chat with mum or dad	5.49	3.63	5.26	5.69	6.88	< .01
Go to the cinema	3.50	3.62	3.79	3.24	12.56	< .001

Dotazovaným byly nabídnuty možnosti, zda by před vyjmenovanými činnostmi upřednostnili poslech hudby. Čím vyšší hodnocení na desetibodové škále adolescenti označili, tím více by byli zmíněnou činností ochotni vyměnit za poslech hudby. Z obrázku je dobře patrné, že zvláště v porovnání s vypracováváním domácích úkolů poslech hudby vede. Nalézáme zde však také několik genderových odlišností. Konkrétně dívky by na rozdíl od chlapců spíše před poslechem hudby upřednostnily nakupování, chlapci naproti tomu zvolí před hudbou hraní počítačových her. Ani u jednoho pohlaví však není pravděpodobné, že by poslech hudby vyměnilo za návštěvu přátel.

⁴⁰ Především otázky na průměrnou dobu poslechu jsou již mnoho let častou součástí výzkumů hudebních preferencí, často se však výsledky v různých zemích zásadně liší.

Studie dále zjišťovala, co konkrétního hudba dospívajícím přináší, co od ní očekávají. Respondentům byly nabídnuto dvanáct možností, ke kterým se měli vyjádřit z hledisek poslechu klasické a populární hudby:

1. bavit se hudbou, 2. být kreativní, probudit imaginaci, 3. zaplašit nudu, 4. překonat těžké situace, 5. být „trendy/cool“, 6. uvolnit napětí, 7. vytvářet vlastní obraz, 8. vyjádřit své pocity, 9. uspokojit rodiče, 10 uspokojit učitele, 11. uspokojit přátele, 12. zaplašit osamělost

Výsledky přesvědčivě ukázaly, že adolescenti chápou poslech populární hudby jako zábavu, ale také prostředek proti nudě a do určité míry i způsob, jak být „trendy“. Naproti tomu u klasické hudby tyto důvody nefigurují, respektive jsou slabší. Za povšimnutí ale stojí vyšší hodnocení odpovědí, které naznačují, že respondenti chápou poslech a provozování klasické hudby částečně jako způsob, jak se zavděčit rodičům a učitelům. Pokud není klasická hudba pro něco vhodná téměř vůbec, pak je to snaha být „trendy“. V každém případě chápou adolescenti funkci obou proudů hudby dosti odlišně. Odlišný je však také přístup jednotlivých pohlaví. Zatímco dívky hudbu chápou častěji jako způsob regulace nálady, chlapci o poznání častěji skrze poslech hudby vyjadřují svou osobnost před ostatními. Autoři studie právě tyto dvě funkce hudby, formování identity a regulace nálady, chápou jako nejdůležitější.

2.4.7 Některé aspekty digitalizace hudby

Why pay if it's free?

Dizertační práce Theodora Gilletiho (2012) si klade za cíl zkoumat přístup mládeže k digitálním kanálům šíření hudby a jejich ochotě za hudbu platit. Autor obsáhle zkoumá změny, které v hudebním průmyslu a také mezi konzumenty hudby vyvolal vznik digitálního formátu hudby a jeho následné masové šíření mezi posluchači. Výsledky zkoumání potvrzují, že mezi mládeží je spíše považováno za samozřejmé, že lze hudbu v digitálním formátu získávat zdarma (obvykle prostřednictvím P2P sítí⁴¹), placené služby, jako je internetový obchod společnosti Apple (iTunes) využívá pouze menšina

⁴¹ Jedná se o takzvané „peer to peer“ sítě, které jsou určené ke sdílení a distribuci digitálního obsahu. P2P sítě jsou obvykle organizovány jakožto decentralizované společenství jedinců, kteří jsou do sítě zapojeni. K distribuci obsahu dochází přímo mezi jednotlivými uživateli, centrální server (nebo několik serverů) do výměny dat nijak nezasahuje.

konzumentů hudby. Ještě méně posluchačů volí pro poslech hudby nejrůznější streamovací služby, ať už placené, nebo s registrací. V každém případě se ukazuje, že hudba, která je v nesmírně velkých objemech distribuována skrze P2P síť, by nebyla v případě jejich neexistence vůbec zakoupena. Nelegální šíření hudby podporuje jak jeho snadnost, tak (spíše okrajově) např. nemožnost opatřit konkrétní produkt legální cestou. Jestliže něco nelegálnímu šíření hudby brání, pak se jedná především o osobnější sepejetí konzumenta s interpretem – posluchač chápe v takovém případě poplatek za hudbu jakožto podporu umělce a jeho tvorby.

The digital generation: the influence of portable music listening habits of first year pre-service education students on their future practice as primary school teachers

Australský výzkumník Peter A. de Vries (2006) byl osobně zaujat prudkým rozmachem osobních digitálních přehrávačů, což ho dovedlo ke zkoumání jejich vlivu na poslechové zvyklosti jejich uživatelů. Jeho studie, ve které pracoval s 58 respondenty ve věku 18 – 25 let, poodhalila několik skutečností, které s sebou rozšíření těchto přehrávačů mezi posluchače nese. Asi nejzajímavějším výsledkem jeho zkoumání bylo zjištění, že užívání přenosných přehrávačů digitální hudby způsobilo značné rozšíření spektra hudby, které posluchači poslouchají.

Zukunft oder Ende des Musikhörens? Eine empirische Studie über die Komplementarität und Substitution von MP3 und CD.

Häglerův výzkum (2005) se zabývá rozdíly ve vnímání výhod digitalizovaných formátů hudby, především mp3, v porovnání s produkcí zaznamenanou na CD. Respondenti přiznávali většinu výhod právě formátu mp3. Za zvláště výhodnou vlastnost považovali u formátu mp3 jeho cenu (v řadě případů nulovou), dále výbornou dostupnost, možnost objevovat nové typy hudby a testovat hudbu. Také v ostatních aspektech (množství nabízené hudby, možnosti přizpůsobení hudby náladě, kolování mezi kamarády, možnosti využití hudby, objevování hudebního vkusu ostatních, kontakt s ostatními milovníky hudby) se respondentům jevil formát mp3 jako výhodnější, byť ne o tolik. Pokud měli formátu hudby na kompaktním disku přiznat účastníci výzkumu nějaké výhody, jednalo se v první řadě o fakt, že prostřednictvím zakoupení CD zároveň podporují umělce, dále považují sbírku CD za svého druhu hodnotu; kompaktní disk

zároveň jeho vlastníkům umožňuje získat podrobnější informace o umělci a jako nezanedbatelná se jeví také vyšší zvuková kvalita kompaktních disků⁴².

2.5 Hudební žánry a jejich charakteristika

Předkládaná práce je založena na zkoumání hodnotové orientace dospívajících v souvislosti s preferencemi hudebních žánrů, a proto je nezbytné tyto žánry představit. Některé z nich s sebou nesou navíc výrazné ideové pozadí, které může být významným faktorem při utváření a ovlivňování hodnotové orientace. Stručná charakteristika jednotlivých žánrů si klade za cíl popsat jednak hudební podobu žánru, ale i jeho ideovou náplň a další znaky, které jsou pro jednotlivé žánry typické. Při popisu žánrů bylo čerpáno především z encyklopedie Grove music online (různí autoři), dále z Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby (Matzner a kol. 1983), ale i z vlastních mnohaletých zkušeností autora se jmenovanými žánry.

Tradiční jazz

Jedná se o označení starších vývojových fází jazzu – především období 20. let 20. století, stejně jako o pozdější oživování tohoto archaického stylu. Tradiční jazz je určitým „retro“ stylem, jehož současná podoba odpovídá jeho původním zdrojům (new orleanská tradici, kansaský styl, chicagský styl, ale i dixieland) jen částečně. Dá se říci, že tradiční jazz vznikl až později, především „na objednávku“ publika, které se jeho prostřednictvím alespoň zdánlivě vracelo do minulosti. Jeho autentičnost je podobně nereálná, jako je tomu např. u mnohých folklórních souborů, které sice vycházejí z originálních lidových tradic, nicméně je interpretují v jiném kontextu, na vysoké technické úrovni a často stylizovaně.

Moderní jazz

Jako moderní jazz se označují všechny jazzové slohy přibližně od 40. let 20. století, tedy přibližně od nástupu bebopu. Éra swingu je pak chápána jako přechodové období mezi tradičním a moderním jazzem. Z určitého pohledu lze přechod k modernímu jazzu

⁴² Třebaže se v případě kompaktních disků i formátu mp3 jedná o digitální záznam hudby, může být kvalita nahrávky zachycená v těchto formátech značně rozdílná. Formát mp3 je založen na ztrátové kompresi, takže je v jeho případě třeba rozlišovat použitý „bitrate“, který naznačuje, o jak velkou kompresi se jedná. Zatímco běžná CD používají prakticky stejnou kvalitu záznamu hudby (44,1 kHz; 16 bit), formát mp3 je šířený v bitrate o rozsahu 64 kbs – 320 kbs.

chápat jako svého druhu první jazzovou revoluci, která proběhla na pozadí politicko kulturních změn v USA. Z hlediska hudebního obsahu byl nástup moderního jazzu nejviditelněji poznamenán odklonem od velkých bigbandů směrem k menším uskupením; společně s tím pak značnou komplikací hudební struktury (složitá harmonie, disonance, chromatika, rytmus, vysoká rychlost). Bebop byl v době svého vzniku jakousi jazzovou avantgardou, která sice postupně získávala své fanoušky, přesto můžeme říci, že právě od doby 40. let, kdy sice ještě trvala masová obliba swingu, se jazz začal stávat žánrem spíše menšinovým oslovujícím především hudebníky. V současné době je jazz žánrem výrazně menšinovým, který oslovuje v populaci nejvýše jednotky procent posluchačů hudby.

Dechovka

Pojem využívaný jako zkratka celého názvu „dechová hudba“ je poměrně širokou kategorií hudby. V současnosti je dechovka mezi veřejností chápána především jako žánr hudby, který je orientovaný především na hru polek a valčíků prostřednictvím spíše menších dechových kapel. Někdy bývá dechovka také směřována dohromady s folklorem, ze kterého často hojně čerpá⁴³ (Koukal, 2007). V současné době ovšem řada dechových těles (jimiž jsou ostatně i velké vojenské orchestry) čerpá i z repertoáru populárního. Pro většinu dechových kapel je kromě nástrojového obsazení charakteristická zvuková průraznost, charakteristický typ instrumentace, kdy mají jednotlivé nástroje svou typickou úlohu, a často i možnost pohybu při produkci. Pro dechovku v užším slova smyslu (asociovanou především s menšími uskupeními a folklórně zaměřeným repertoárem) platí, že ji lze považovat do značné míry za generační žánr starších ročníků, jehož obliba od 70. let setrvale klesá (Bek, 2003).

Lidová hudba (hudební folklor)

Lidová hudba má vždy vztah k místu a času, ze kterého pochází, proto je obtížné najít pro lidovou hudbu definici, která by platila nezávisle za všech podmínek. V kontextu ČR se obvykle lidovou hudbou, či hudebním folklorem, rozumí písně a tance náležející k jednotlivým geografickým oblastem. Lidová hudba v tomto chápání je založena na kulturním dědictví předávaném pouze ústně a s anonymním autorstvím. Tématika lidové hudby je odvozena převážně od života na českém a moravském venkově především v 18.

⁴³ V minulosti mohl být název dechovka vymezen pro veškerou produkci určenou pro dechové nástroje.

a 19. století. Pokud budeme „folklor“ považovat za spontánní a živý projev lidové tvořivosti, pak musíme konstatovat, že folklor u nás reálně neexistuje, respektive za folklor nelze v tuto chvíli považovat množství hudebních a tanečních spolků, které se vědomě věnují udržování lidového kulturního dědictví⁴⁴. V zahraničí má termín „folk music“ (jakožto doslovný překlad českého termínu „lidová hudba“) širší význam. Zahrnuje také současné tvůrce a zároveň interprety, kteří obvykle za použití akustických nástrojů provádějí vlastní autorskou tvorbu, přičemž vztah ke starší lidové hudbě je pouze malý. Anglické označení lidové hudby v našem slova smyslu je *traditional folk music*. Tyto rozdíly je třeba mít na paměti, zvláště pokud budeme srovnávat výzkumy hudebních preferencí v kulturně odlišných zemích.

Opera

Základním rysem opery není jen fakt, že se jedná o drama, které zahrnuje hudbu, potažmo zpěv. Přesněji řečeno, v opeře je hudba naprosto zásadní součástí celku. Jedná se o drahé, okázalé umění, které bylo (a dodnes je) určitým symbolem luxusu. Opera měla v hudební historii několik vrcholů, její sestup ze slávy nastal ve 20. století, kdy byla do značné míry nahrazena prudce rostoucí muzikálovou produkcí. Přesto se nedá říci, že by opera v současnosti vysloveně „živořila“. Momentálně je největším problémem opery určitá strnulost, co se týče repertoáru. Jen mizivé procento současných oper pronikne natrvalo do repertoáru (v tomto ohledu je u muzikálu situace jiná). Páteř operního repertoáru nyní tvoří především díla 19. století. Současně s růstem zájmu o starou hudbu a její historicky poučenou interpretaci dochází také k častějšímu znovuožívání oper ze 17. a 18. století. I z tohoto pohledu se jeví opera jako poměrně konzervativní žánr, který může zaujmout spíše znalce než amatéra.

Klasická vážná hudba

Pojmy klasická hudba (classical music), či vážná hudba jsou v podstatě náhražkové a nedokonalé. Klasickou vážnou hudbou se obvykle rozumí hudební materiál spadající do západní tradice, přičemž se jedná především o hudbu s uměleckou ambicí. Přesto (nebo právě proto) je její definování mimořádně obtížné a prakticky vždy nepřesné. S ohledem na množství forem, žánrů, stylů a historických období vlastně téměř nelze najít jednotící

⁴⁴ V tomto ohledu se jedná o folklorismus, který je stylizovaným a vědomě provozovaným folklorem – obvykle archaického rázu. (Pavlicová a Uhlíková, 1997)

znaky, které by byly vlastní každému dílu, které do oblasti klasické hudby zařadíme. Jestliže vymežíme podobu klasické hudby vůči masové populární produkci, pak lze snad uvést, že díla klasické hudby jsou kromě výše zmíněné umělecké ambice také více komplexní, předpokládají u posluchače vyšší míru spolupráce a jiný typ vnímání. Dalším významným rozdílem pak je odlišná role autora. Zatímco u populární hudby je autor často také interpretem svého díla (a i když autorem není, je role interpreta obvykle důležitější než role autora), v případě klasické hudby je naopak interpret veden snahou co nejlépe vystihnout intenci autora. Jinak řečeno: zatímco na koncert populární zpěvačky či skupiny proudí posluchači, aniž by dopředu věděli, co přesně se bude hrát, koncert klasické hudby bude prodávat především dílo, které bude provedeno.

Soudobá vážná hudba

Soudobá vážná hudba je ve skutečnosti uměle vytvořenou kategorií klasické hudby, která má snahu nějakým způsobem odlišit díla západní umělecké hudby vzniklá ve 20. a 21. století. Podobně jako v případě opery můžeme směle říci, že i v případě klasické hudby jen malá část současné produkce zůstává na repertoáru, ač je situace v případě klasické hudby přece jen lepší. Přesto se jedná (z hlediska převažujícího repertoáru) o poměrně konzervativní hudební proud, neboť stěžejní část repertoáru opět tvoří především díla starší než sto let. Ve výsledcích výzkumů hudebních preferencí (např. Bek, 2003) zaostává obliba soudobé vážné hudby zřetelně za oblibou klasické vážné hudby. Můžeme odhadovat, že se jedná z velké části o důsledek její „odtrženosti od hudební reality“ pro průměrného posluchače, který se s hudbou 20. století téměř nemůže setkat, ale pakliže k takovému setkání dojde, vyvolává často radikálně jiná hudba plná disonancí a nezvyklých postupů spíše odpor.

Vyšší populár

Jako vyšší populár se označuje obvykle typ hudby na hranici mezi populární a uměleckou sférou. Jeho vznik spadá přibližně do 1. poloviny 19. století. Často čerpá ze známých melodií klasické hudby (např. Dvořákova Humoreska), ale staví rovněž na novém repertoáru. Důležitým znakem vyššího populáru je jeho zaměřenost na rekreační poslech (ač lze souhlasit, že by řada skladeb vyššího populáru mohla zároveň splnit i funkci taneční hudby, pochodu, apod). Přestože skladby vyššího populáru často využívají vyjadřovací

prostředky vážné hudby, činí tak zpravidla s ohledem širokou posluchačskou přístupností. Vyšší populár tvoří obvykle velkou část repertoáru estrádních, lázeňských, tanečních, ale i dechových orchestrů.

Muzikál

V oblasti populární hudby je muzikál ve 20. století základní dramatickou formou. Ani muzikál nevznikl „na zelené louce“ ale čerpá ze starších forem hudebního divadla⁴⁵. Muzikál je charakteristický kombinací zpěvu a tance (pohybová složka je ve srovnání např. s operetou významně akcentovaná) a využitím populární hudby. Zpočátku byla tematika muzikálových představení spíše lehčího romantického rázu, postupně se však tematický rozsah podstatně rozšiřuje. Domovským územím muzikálu jsou USA, kde vznikla řada děl, která byla následně exportována do dalších zemí. Důležité podněty však načerpal muzikál rovněž v Anglii. V současné době se jedná o formu, která s trochou nadsázky „dobykla svět“ a pronikla také do oblasti filmu. V současné době je v České republice muzikál jedním z hlavních a nejvíce navštěvovaných produktů populární kultury. Zvláště po roce 1990 prudce expandovala obliba muzikálu, s níž šlo ruku v ruce jeho masivní rozšíření. Také v ČR dochází k tomu, že v oblasti muzikálu nacházíme řadu světově proslulých repertoárových kusů.

Folk

Název „folk music“ je sice doslovně přeložitelný jako lidová hudba, jeho skutečná náplň je však poněkud posunutá stranou. Původně se jednalo o hnutí za obrodu anglosaské lidové písně prostřednictvím aktualizace a nové interpretace lidového materiálu, postupně se folková hudba stává svébytným uměleckým žánrem. Ve větším měřítku začaly folkové soubory vznikat ve 30. a 40. letech v USA, zlatý věk však nastal až v 60. letech, kdy vyvolalo folkové hnutí značnou odezvu v mnoha dalších zemích. Folková hudba se, kromě toho, že čerpá z lidové hudby, vyznačuje také společenskou angažovaností, což přineslo jejím autorům a interpretům v řadě zemí (ale i v USA) určité problémy. Angažovanost folkové hudby vzrostla zvláště v 60. letech 20. století a řada textů folkové hudby nabyla protestního charakteru. V této době získala také značnou popularitu mezi vysokoškolskými studenty a v intelektuálních kruzích. V zemích, kam

⁴⁵ Patří se komická opera, opereta, music hall, vaudeville, burleska

folkové hnutí proniklo (rovněž do Československa), docházelo jednak k přejímání a napodobování anglosaských vzorů, dále k adaptaci a úpravě vlastní lidové hudby, ale i k rozšíření a popularitě autorů – interpretů, kteří tvořili vlastní písně založené na osobitých a často angažovaných textech.

Country & Western

Pojem country & western označuje směsici stylů pocházejících z amerického venkova, stejně jako další styly později z nich odvozené. Za původní zdroj country hudby jsou považovány písně přistěhovalců, kteří se usadili v oblasti apalačském a ozarkského pohoří, které bylo až do 20. let 20. století do značné míry izolované od městské hudby a jejího prudkého rozvoje. Centrem country hudby bylo a stále je město Nashville. Od svého komerčního objevení ve 20. letech (začaly vznikat specializovaná country radia) se country & western hudba začala masově šířit a splývat i s dalšími hudebními žánry. V počátcích se jednalo o čistě primárně akustická uskupení s dominujícími houslemi (vokální složka byla až na balady vedlejší), postupně se objevují další nástroje – dnes považované za typické – jako jsou banjo či mandolína. Charakteristická je rovněž jednoduchost forem a harmonie. V současnosti je country rozvrstvené do řady subžánrů. Country hudba pronikla z USA do mnoha dalších zemích a našla odezvu i v Československu, kde mohla zakořenit díky půdě připravené trampským hnutím, které původní country & western music adaptovalo na místní poměry. V souvislosti s country hudbou v ČR je nutné zmínit, že podle průzkumu hudebních preferencí, který na přelomu tisíciletí provedl M. Bek, byla country hudba nejpopulárnějším žánrem.

Rock

Rock je zastřešujícím pojmem pro řadu žánrů populární hudby 2. poloviny 20. století. Rocková hudba nabývala ve své již dosti dlouhé historii různých významů a charakteristik. Podobně jako v případě velké části žánrů populární hudby jsou kořeny rocku zapuštěny v USA. Neméně důležitou roli ve vývoji rocku však mají rovněž britské skupiny 60. let. Ve svých počátcích se v případě rocku jednalo o generační záležitost mládeže, hudbu protestu (avšak jiného typu protestu, než se kterým se bylo možné setkat ve folku). Rocková hudba byla hlučná (jakožto důsledek využívání elektricky zesíleného zvuku a zdůrazněné role bicí soupravy), vzpurná, otevřeně využívající do té doby

tabuizovanou tematiku. Jejím velkému rozšíření pomohly zásadně masové sdělovací prostředky. Postupem času se však rock stává součástí mainstreamu, zároveň se rozpadá do několika postupně se vzdalujících linií. Z hlediska obsazení je rock poměrně konzervativním žánrem, neboť již půl století stojí jádro rockové skupiny na elektrických kytarách, baskytaře a bicích. Co se týče forem, rock obvykle využívá běžné formy jako ostatně mnoho dalších žánrů populární hudby (písně se slokami a refrény), ve svých počátcích často operoval se schématem bluesové dvanáctky. Rock se stával přibližně od konce 60. let stále více hudbou nikoli k tanci, ale především k poslechu. Postupně také vzrůstala virtuozita muzikantů a nezdá se, že by se objevovaly i umělecké ambice. Rockový interpret by měl být ideálně rovněž autorem hudby, kterou hraje, přičemž jeho hudba by měla být niternou výpovědí, nikoliv snahou dosáhnout komerčního úspěchu. Rocková hudba dosáhla značného rozšíření i na území Československa, přestože rockoví hudebníci čelili řadě omezení pramenících především z ideového obsahu rockového hnutí, které nekonvenovalo vládnoucí moci v Československu. Přesto na našem území působilo nespočetné množství rockových skupin a také v současnosti vznikají další.

Rock & Roll

Ze širšího pohledu bývá Rock & Roll někdy chápán jako typ populární hudby 2. poloviny 20. století, ostatně pojem rock vznikl pouze zkrácením pojmu Rock & Roll. V užším významu je však za Rock & Roll považovaný specifický typ populární hudby, který se masově rozšířil v 50. letech 20. století v USA. Rock & roll v 50. letech nevznikl bez navázání na starší tradici. Vyšel z rhythm & blues, ale najdeme v něm i odrazy gospelu či blues (zvláště ve zpěvu, ve kterém často nebyla nouze o zvolání a výkřiky). S rock & rollem také docházelo k postupnému zdůrazňování role elektrické kytary, která nahrazovala saxofon, dále rock & roll postupně opouštěl swingování ve prospěch rovného osminového pohybu. Období přelomu 40. a 50. let 20. století přineslo v populární hudbě řadu revolučních změn. Právě populární hudba se stala jedním z hlavních činitelů, který snižoval rasovou segregaci. Bělošští posluchači (zvláště náctiletí) poslouchali ryze černošskou hudbu a černošští hudebníci se stávali idoly mládeže. Také bělošští hudebníci začali přejímat černošskou hudbu (především rhythm & blues) a sami modifikovat nový styl. Ten získal svůj název v 50. letech 20. století (Rock & Roll) a znamenal zásadní převrat v populární hudbě. Jednou z inovací, kterou rock & roll přinesl do oblasti populární hudby,

bylo zaměřeno na podstatně mladší kategorii posluchačů – na náctileté. Rock & roll byl v době své popularizace mezi mládeží považován v konzervativních kruzích za značně kontroverzní. Rock & rollová hudba byla prováděna hlasitě, vybízela k nevázanému tanci, vystoupení nezřídka končila výtržnostmi nebo i demolicí sálu. Přesto rock & roll uspěl ve většině zemí západní kultury a zanechal stopu i na území Československa, třebaže právě v době 50. let, v době největšího rozmachu rock & rollu, byla u nás rock & rollová hudba potlačována jako projev úpadkové kapitalistické kultury. V současnosti se klasickým rock & rollem 50. let v ČR nezabývá mnoho hudebníků, dochází spíše k udržování klasického repertoáru.

Rock 60. let (oldies)

Podobně jako v případě rock & rollu je rock 60. let jen určitou podkategorií rockové hudby. Charakteristický je pro něj především přesun těžiště na britské ostrovy, kde v 60. letech 20. století získávalo na popularitě černošské rhythm & blues a následně vznikla řada hudebních skupin (The Beatles, The Rolling Stones, The Who a další), které brzy doslova ovládly pole rockové hudby nejen v Evropě, ale posléze i v USA. V 60. letech 20. století došlo na poli rockové hudby také k technickému rozvoji, který následně umožnil proměnu rockové hudby. Rockové skladby využívaly nejrůznější elektronické zvuky, nahrávání ve studiích se díky pokroku nahrávací techniky dostalo na vyšší úroveň, dále vznikaly nové podžánry rocku (psychedelický rock, garage rock aj.). V 60. letech se oblast rocku stala do jisté míry také určitým sociálním hnutím, rozšiřovala se konzumace drog a rock se celkově stal druhem životního postoje. Také v Československu byl rock v 60. letech populární a díky celkovému uvolnění politické situace vznikla v této době řada rockových skupin, které na rozdíl od období 50. let nebyly nijak významně omezovány ve své činnosti. Také v současnosti je na našem území rocková hudba 60. let poměrně populární, což dokazují nejen stále prodávané edice desek z této doby, ale i početné zastoupení rockových písní (především skupiny The Beatles) v řadě zpěvníků.

Nezávislý (alternativní) rock

Oblast alternativního rocku je poměrně obtížně definovatelná, neboť zahrnuje produkci, která se nějakým způsobem vymyká zaběhnutým schémátům. Zpravidla se jedná o tzv. nezávislou hudbu, která vzniká, je nahrávána a uveřejňována mimo velké

hudební korporace. Alternativní rock je pro rockovou hudbu jakýmsi rozšířením možností, protože není svázán s nutností komerčního úspěchu, třebaže některé původně alternativní skupiny komerčního úspěchu dosáhly. Také alternativní rock je zastřešujícím termínem pro řadu podžánrů. Vznik alternativního rocku lze položit přibližně do 80. let 20. století, a během deseti let byly některé alternativní skupiny přijaty také mainstreamovým publikem. Jestliže v ČR momentálně (ale i v minulosti) úspěšně zapustil rock své kořeny, v případě alternativního rocku to příliš neplatí. Jedná se o žánr, který je zde spíše neznámý, jak naznačuje průzkum hudebních preferencí provedený po roce 2000 (Bek, 2003).

Pop

Přestože je pojem pop odvozen od pojmu populární hudba a v určitém kontextu může být termín „pop music“ označením pro celou oblast moderní populární hudby 2. poloviny 20. století, je jeho význam obvykle chápán značně úžeji. Pop je typ hudby určený především pro mladé publikum (také u popových interpretů je mládí, ale i přitažlivý fyzický vzhled nutnou podmínkou úspěchu). Přesto se jedná o poměrně konzervativní žánr (alespoň ve srovnání s rockem), využívá osvědčené hudební postupy a formy, stejně tak tematika písní osciluje většinou stále v oblasti podobných témat. Co se týká instrumentace, pak je pop poměrně pestrý, protože nelze nalézt žádný jednotící znak (jako v případě rocku a jeho využití elektrické kytary), který by byl charakteristický pro popovou zvukovost. Dokonce lze říci, že v této oblasti je pop značně inovativní, neboť dokáže absorbovat ale i vytvářet nové postupy tak, aby si zachovával svěží vzhled. Zatímco rock mívá často určitou uměleckou ambici, pop je především zábavou. Z tohoto důvodu je také dobře komerčně vytěžitelný. Přes toto vymezení, které je založeno spíše na ideálních typech obou žánrů, platí, že velké množství hudební produkce osciluje na hraně mezi oběma žánry. Za zmínku stojí, že ve srovnání s rockem je pop mnohem více femininní žánr. Pop je díky svým vlastnostem patrně světově nejpopulárnějším žánrem. Nabízí jednoduchost, srozumitelnost a přitom často bezprostřednost, která může posluchače rychle zaujmout.

Současná taneční hudba

Také v případě současné taneční hudby se jedná o zastřešující pojem, který do sebe integruje několik desítek dalších podžánrů. Tento žánr je v zahraničí veden pod názvem *electronic dance music*. Jak název napovídá, původní určení tohoto žánru náleží tanci (především v nočních klubech a na rave parties). Počátek elektronické taneční hudby lze hledat přibližně v období 80. let 20. století. V Evropě dosáhl tento žánr značného rozšíření, zatímco v USA se stále jedná do jisté míry o undergroundový styl. Elektronická taneční hudba se od většiny písni populární hudby značně odlišuje především svou strukturou. Taneční hudba je nesena beatem, který zní obvykle v průběhu celé skladby. Zároveň nad beatem najdeme nejrůznější nástroje, především elektronické, ale i vzorky reálných nástrojů, efekty, zpěv, apod. V elektronické taneční hudbě je také běžné využívat úryvky nahrávek z děl jiných autorů, které jsou následně pouštěny současně s další hudbou a beatem. Autorem a interpretem hudby (pokud pomineme využívání úryvků hudby od cizích autorů) je obvykle tzv. DJ⁴⁶, který vytváří hudbu přímo na akci, nejčastěji k tanci. Ke své práci obvykle využívá dvojice gramofonů, k jejichž ovládnutí využívá typické techniky zahrnující např. pouštění hudby pozpátku, scratchování, zastavování aj. Skladby z oblasti elektronické taneční hudby bývají obvykle značně dlouhé. Jejich struktura do určité míry připomíná minimalistickou hudbu (především svou repetitivností), nicméně je průzračná a pro posluchače (tanečníka) přehledná.

Hip hop

Hip hop je dalším z pojmů zastřešujícím širokou oblast hudby. Přesto je doba vzniku i místo poměrně přesně vymezené – jedná se přibližně o počátek 70. let 20. století ve čtvrti Bronx města New York. Jeho vznik byl do jisté míry náhodným pokusem – omylem prvního hip hopového DJ (Kool Herc) v dnešním slova smyslu, který začal pouštět publiku především rytmické části desek různých hudebních stylů (především však funku) proto, aby udržel posluchače na tanečním parketu (což se mu příliš nedařilo s Jamajským reggae). Také další DJs ve městě ale přinesli hip hopu řadu inovací, které se následně uchytily, a dá se říci, že z velké části jsou součástí hiphopového kánonu dodnes⁴⁷. Hip hop nebyl zprvu provázaný se slovem, ale došlo k tomu poměrně vzápětí. DJs na pozadí své

⁴⁶ Disk jockey

⁴⁷ Jedná se např. o techniku scratchingu, koláže, pouštění desek pozpátku

hudby improvizovali polo-mluvený text, který se stal základem pozdějšího rappu. Dá se říci, že přibližně na přelomu 70. a 80. let se v případě hip-hopu jednalo o již ustanovený žánr, který začal pronikat ve všeobecnou známost. Společně s hudební složkou hip-hopu vznikla celá subkultura, která zahrnovala specifický způsob tance (tzv. breakdance) stejně jako expanzi grafitti. Ze sociologického pohledu byl hip-hop ve svých počátcích kulturou nejnižších městských vrstev v Bronxu, který byl sužován vysokou nezaměstnaností a kriminálním řáděním mnoha gangů. Toto prostředí a z něj pramenící silná frustrace zásadně ovlivnilo tematiku a formu hip-hopu. Hip-hopoví hudebníci se k všeobecně uznávaným společenským hodnotám stavěli odmítavě a pohrdavě. Také v současnosti v rámci hip-hopu existuje řada dalších odnoží, z nichž některé jsou protispolečensky zaměřené dodnes⁴⁸. Podobně jako u dalších žánrů, které při svém vzniku byly protispolečenským protestem, se i u hip-hopu stalo, že byl nahrávacím průmyslem brzy objeven a komerčně vytěžen. Jeho popularizace přinesla také masové rozšíření po celém světě. Zajímavé je, že podobně jako ve Spojených státech, se hip-hop stal určitým nástrojem kulturního posílení menšinových a diskriminovaných vrstev, stejně jako formou politického protestu. V ČR byl dlouho hip-hop vysloveně okrajovým žánrem, patrně z tohoto důvodu nebyl ani zahrnut do rozsáhlého výzkumu hudebních preferencí, který byl proveden pod vedením Mikuláše Beka (Bek, 2003), v současnosti však platí, že se stal žánrem mainstreamovým, i když to platí pouze v kontextu generace do třiceti let.

Disco

Pojem disco označuje specifický typ populární hudby, který vznikl v 70. letech 20. století a zároveň se ve 2. polovině 70. let dostal na vrchol. Disco bývá někdy zaměňováno s elektronickou taneční hudbou, neboť také využívá pravidelného beatu, který zní po celou dobu skladby. Zde však podobnost končí. Součástí disco skladeb jsou obvykle početné instrumentální skupiny (smyčce, dechy), stejně jako syntezátory nebo latinsko-americké perkuse. Dá se říci, že disco vzniklo původně jako zjednodušení soulových písní, kterým byla dodána pravidelná rytmika a zároveň opulentní instrumentace. Formálně je disco založeno na několika typech písní se slokami a refrény. Z hlediska tematiky se jedná o odpočinkovou hudbu, která je orientována na bezstarostný svět tanečních party. Také

⁴⁸ Zmínit lze například subžánr tzv. Gangsta rapu, který se využívá v zobrazování pouličního násilí, a také jeho interpreti se netají tím, že byli v minulosti členy gangů.

disco má původ v New Yorku, z jehož klubů se následně (a velmi rychle) šířilo do světa. V Evropě nabylo disco poněkud jiné podoby než v zemi původu, v USA. Tyto rozdíly zahrnují méně synkopovanou rytmiku, více zpívaných vokálů a hustější instrumentaci. Na rozdíl od rocku, v případě disca příliš nezáleželo na autorství. Strmý růst popularity disca předznamenal jeho rychlý pád ještě před 80. léty. Právě popularita disca vzbudila u fanoušků dalších žánrů (např. rocku, soulu, funku) radikální odpor, který často dosahoval až homofobie a rasismu⁴⁹. V Československu 70. a 80. let bylo disco tolerovaným a mezi lidmi oblíbeným žánrem. Souvisí to do značné míry s jeho zaměřením na nekonfliktní zábavu a prakticky nulovou angažovanost. Řada populárních interpretů (především zpěváků a zpěvaček), kteří ještě v 60. letech vystupovali se swingovými orchestry, odbočila později do disco proudu.

Metal

V encyklopediích hudby se lze obvykle setkat s pojmem „heavy metal“, který se ale postupem času stal spíše označením žánru, který dominoval především v 80. letech. Počátky metalu můžeme najít v 70. letech 20. století, kdy se postupně osamostatnil od jedné z odnoží rocku – hard rocku, přičemž jeho počátky nejsou umístěny primárně do USA, ale na území Británie. Hudební charakteristika heavy metalu vyžaduje zmínit několik podstatných znaků. Třebaže se z hlediska použitých instrumentů metalová skupina v podstatě neliší od rockové, najdeme několik výrazných rozdílů. Metalovou normou je využití silného zkreslení kytary, užívání tzv. power akordů⁵⁰, ústřední role tzv. riffu, který je základním stavebním kamenem metalových skladeb. Z formálního hlediska jsou typické metalové skladby opět písněmi se slokami a refrény, nicméně důležitou součástí (jakousi obdobou kadence ve vážné hudbě) jsou dlouhá kytarová sóla, která jsou často virtuózní povahy a nezřídka jsou inspirovaná právě hudbou klasické tradice (především baroka a hudebního klasicismu). K heavy metalu jakožto typu metalu 80. let patří také typický způsob výrazově intenzivního zpěvu, při kterém se zpěvák pohybuje převážně ve výškách. Je však nutné dodat, že v 90. letech již tato charakteristika přestávala platit a řada metalových subžánrů od tohoto zpěvu upustilo např. ve prospěch growlingu⁵¹.

⁴⁹ Disco bylo oblíbeným hudebním stylem v gay clubech.

⁵⁰ Jedná se o neúplné akordy, kdy zní pouze základní tón zdvojený oktávou a kvinta.

⁵¹ Jedná se o specifickou techniku chroptění, kdy zpěvák vůbec neintonuje.

V 80. letech, kdy stál heavy metal na svém vrcholu, se stal hromosvodem četných kritiků, kteří stylu vyčítali agresivní, satanistické, misogynní texty. Metalová tematika je opravdu plná okázalé maskulinity, mysticismu nebo hororu, nicméně kauzální vztah mezi obsahem metalových textů a agresivitou a pácháním zločinů ze strany posluchačů metalu se zatím nepotvrdil. Metal je globálním hudebním stylem, který se etabloval v řadě zemí. Také v Československu a později v ČR působila řada heavy metalových skupin, přesto se nikdy nestal mainstreamovým žánrem a hudebně sociologické výzkumy naznačují, že se jedná o žánr, který je u nás viděn spíše negativně.

Punk a hard core

Podobně jako hip hop je punk širokou subkulturou, v níž patří hudba k jedné z výrazných složek. Punk je jakožto sociální hnutí jakýmsi diverzním proudem stojícím v příkré opozici k mainstreamové kultuře. Svůj ideový postoj vyjadřují příznivci punku jak životními postoji, oblečením, tak specifickou hudbou. Kořeny punkové hudby lze hledat již v 60. letech 20. století (např. v souvislosti s radikálními studentskými bouřemi), ale hlavní vlna punku přišla na svět až ve 2. polovině 70. let. Struktura punkových skladeb a punková hudba vůbec je poměrně jednoduchá, až primitivní. Pokud bychom řekli, že v případě řady rockových skupin nehrála hudební virtuozita žádnou roli, pak o punku platí tato teze daleko více. Punkové skladby srší agresivní energií, ale bývají založeny na několika málo akordech. Zvuková a hudební kvalita je u punku v pozadí – důležité je sdělení, nebo ještě lépe drzá provokace měšťáků a jejich hodnot. Řada punkových muzikantů, a to i těch, kteří byli členy úspěšných kapel, uměla hrát na svůj nástroj jen na základní úrovni, což ale vzhledem k punkovým ideálům nebránilo úspěchu. Úspěch, kterého punk ve 2. polovině 70. let dosáhl, byl podmíněn více důvody. Jednak v této době vrcholila vlna disca, jehož ideový obsah byl s punkem v naprostém rozporu, v oblasti rockové hudby byla 70. léta také dobou rozmachu složitých art rockových projektů, které měly sice vyšší umělecké ambice, ale příliš se vzdalovaly od původních rockových ideálů. Dalším důvodem bylo zároveň společenské ovzduší 70. let, ve kterém mladá generace ztrácela perspektivu a ideály.

Hard core je jedním z odnoží punkové hudby, jehož základní charakteristiku by snad bylo možné shrnout pod slova „tvrději, hlasitěji, rychleji“. Hard corové skladby obvykle

neužívají typ písňě se slokami a refrény, naopak jsou rychlé a koncentrované. Velmi intenzivní je u hard coru zpěv, kdy je text skandován nebo rovnou křičen, podobně intenzivní jsou rovněž hard corové koncerty vůbec. Zahrnují často navíc slam dancing⁵² nebo skákání z pódia do publika. Na hard corových koncertech bylo často přítomné násilí, které poté bylo veřejností chápáno jakožto nedělitelná součást punku vůbec.

V Československu bylo možné najít punkovou subkulturu, nicméně se jednalo o subkulturu potlačovanou ze strany vládnoucí moci, neboť punkové hnutí se svým ideovým zaměřením (nihilismem, výsměchem měšťákům) naprosto rozcházelo s tehdejší oficiální ideologií. Punková subkultura existuje také v současné ČR, nicméně je poměrně okrajová, jak ukazují i výsledky Bekova výzkumu (Bek, 2003).

Etnická hudba

Pojem etnická hudba je v podstatě jiným názvem pro hudbu lidovou. Jedná se prakticky o veškerý světový materiál, který pokrývá hudební tvorbu nespočetných světových etnik. Také charakteristika etnické hudby je stejná: jedná se o hudbu předávanou ústní tradicí, nezapisovanou (s výjimkou sběratelů, jakým byl např. K. J. Erben a další) ale přenášenou mezi generacemi. V etnické hudbě neplatí copyright, autor je neznámý a nejrůznější kombinace a varianty jsou zcela běžné. Etnická hudba byla dlouho záležitostí komunit, ze kterých vzešla a kde byla zaužívaná. V současnosti je radikálně zjednodušené její možné šíření i za hranice komunit, a to z důvodu internetu a především internetových služeb založených na volném sdílení obsahu. Jaký je tedy rozdíl mezi lidovou a etnickou hudbou? Z muzikologického hlediska žádný, snad jen většinovému posluchači se při vyslovení pojmu „lidová hudba“ vybaví domácí moravské písně, se kterými se mohl setkat např. v době školní docházky.

World music

Pojem world music je do značné míry pojmem marketingovým. V počátcích svého rozšíření totiž odkazoval na veškerou hudbu nezápadního původu. V současnosti termín world music označuje hudbu, která kombinuje původní lidový materiál nejčastěji s prvky mainstreamu, ale dochází i k mnohačetným fúzím různorodých druhů etnické hudby mezi

⁵² Jedná se o specifický druh tance, kdy se diváci obvykle ve velkém počtu před pódiem rychle pohybují, vrážejí do sebe apod. Na první pohled může slam dance působit jako rvačka probíhající mezi diváky.

sebou navzájem. Pole world music je ohromné ale zároveň roztržité. Právě množství materiálu sugeruje dojem o nevyčerpatelné pestrosti world music, přesto řada kritiků chápe world music jako jeden ze způsobů, jak zpeněžit lidovou hudbu, případně jako další produkt kulturního imperialismu, který znásilňuje lidovou tradici, vytrhává ji z kontextu a přetváří v komerčně úspěšný produkt.

3 Empirická část

3.1 Úvod

Empirická část této práce se soustřeďuje na několik provázaných okruhů témat. V první řadě zjišťuje u vybraného vzorku žáků jejich hudební preference, které pak následně slouží jako východisko k podrobnější analýze jejich vztahu k hudbě a následně pak k jejich hodnotové orientaci.

3.2 Metoda

Výzkum byl proveden formou polo-strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, který navazoval na předchozí vyplnění dotazníku zjišťujícího hudební minulost a domácí hudební prostředí respondenta. Součástí dotazníku byla část, která zahrnovala hudební ukázky – tj. zvukový dotazník.

3.3 Vzorek

Výzkumný vzorek 18 žáků sestával ze 7 chlapců a 11 dívek ve věku 16 let. Většina žáků (N = 10) pocházela ze střední průmyslové školy, dalších 8 pak z gymnázií.

Etická ustanovení

Všichni respondenti výzkumu byli seznámeni s tématem výzkumu a způsobem sběru dat. Ještě před započítím rozhovoru byli požádáni o souhlas s nahráváním rozhovoru pro pozdější vyhodnocení, zároveň byli ujištěni, že všechny informace, které v rozhovoru zazní, slouží pouze pro výzkumné účely, budou používány a publikovány výhradně anonymně.

3.4 Dotazník

Dotazník (Příloha 1), který byl žákům těsně před vlastním rozhovorem předložen, zjišťoval jednak jejich hudební zázemí a minulost, jakým způsobem poslouchají hudbu, jak často a s kým navštěvují koncert, jak získávají hudební nahrávky, nebo informace o hudbě a další. Významnou částí dotazníku byla tabulka, v níž měli respondenti prostřednictvím pětibodové Likertovy škály ohodnotit své hudební preference z výběru 23 uvedených

žánrů hudby. Za tímto účelem byly žákům (každému individuálně) puštěny ukázky k jednotlivým žánrům (cca 45 s), které měly za cíl ujasnit zmíněný žánr, přičemž bylo žákům sděleno, že se jedná o ukázky pouze ilustrační.

3.4.1 Zvukový dotazník

Zvukový dotazník není v hudebních výzkumech žádnou novinkou. Jeho použití přináší řadu nevýhod, ale i podstatné výhody, především pak určité nasměrování respondenta v oblastech, kde se orientuje málo, nebo případně vůbec. Výhody a nevýhody zvukového dotazníku byly stručně popsány již v kapitole 2.2.

Zvukový dotazník pro naše účely zahrnoval pro každý hudební žánr pouze jednu ukázku o délce trvání cca 45 vteřin. Použití většího množství ukázek bylo zavrženo, protože v kombinaci s 23 hudebními žánry by doba trvání zvukového dotazníku neúměrně narostla na téměř hodinu. Přestože byla ke každému žánru zvolena pouze jediná ukázka, snažili jsme se co nejlépe postihnout znaky konkrétního žánru a nabídnout posluchači určitý žánrový mainstream (viz Tabulka 3). Dalším kritériem pro výběr ukázek byla jejich malá známost. Toto omezení bylo nastoleno záměrně jako snaha omezit možnost, že budou respondenti hodnotit nikoliv žánr, ale konkrétní ukázku, již dobře znají⁵³.

Tabulka 3: Seznam hudebních ukázek zvukového dotazníku

	Hudební žánr	Ukázka, autor
1.	Tradiční jazz	If You Knew Suzie – B. DeSylva, J. Meyer (Pražský dixieland)
2.	Moderní jazz	Hard Wired – D. Weckl/ J. Oliver
3.	Dechovka	Břeclavská kasárna – anonym (Moravanka)
4.	Lidová hudba	Eště si já pohár vína vypijem – anonym (Eugen Farkaš Folk Ensemble)
5.	Opera	Libiamo ne' lieti calici – G. Verdi
6.	Klasická vážná hudba	Koncert pro cembalo a orchestr c moll Wq. 31 – C. P. E. Bach

⁵³ Jednou z častých námitek vůči technice zvukového dotazníku je právě přesvědčení, že respondenti nedokážou abstrahovat od ukázky, kterou slyší, směrem k žánru, který zastupuje. Do značné míry se jistě jedná o pravdivou výhradu, nicméně tradiční hodnocení na základě názvů může být při zkoumání ještě více zkreslující, protože zvláště okrajové žánry nemusí většina respondentů vůbec znát.

7.	Soudobá vážná hudba	Concerto grosso pro komorní orch. H 263 – B. Martinů
8.	Vyšší populár	Suita pro jazzový orchestr č. 2 – D. Šostakovič
9.	Muzikál	Memory – A. Lloyd Webber
10.	Folk	V hospodě na rynku – J. Nohavica
11.	Contry & Western	Back When I Knew It All – M. Gentry
12.	Rock	Walk On – U2
13.	Rock'n'roll	Johnny B Goode – Jerry Lee Lewis
14.	Rock 60. let (oldies)	Glitterng Girl – The Who
15.	Nezávislý (alternativní rock)	Uprising – Muse
16.	Pop	Artpop – Lady Gaga
17.	Současná taneční hudba (house, techno, drum'n' bass, aj.)	The Bells – J. Mills
18.	Hip hop	Come On Everybody – Run DMC
19.	Disco hudba 80. let	Hot Stuff – D. Summer
20.	Metal	Caught In A Web – The Dream Theater
21.	Punk, Hard core	God Save The Queen – Sex pistols
22.	Etnická hudba	Bez ukázky ⁵⁴
23.	World music	Pyry - Varttina

3.5 Výzkumné otázky

1. Jakým způsobem souvisejí hudební preference s hodnotovými postoji dospívajících?
2. Jakým způsobem ovlivňuje rodinné hudební prostředí hudební preference?
3. Projevuje se ideový obsah některých žánrů v myšlení a hodnotové orientaci dospívajících?

3.6 Rozhovor

Rozhovor bezprostředně navazoval na dotazníkové šetření doplněné o zvukový dotazník. Byl veden s respondentem o samotě v klidném prostředí. Rozhovor byl zvolený jako polostrukturovaný s předem připravenými otázkami, ze kterých však bylo možné

⁵⁴ Kategorie „etnická hudba“ nebyla doplněna ukázkou, protože ukázkou reprezentující lidovou hudbu celého světa reálně nelze vybrat.

odbočit, pokud se téma vyvíjelo zajímavým směrem, nebo bylo třeba položit doplňující otázky. Přibližně polovina otázek byla věnována hudební tématice, další pak směřovala více či méně přímo k hodnotovým postojům. Otázky na začátku a na konci dotazníku byly voleny jako spíše odlehčující, stěžejní otázky se nacházejí ve střední části dotazníku.

3.6.1.1 *Otázky/témata rozhovoru*

1. Prvotní vzpomínka na hudební činnost
2. Myšlenky na hudbu během dne
3. Hudební představy
4. Prozpěvování si
5. Touha hrát na hudební nástroj
6. Pocity při poslechu oblíbené a neoblíbené hudby
7. Jak se respondent dostal ke své oblíbené hudbě
8. Jakou roli hrají ve výběru oblíbené hudby média
9. Jak respondent vnímá smysl hudby
10. Náboženské vyznání
11. Představa vlastní budoucnosti
12. Vnímání důležitosti vzdělání
13. Vnímání rodinného života
14. O co by se měl člověk v životě snažit
15. Jaké problémy momentálně zatěžují naši společnost
16. Ideálně strávené prázdniny
17. Otázka na možnost třech splněných přání

3.7 Výsledky – hudební část

3.7.1 Prvotní vzpomínka na hudební činnost

Zkušenosti respondentů jsou v tomto ohledu unikátní, což by nebylo příliš překvapivé zjištění, přesto je možné vysledovat v jejich odpovědích shodné prvky. Na základě analýzy odpovědí byly jednotlivé odpovědi rozřazeny podle četnosti. Tabulka 4 je doplněna také o některé autentické výroky žáků.

Tabulka 4: Prvotní vzpomínky respondentů na hudební činnost

Typ aktivity	četnost
Společný poslech hudby s rodiči <i>„To nevím, kolik mi bylo, ale bydleli jsme v Berouně s tátou a pouštěli jsme si zrovna Hapku a jeli jsme v autě a jezdili jsme po takových kopcích, a hrál nám motiv Panny a takovýchle ty alba, z tý filmový hudby. Pamatuju si, že jsme s tátou hrozně blbli a on tak různě kroutil volantem a dělali jsme u toho skopičiny. ... Když slyším tuhleto hudbu, tak se mi vybaví tahle vzpomínka.“</i>	5
Zpěv nebo hra na nástroj rodičů: <i>„Asi vím, že mamka mi zpívala od narození až do nějakých čtyř let, falešně, ale to si nepamatuju. A potom vím, že babička hrála na klavír a vždycky, když mě hlídala, tak něco hrála.“</i>	2
Vlastní hudební produkce (hudební nástroj): <i>„Asi v první třídě, jak jsem měla koncert.“</i>	2
Sledování televize	1
Poslech hudby s kamarády, sourozenci: <i>„Asi úplně první...první hudbu, co jsem poslouchala, bylo z počítače, z youtube, to mi doporučili sourozenci.“</i>	2
Vystoupení v rámci souboru: <i>„Asi první vzpomínka bude z toho souboru, ve kterým jsem byl....Hráli jsme v divadelních hrách, zároveň jsme do rozhlasu natáčeli pohádky, a převážně jsme hráli právě nějaký muzikály.“</i>	6
Další možnosti: <i>„Moje první? Že jsem chtěl hrát na trombón. To mi bylo nějak sedm, šest. Ale v hudební škole mi to zamítli, že bych to neudržel, takže mi doporučili kytaru.“</i>	1

Z výroků je patrná značná pestrost, která ukazuje, že malým dětem se můžou obtisknout do paměti skutečně různorodé situace spojené s hudbou. Je patrné, že členství dětí v nejrůznějších dětských souborech je pro děti významným hudebním zážitkem, dále je zřejmé, že také hudební aktivity rodičů vnímají děti velmi silně. Naopak jen zřídka (a na přímo položenou otázku) si respondenti vybavují hudební činnost ve školce.

3.7.2 Myšlenky na hudbu během dne, hudební představy

Vzhledem k tomu, že se odpovědi respondentů na obě tato témata dosti prolínaly, dovolili jsme si je při vyhodnocení odpovědí propojit. Také v této neméně pestré oblasti jsme se pokusili najít jednotící hlediska (doplňené o autentické výpovědi), viz tabulka 5.

Tabulka 5: Myšlenky na hudbu během dne - kategorie

Typ myšlenek na hudbu	četnost
<p>Myšlenky na písničky během dne:</p> <p><i>„Skoro pořád si ťukám nohou nějakou písničku nebo si v hlavě něco zpívám. To je takový uklidňující.“</i></p> <p><i>„Když mám dobrou náladu, tak si tak prostě vzpomenu na nějaký hezký písničky, co mě prostě baví anebo co mám ráda. A zase naopak, když mám špatnou náladu, nebo se něco stane, tak se spíš zaměřuju na text písniček, smutných, jako že si vzpomenu na nějaký úryvky z těch písniček.“</i></p>	11
<p>Nápady na vlastní melodie:</p> <p><i>„Mívám často i představy o vlastní melodii a hrozně často i nad tím přemýšlím, někdy třeba i sedím, koukám se na televizi a najednou si začnu něco v hlavě tak nějak zpívat, nějakou melodii si dělat, ale vždycky si schválně dělám, odkad' jsem to mohl dostat, protože jakoby každá melodie je určitým spojením melodií, který člověk už slyšel, nejde vytvořit něco úplně nového, je to jenom spojení, tím pádem vlastně potom už zbyde k času přemejšlet nad tím, z čeho jsem to všeho poskládal.“</i></p> <p><i>„Jo, já si i sem tam skládám. Zapisuju si to, ač se jedná o (xxx – z nahrávky nebylo rozumět) nebo melodie.... nejdřív vymyslím melodii a k tomu pak text.“</i></p>	7
<p>Nápady na vlastní texty:</p> <p><i>„To si pouštím třeba patnáctkrát a potom už z toho vyleze něco normálního.“</i></p>	4
<p>Představy spojené s tancem (respondentka si představuje, jak na hudbu tancuje)</p>	1
<p>Další:</p> <p><i>„No vyloženě na hudbu ne [představy], ale zajímám se o film, a třeba někdy přemejšlím, kdybych natáčela některý záběry, kterou hudbu bych k tomu dala, protože mě si jako nejvíc hudba zajímá z hlediska filmového.“</i></p>	1

Z odpovědí respondentů je patrné, že hudební představy a zvláště myšlenky na hudbu jsou u většiny dosti běžné. Obvykle v odpovědích uvádějí, že se jedná o hudbu, kterou předtím někde slyšeli, která se „usadí v hlavě“. Objevují se ale i odpovědi, že hudba

přichází i bez tohoto podnětu ve vztahu k okamžité náladě. Poměrně překvapivé je, že značné množství respondentů zmiňuje vytváření vlastních melodií. Někteří z nich si je dokonce zapisují, nebo nahrávají. O něco méně žáků uvádí, že je k hudbě napadají vlastní texty.

3.7.3 Prozpěvování si

Pokud srovnáme odpovědi žáků na otázku, zda si pro sebe prozpěvují, můžeme odpovědět, že v naprosté většině případů odpovídají souhlasně (17 žáků uvádí, že si prozpěvují), ač se liší odpovědi v intenzitě (občas, často). Rozdíly jsou však patrné v tom, za jakých podmínek. Většině žáků (8) by vadilo, pokud by je měl u jejich prozpěvování si někdo slyšet, 2 žáci uvádějí, že jim záleží na tom, kdo je právě v okolí, 6 žáků říká, že při prozpěvování jim na okolí nezáleží.

3.7.4 Touha hrát na hudební nástroj

Otázka ohledně touhy hrát na hudební nástroj nesměřovala pouze na ty, kdo s hudebním nástrojem nikdy nezačali, nebo skončili. Cílem bylo také zjištění, jakým způsobem se žáci k hudebnímu nástroji dostali, případně na jaký další by chtěli hrát.

Z vyřčených výroků je patrné, že pro většinu žáků je, nebo alespoň byla, hra na nástroj atraktivní činností, kterou by chtěli vykonávat. Pakliže je něco odrazuje, jedná se především o jejich časové možnosti, tedy o skloubení hry na nástroj s dalšími zájmy. Mezi „nástroji snů“, které žáci zmiňovali, jasně převažuje kytara (9) a klavír (4), najdou se ale i zmínky o dalších nástrojích (housle, baskytara, bicí). Mohlo by se zdát, že vzhledem k tomu, že pro všechny žáky jsou nástroje tak přitažlivé, mělo by jich hrát na hudební nástroj daleko větší množství. Hlavním důvodem je patrně značné množství času, které musí každý začínající hudebník investovat do cvičení na nástroj. Tuto domněnku lze ilustrovat následujícím výrokem: *„Jo, chtěl, ale nezbyl na to nakonec nějak čas. Pořád tam byly nějaký sporty, sporty mám jakoby radši, no a chtěl jsem hrát na kytaru a piáno, obojí tak nějak zkusit, ale nezbyl čas.“* Výjimečně však někteří žáci uvádějí, že s nástrojem museli skončit kvůli zdravotním důvodům, nebo naopak nemohli začít pro finanční náročnost kontrastující s možnostmi rodiny.

3.7.5 Pocity při poslechu oblíbené a neoblíbené hudby

Otázka na pocity při poslechu opět nabízí širokou škálu variabilních odpovědí, přesto jsme se je pokusili sdružit do několika kategorií zahrnujících více odpovědí. V tabulce 6 jsou opět uvedeny ilustrativní příklady odpovědí:

Tabulka 6: Pocity při poslechu hudby - kategorie

Kategorie odpovědí na pocity při poslechu oblíbené a neoblíbené hudby	četnost
Fyzické pocity: „Asi jako....takový to....jak to v člověku natlakuje tu krev...bych to jako popsal.“ „... já úplně nenávidím současnou taneční hudbu, to se vždycky úplně oklepu. Mě to fakt úplně kazí náladu, nevím, jak to říct. “	9
Pocity radosti a štěstí: „...je to pozitivní pocit každopádně a vždycky u toho poslouchání cítím strašně pozitivní energie.“	5
Pocity uvolnění: „to je úplně takový to [metalová hudba], že si řeknete: to ve vás musí vzbudit úplně negativní věci, přitom já u toho krásně usnu. Já to vážně mám ráda, na uklidnění to používám.“	5
Nabuzení k tanci: „Tancovat se mi chce.“ „... takový štěstí, prostě že mám chuť tancovat. “	3
Dojetí: „No já se někdy rozbrečím..... Možná u toho muzikálu. S muzikálem je většinou spojený nějaký děj, tak většinou z toho děje.“ „ Jo, to mě určitě, dojmají některý, hlavně teda to se týká ty vážný hudby nebo opery. U té opery u mě hodně dělá třeba to, že se snažím dopředu nastudovat text, když je to třeba v italštině. “	6
Další možnosti: „Ono je to takový, že pocity dojmy, nevím prostě, když si pustím nějakou oblíbenou písničku, tak různě přemejšlím o různých věcech, ale konkrétně formulovat, to asi ne.“ „ když poslouchám písničku, když jsem s koněm, tak si potom ...tak si ji potom pouštím, když se mi stejská po tom pocitu. “	5

Velké množství žáků uvádí, že mívají při hudbě fyzické pocity (např. „mrazení v zádech“), častěji jsou však fyzické pocity spojené s hudbou, kterou respondenti vnímají jako nepříjemnou. Velmi častým je pocit radosti a štěstí, jedna z respondentek vypověděla například, že oblíbená hudba v ní vzbuzuje pocit, že „cíl je na dosah“. Podobné množství respondentů uvádí hudbu jakožto prostředek uklidnění a relaxace. Neobvyklé nejsou ani pocity vyvolávající potřebu tance. Lze se setkat rovněž s pocitem dojetí, ač je třeba dodat, že je často propojený s dějem, nebo třeba textem. Kromě již zmíněných nepříjemných fyzických pocitů při poslechu neoblíbené hudby platí, že řada žáků takovou hudbu jednoduše ignoruje.

3.7.6 Jak se respondent dostal ke své oblíbené hudbě a jakou roli hrají v jeho výběru média

Otázky směřující k tomu, jak respondenti přišli ke svým hudebním preferencím je zásadní. Ukazuje totiž na cesty, kterými jsou ovlivňovány hudební preference žáků a nepřímo i na ty, které nemají z hlediska jejich hudebního vývoje větší význam. Z hlediska provázanosti odpovědí, byla otázka na původ preference určité hudby sloučena s otázkou po vlivu médií. Také v tomto případě jsme rozdělili odpovědi do několika větších skupin podle příbuznosti (Tabulka 7).

Tabulka 7: Cesta k oblíbené hudbě a role médií - kategorie

Kategorie odpovědí shrnující jak respondent nabyl své hudební preference	četnost
<p>Internet:</p> <p><i>„Na něco kliknu, co má třeba hezkej obrázek, nebo hezky se to jmenuje, nebo jenom prostě zavřu oči a kliknu na něco.“</i></p> <p><i>„přes rádio nebo přes kamarády, většinou se poptám, jestli tu písničku slyšeli, zkusím si zapamatovat kousek textu a potom se to snažím najít na youtube nebo na internetu prostě různě.“</i></p>	9
<p>Rodinný příslušník:</p> <p><i>„Ale táta občas taky přichází s nějakou novou hudbou, takže to si taky poslechnu.“</i></p> <p><i>„Asi nejvíc přes rodiče. Od malinka nás brali do divadel, naši hodně trvaj na tom, abychom byli kulturně vzdělaný, že hodně často chodíme do divadel.... já třeba vím, že s náma chodili, jak je, že jsou v Rudolfinu je taková jakoby série koncertů pro děti</i></p>	11

<p><i>a tam jsme třeba chodili odmalinka, tam s náma všema chodili, a pak já jsem třeba přestávala chodit, protože už jsem chtěla chodit na jakoby dospělý koncerty, ale s mladšíma bráchama tam chodili pořád.</i></p>	
<p>Přátelé:</p> <p><i>„ten [kamarád] se v tom dobře orientuje i, takže jako on mi poradí, třeba jako co bych si moh pustit“</i></p> <p><i>„Přítel zahrál na cédečko nějaký písničky a do něčeho jsem se zaposlouchala, pak něco podle toho jsem si našla sama.“</i></p> <p><i>„K další hudbě se dostávám taky přes kámoše, kteří mají taky hodně vytríbenej vkus. Takovej trochu komplikovanej, já ho mám sama komplikovanější. Ted'ka mě zavedli k doom metalu. Já jsem nikdy neposlouchala rap sama o sobě, ten se mi nijak nelíbí, ale když je to tam nějak zkombinovaný, je to zajímavý. Takže přes kámoše se dostávám, já mám kolem sebe ted'ka novou partu, se kterou se začínám teprve nějak sbližovat a tak. Předtím když jsem byla s těma staršíma partama, když jsem bydlela na vesnici, tak ti byli do toho rapu a hiphopu a takovýdlech. K tomu jsem nikdy neměla sympatie.“</i></p> <p><i>„Určitě, je to takový – člověk se často nechává ovlivňovat tím, co chtěj vostatní, aby si nepřipadal prostě nějak, že je na tom špatně z toho hudebního stylu, takže i kdybych se sebevíc bránil a chtěl bych si vybrat vlastní cestu, tak stejně to člověka donutí se k těm žánrům nějak postavit a nějak se na to kouknout.“</i></p> <p><i>„No tak k folku jsem se dostala přes kamarádku. Doted' si to pamatuju: protože ona sdílela na facebooku nějaký video úplně neznámý kapely, tak jsem se na to koukla youtube a tam se mi objevilo další řádek navrhuující podobný skladby, a tak jsem šla dál na takový neznámý písničkáře, nebo ne neznámý, ale prostě neposlouchá je každěj, ale vlastně ve většině případů nevybavím jména, ale jsou to moje oblíbený písňe, takže takhle jsem se vlastně dostala k tomuhle stylu, žánru hudby a táta Nohavicu, takže Nohavica je zrovna jeden z nich, Nohavicu posloucháme v autě.“</i></p>	13
<p>Soundtrack k filmu</p>	2
<p>Taneční skupina:</p> <p><i>„Většinou jsem to nějak pobírala z toho tancování.“</i></p>	2
<p>Rádio:</p> <p><i>„...a pak jsem pozdějc začal poslouchat rádio, a první, co jsem narazil na rádio, tak tam pouštěli převážně tuto hudbu, kterou poslouchám...“</i></p>	5

„Když slyším v rádiu písničku, tak si ji pak najdu na youtube.“	
Televize: „Já většinou poslouchám při učení, nebo když dělám doma nějaký aktivity, tak poslouchám MTV anebo óčko, to jsou prostě jakoby hudební kanály.“	2
Škola: „vím, že prima sekunda jsme se bavili o takových klasických skladatelích, a potom muzikály nastoupily. ... takže někdy i přes školu.“	1

Z odpovědí týkajících se toho, jak se respondenti k hudbě dostali, je zřetelné, které přenosové kanály jsou přednostní. V první řadě se jedná o přenos hudby přes přátele a patrně je to dominantní způsob, jak se respondenti výzkumu dostávali k hudbě. Velmi důležitý je rovněž přenos preferencí přes rodinné příslušníky, ať už rodiče, nebo sourozence. Třetí nejčastější odpovědí v dotazníku bylo objevování hudby přes internet. Konkrétně byla nejčastěji zmiňována služba Youtube.com, která se stala hlavním rozcestníkem na internetu, kde respondenti hledají hudbu, kterou už slyšeli někdy jinde, případně prostřednictvím automaticky generovaných návrhů podobných typů videa sami objevují novou hudbu. Pokud se podíváme na další média, ukazuje se, že hrají spíše podružnou roli, to se týká zvláště televize, u které respondenti odpovídali, že ji nesledují buď vůbec, nebo nesledují hudební programy. Za zmínku stojí ještě možnost, že je posluchač zaujat hudbou filmovou, nicméně jedná se o okrajovou záležitost. Dva respondenti uvedli, že se s hudbou seznamovali prostřednictvím tance, kterým se více zabývali, a pouze jedna respondentka zmínila vliv předmětu hudební výchova ve škole.

3.7.7 Jak respondent vnímá smysl hudby

Jaký smysl přikládali respondenti hudbě?

Tabulka 8: Smysl hudby - kategorie

Možný smysl hudby	četnost
Uklidnění, uvolnění: „Prostě vypnou a hodit se do pohody.“ „Já hudbu poslouchám většinou večer. Nějak teď jsem strašně unavená, takže tu hudbu vnímám jako nějaké klidové stadium, jako relaxaci.“	7
Vzbuzování pocitů a nálad: „Všechno je to o pocitech“	3

<i>„když má člověk určitou náladu a chtěl by to víc prožít, nebo víc vnímat, tak si k tomu pustí tu hudbu...“</i>	
Sdílení myšlenek: <i>„V každý písničce je nějaká hloubka, každej skladatel nebo textař chce něco vyjádřit, takže to vyjádří. Ale zas je pravda, že třeba málokdo to pochopí. A v tom je to krásný.“</i>	4
Zvládání problémů a nálad: <i>„...třeba právě ten heavy metal, když si pustí...každej člověk je jinej, že jo, takže když si ho pustí nějakej otevřenej agresor, tak zmlátí někoho na ulici. Když si ho pustí třeba někdo takovej jako já, když je ..když má tolik problémů jako já, tak já si pustím metal do uší, tak se to vyplaví a můžu řešit ty problémy a ne jenom brečet. Tak jako v tom mi zrovna pomáhá heavy metal.“</i> <i>„...když má člověk špatnou náladu, tak je tam občas nějaký povzbuzení.“</i>	2
Vybití energie, aktivizace: <i>„...ale to si pište, že si heavymetal nemusím pouštět jenom tehdy, když mám takovou náladu, že musím řešit problémy, tak to je jasný. Je to rozhodně vybití...“</i> <i>„...vybuděj mě k tomu sportu. Prostě mám pocit, že chci tančit, tak mě vybudí k nějakýmu pohybu.“</i>	2
Odreagování od světa: <i>„A jako bych utek z toho reálnýho světa, abych si trochu odpočinul. Dá se to říct i jako taková droga.“</i>	3
Společenství: <i>„Nevím – se mi to líbí... s kamarádama když poslouchám tu hudbu.“</i> <i>„Že se tam sejdou lidi, každý z jiný země.. že ten koncert je propojí.“</i> <i>„občas mi to dává pocit, že někam patřím, když poslouchám určité ty skupiny, tak mám pocit, že patřím mezi ty fanoušky, a s nima se scházím.“</i>	4
Radost, zábavu	3
Výplň času: <i>„Myslím si, že je to dobrá výplň času, když ostatní lidi dělají něco nesmyslného, tak si myslím, že poslouchat hudbu nebo hrát hudbu nebo skládat hudbu je mnohem...že je to jako malování úplně stejný.“</i>	3

Zdá se, že mezi respondenty je nejvyšší množství těch, kteří chápou hudbu jako prostředek uvolnění a relaxace. Méně časté je chápání hudby jakožto prostředku sblížení se společenstvím, nebo prostředku ke sdílení myšlenek (ve směru autor – posluchač).

Další možnosti jsou zastoupeny méně často, nicméně pokrývají poměrně široké spektrum funkcí hudby. Objevil se i názor, že hudba je vhodné konverzační téma ve společnosti, ale také názor, že hudba je druhem duševního naplnění.

3.7.8 Shrnutí hudební části rozhovoru

Podíváme-li se na odpovědi respondentů dotazníku z většího odstavu, můžeme předchozí část shrnout následovně. Jak se ukázalo, rodinné prostředí hraje značnou roli v životě člověka od dětství a zkušenosti, které dítě získá už v nízkém věku, si uvědomuje i později. Významnou roli v životě dětí hraje jak hudební aktivita rodičů, tak aktivní členství dětí v různých hudebních kroužcích a sborech již od útlého dětství. Jedním z výstupů výzkumu E. G. Schellengera (2006) bylo zjištění, že hudební lekce v mládí mohou mít malý, ale přesto významný vliv na rozvoj rozumových dovedností a pozdější akademický úspěch. V tomto ohledu je třeba zmínit, že naprostá většina respondentů, kteří uvedli vzpomínku na muzicírování v nějakém dětském souboru, byla žáky gymnázií.

Respondenti dále uvádějí, že převážně mají přes den hudební představy, což obvykle představuje melodie známých písní, které jim probíhají hlavou. Musíme si uvědomit, že hudba patří k velmi důležitým součástem života dospívajících. Ostatně Roberts a kol. (2009) na základě svého zkoumání odhadl množství času, kteří jedinci v době adolescence hudbě věnují, na přibližně 10 000 hodin. Mužikův výzkum (2009) pak uvádí střední hodnotu poslechu 3,5 hodiny denně. Při tomto pohledu není překvapivé, že prakticky všichni respondenti nějaké hudební představy přiznávají. Zajímavé je nicméně zjištění, že značná část respondentů kromě toho zmiňuje tvorbu a dokonce vlastní zaznamenávání melodií a textů.

Prakticky všichni respondenti výzkumu uváděli, že si pro sebe prozpěvují. Někteřím velmi záleží na tom, aby je při této činnosti nikdo neslyšel, nicméně se (na základě srovnání s vyplněnými dotazníky) nedá říci, že by důvodem mohl být dojem, že dotyčný „má špatný sluch“. Všichni respondenti mají dle vyhodnocených dotazníků zkušenost s hrou na hudební nástroj, nicméně větší část (N = 10) hrála v minulosti. Přesto řada z nich uvádí, že by chtěli hrát opět na nějaký nástroj, nejčastěji pak kytaru. V tom jim však brání především vytížení jinými zájmy.

Při poslechu oblíbené hudby můžou mít posluchači rozdílné pocity, přesto se ukázalo, že některé jsou více četné – zejména pocit radosti a štěstí, pocit uvolnění; mnozí respondenti uvádějí, že je hudba může i dojmout. Velmi častými jsou také fyzické pocity – často nepříjemné, pokud se jedná o hudbu radikálně odporující preferencím.

Pokud se zaměříme na způsoby, jakými dospívající objevují novou hudbu, pak je třeba zmínit především vliv přátel. Výzkumy ukazují, že v této oblasti je kauzalita i opačná – společné hudební zájmy totiž mohou přispívat ke vzniku přátelství (Selfhout a kol. 2009), (Miranda a Gauderau; 2011). Druhou nejčastější cestou přenosu preferencí v hudbě je vliv rodičů. Potvrzuje se tak již několik výzkumných zjištění, které poukazyvaly na to, že domnělá stylová propast mezi hudbou dětí a rodičů (pokud kdy existovala) momentálně není (Miranda a Gauderau, 2011; van Wel, 1994; Stratil, 2011)⁵⁵. Naprosto zásadním poznáním je fakt, do jaké míry se proměnil způsob získávání, poslechu a poznávání hudby díky moderním technologiím. Tento jev navíc proběhl ve více vlnách. Během několika málo let se hudební nosiče staly nejprve jednoduše kopírovatelné, následně se rychle rozmohly digitální kompresní formáty hudby, které v sepletí s exponenciálním šířením internetu umožnily jednak snadné šíření hudby, ale byly také u zrodu moderních digitálních přehrávačů. Za zvláště výhodnou považovali respondenti v Häglerově výzkumu cenu formátu mp3⁵⁶, snadnou dostupnost a s tím spojenou možnost objevovat novou hudbu. S tímto zjištěním očividně souvisí jeden z výsledků výzkumu de Vriese (2006), který ukazuje, že rozšíření užívání přenosných přehrávačů digitální hudby způsobilo značné rozšíření spektra hudby, které posluchači poslouchají. Bouřlivý rozvoj v hudebním průmyslu však za posledních 8 let prodělal další zásadní vývoj, přičemž ústřední úlohu zde hrají streamovací služby⁵⁷. Ty přinesly další velkou revoluci, neboť momentálně již není třeba hudbu vlastnit ani v digitálním formátu, naopak hudba je přenášena k posluchači na vyžádání prostřednictvím internetu. Je třeba dodat, že služba, kterou respondenti výzkumu zmiňovali výhradně (Youtube.com) je zaměřená především na sdílení videa, nicméně je momentálně zdaleka největším „dodavatelem“ hudby (ale i videa) do

⁵⁵ Samozřejmě nejde říci, že by hudební vkus dětí a jejich rodičů byl za všech podmínek totožný, nicméně platí, že v průměru je spíše blízký, než radikálně odlišný.

⁵⁶ Díky snadnému kopírování často nulovou.

⁵⁷ Např. Youtube, Spotify, Deezer, Rdio, Rara, Google play music a další.

světových domácností⁵⁸. Tyto změny zcela převrátily především obchod s hudbou, ale také způsob, jakým se dnešní dospívající dostávají k hudbě. Jak bylo zmíněno výše, prvotním impulsem může být jak doporučení kamaráda, nebo rodiče, případně vyslechnutí písně v rádiu, následným krokem je obvykle vyhledání skladby na streamovacím serveru – nejčastěji zmíněném youtube.com. Vlivný je také způsob, jakým jsou prakticky všechna videa na Youtube.com prezentována, neboť server automaticky vyhledává ke každému videu další, která jsou zdrojovému videu v něčem podobná (obvykle na základě klíčových slov). Řada respondentů ve výzkumu uváděla, že touto cestou jednoduše (na „jedno klinutí myši“) objevují další hudbu. Pokud si uvědomíme, že adolescence je kritické období formování hudebního vkusu (Hargreaves a kol.; 2006), pak nám vyjde, že generace, které dospívají v současnosti (a často nepoznaly z hlediska hudby a její konzumace nic jiného), právě prožívají unikátní a radikálně jinou hudební zkušenost, než měli jejich rodiče. Je samozřejmě otázkou, jak se tyto zkušenosti projeví v budoucnu. Již nyní je však zřejmé, že mladší generace chápou momentálně hudbu a její snadnou dostupnost jako svého druhu samozřejmost. Dizertační práce Theodora Gilletiho (2012) si všímá jen mizivé ochoty dospívajících za hudbu platit. Dá se možná říci, že všudypřítomnost hudby ji poněkud zevšedňuje, činí z ní lacinou komoditu. Také na základě vyplněných dotazníků se dá přesvědčivě tvrdit, že hudba je konzumována především jako kulisa.

Co se týká vlivu dalších médií, tak jistou malou roli hraje poslech rádia, nicméně rádio slouží pravděpodobně jako doplněk, který může občas poskytnout zajímavý tip, který pak slouží k následnému vyhledání hudby přes Youtube.com. Ještě hůře si v tomto ohledu stojí televize, která je pro většinu respondentů naprosto bezcenným zdrojem (tedy ve vztahu k hudbě, a to i s ohledem na snadnou dostupnost řady hudebních kanálů). Za velké zamyšlení pak stojí fakt, že až na jedinou žákyni nezmínil žádný respondent výzkumu byť sebemenší vliv školy⁵⁹. Ukazuje se tak, že česká škola na formování hudebního vkusu patrně nemá větší (v horším případě žádný) vliv. Tato zjištění by si jistě zasloužovala další podrobné šetření.

⁵⁸ <http://www.youtube.com/yt/press/statistics.html>

⁵⁹ Je pravdou, že situace by mohla být jiná, pokud by studentům byly nabídnuty předpřipravené odpovědi, které by možnost ovlivnění školou zahrnovaly. Nicméně výzkumným záměrem bylo mimo jiné maximálně omezit „vnučování“ odpovědí respondentům a ponechat je samotně vybrat to, co považují za podstatné.

Hudbě žáci přiřkládají široké množství funkcí, převažuje pak funkce zklidnění a relaxace, ale také sdělování myšlenek, či sociální funkce. Funkce hudby jsou častým tématem i mnohých dalších výzkumů. Podle (Kistler a kol.; 2009) je hudba zdrojem sociálních a kognitivních norem a má také značný vliv na rozvoj sebepojetí. Miranda a Claes (2009) zdůrazňují funkci hudby jakožto znaku, kterým se od sebe odlišují subkultury. V souladu s výpověďmi některých respondentů vidí i Greenwood a Long (2009) hudbu jako prostředek, kterým posluchači ve věku adolescence řídí a regulují své pocity a nálady, zároveň může být hudba jakýmsi antistresovým „odpouštěčím ventilem“, nebo může celkově přispívat ke zvládnání zátěže a problémů (Miranda a Claes; 2009)⁶⁰, (ter Bogt a kol.; 2011). McFerran a kol. (2007) našla vztah mezi zvládnáním distresu a preferencí heavy metalové hudby. North s kol. (2000) kromě toho uvádí, že zvládnání těžkých situací, je skrze heavy metal vlastní spíše dívkám, chlapci naopak poslechem heavy metalové hudby vyjadřují svou osobnost před ostatními, čili hudba jim slouží také k budování společenského obrazu. Tento předpoklad žádný z respondentů přímo nepotvrdil, nicméně je nasnadě, že podobnou odpověď (např. „poslechem metalu si buduji osobnost před ostatními“) forma ústně vedeného rozhovoru asi vylučuje⁶¹.

3.8 Výsledky – hodnotová část

3.8.1 Náboženské vyznání

Náboženské vyznání je na území ČR na ústupu⁶², takže není příliš překvapivé, že pouze několik žáků uvedlo příslušnost k nějaké konfesi, nebo jen křest. Respondenti, kteří se přihlásili k náboženskému vyznání (celkem 5, a to především k Římskokatolické církvi) většinou zmiňovali, že nejsou v této oblasti příliš aktivní. Dva respondenti vyjádřili jisté zaujetí pro Budhismus, ale nejedná se o naprosté přijetí tohoto směru, spíš zaujetí některými myšlenkami.

⁶⁰ Autoři mimo jiné zjistili, že tuto tzv. copingovou strategii častěji využívají dívky.

⁶¹ Navíc je diskutabilní, do jaké míry je zrovna tato funkce hudby u jejích posluchačů vědomá.

⁶² V roce 2011 se k náboženskému vyznání přihlásilo méně než 15 % lidí. Vzhledem k tomu, že o 10 let dříve uvedlo náboženské vyznání více než 30 % lidí, se jedná o velmi strmý propad.

[http://www.czso.cz/sldb2011/eng/redakce.nsf/i/tab_7_1_population_by_religious_belief_and_by_municipality_size_groups/\\$File/PVCR071_ENG.pdf](http://www.czso.cz/sldb2011/eng/redakce.nsf/i/tab_7_1_population_by_religious_belief_and_by_municipality_size_groups/$File/PVCR071_ENG.pdf)

3.8.2 Představa vlastní budoucnosti

Představy o budoucnosti lze u respondentů rozdělit na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Většina krátkodobých představ je směřována k další budoucnosti na škole⁶³, objevují se ale i jiné představy, dokonce i představy hudební⁶⁴, například tyto:

„No rád bych byl zase v nějaké kapele, teď jsem zatím jenom v orchestru. Co se týče školy, tak rád bych na týhle zůstal.“

„...za rok asi úplně stejně. Na škole, ještě mám před sebou tři roky, s klavírem skončím, u varhan budu pokračovat, budu absolvovat.“

Tři respondenti, shodou okolností ze stejného gymnázia, uvádějí, že by rádi vycestovali na studijní pobyt do zahraničí, objevují se i sportovní přání:

„Za rok bych chtěla zkusit třeba nějaký stipendium do cizí země a taky bych chtěla uběhnout půlmaraton.“

Střednědobý horizont podhaluje více z představ, kam žáci směřují. Většina z nich by po pěti letech měla mít ukončené střední vzdělání, takže jsou možnosti odpovědí daleko otevřenější. Následující tabulka (Tabulka 9) uspořádává tematicky podobné představy do skupin

Tabulka 9: Představy žáků o střednědobé budoucnosti

Představa budoucnosti za 5 let	četnost
Dokončit školu	1
Jet do zahraničí: <i>„Byl bych rád na nějaký škole, na který bych moh paralelně s tím studiem hrát golf, nejvíc to je asi v Americe. Kdyby to tak vyšlo, tak to bych byl spokojenej. Konkrétnější škola nevím, ale nejvíc bych chtěl na západní pobřeží Ameriky.“</i> <i>„já jsem spíš třeba počítal s tím, že bych třeba nějak cestoval. Zatím ne hned na vysokou školu, ale spíš cestovat.“</i>	4
Věnovat se svému oboru:	3

⁶³ je pochopitelné, že studenti prvních ročníků vidí právě v pokračování školy svou nejbližší budoucnost.

⁶⁴ To může být však způsobeno faktem, že byl rozhovor i dotazník zaměřený na hudební tematiku.

„Dělám chemii, protože mě strašně baví věda a k chemii jsem přišla od astronomie. Já jsem vždycky byla na ty přírodovědný obory a taky mě láká neurochirurgie a medicína, takže bych chtěla dělat něco s tím. Rozhodně žádný ústupek k nějaké ekonomce, to fakt ne.“	
Pokračovat v dalším studiu na VŠ: „Rozhodně to má souvislost s mými prioritami a mými ambicemi. Já... jsem od malička vedená k tomu, že škola je na prvním místě a já to tak vyloženě mám. Já jsem takovej ten věčnej student, jak mi říká mamka, a rozhodně vysoká, tak ta je jasná, že jo.“ „určitě půjdu na vysokou školu, ale jinak nemám moc představu. Jsem si jistá, že to bude nějaké programování.“	12
Zajistit si bydlení, být samostatný: „No odstěhovat se od rodičů a žít už vlastně na sebe a být samostatnej. Stát se prostě kompletně dospělým.“	2
Najít si práci: „Přemýšlela, že by šla na vysokou, ale chemie není to, co by chtěla dělat, takže se chce soustředit na kosmetiku.“	2
Založení kapely	2
Více se věnovat vlastním zájmům: „Možná svoje koníčky bych chtěl dostat na vyšší úroveň. Hraní na počítači, her, turnaje a podobně.“ „Ve volném čase trénovat tanec, standard, latina.“	2

Odovědi žálů ukazují, většina z nich (cca 70 %) předpokládá, že bude v budoucnu studovat vysokou školu. Toto zjištění v podstatě odpovídá i současné situaci ve vysokém školství, kdy přibližně 2/3 populačního ročníku začínají se studiem VŠ. Několik odpovědí pak zmiňuje touhu po studiu v zahraničí, odpovědi zdůrazňující touhu „zůstat v oboru“ (chemie) se týkají žáků střední průmyslové školy.

Úvahy žáků o své budoucnosti za více než 10 let poskytují možnost nahlédnout do jejich představy života. Také v tomto případě řadíme odpovědi do skupin (Tabulka 10).

Tabulka 10: Představa žáků o budoucnosti v dlouhodobém časovém horizontu

Představa budoucnosti za více než 10 let	četnost
Finanční a sociální zabezpečení:	3

„Chěl bych bejt někde za vodou.“ „Asi už bych měl vyděláno a nemusel bych pracovat.“	
Dobrá práce, kariéra: „Dobrý místo v zaměstnání, samozřejmě dobře placený ideálně.“ „Nevím, nejsem si jistá... to já spíš vidím, že se budu chtít dostat vysoko v kariéře.“ „Chtěla bych mít zaměstnání, s jehož výběrem bych byla spokojená. Láká mě medicína, láká mě mikrobiologie. ...no tak já na tý rodině asi netrvám, pro mě je nejdůležitější, abych byla spokojená, práce, kterou dělám, abych sama se sebou byla spokojená. Aby ta práce, kterou dělám, je něčím výjimečná a že má smysl.“	7
Kapela, žít se hudbou: „no tak měla bych kapelu, byli bysme trošku známí. Jezdili bysme po koncertech.“	2
Podnikat: „Chtěl bych bejt lékárníkem, ale ne prodávat, ale mít síť lékáren, kde by se prodávaly léky.“	2
Rodina: „tak asi děti, rodina, manžel, byt, pes, kočka, akvário.“	6
Bydlení: „Bydlel bych někde blízko centra, jako tady někde, ve velkým městě.“	3
Další odpovědi: Duchovní naplnění: „Chtěl bych dojít nějakého myšlení, takového vyššího než má většina lidí, takové ty standardní hodnoty, pokusit se objevit něco víc.“ Koupit si koně, věnovat se rodině, cestování.	4

Představy o budoucnosti v dlouhodobém horizontu leccos prozrazují o aspiracích respondentů a také o jejich představě dobrého života. Nedá se říci, že by nějaká představa jasně dominovala, jako tomu bylo v případě krátkodobých představ. Přesto jsou některé touhy společné většímu množství žáků. Významně je zastoupena kategorie kariéry. Žáci obvykle uvádějí, že by chtěli mít dobrou (někdy dobře placenou) práci, ve které by mohli dosáhnout úspěchu. Dvojice respondentů pak touží po vlastním podnikání. Neméně významnou je představa rodiny, ke které se bez jakéhokoli navádění přihlásila třetina respondentů. Z tabulky jsou patrná i další přání (dobré finanční zabezpečení, bydlení, ale i „dosažení vyšší duchovní úrovně“.

3.8.3 Vnímání důležitosti vzdělání

Žáci většinou vnímali vzdělání jako důležité, ač se lišili v důvodech, proč je považují za důležité. Většina žáků vnímala vzdělání jako důležité z hlediska jejich budoucího uplatnění.

„Vzdělání je pro něj důležité, pokud nechce kopat kanály.“

„...a kdyby mě třeba ta hudba neživila, tak musím mít nějaký jakoby vzdělání“

„Já co se tady naučím, tak to zase zapomenu, spíš ta první možnost, že získám ten papír a že budu dělat něco, co mě baví.“

Menší skupina žáků (především z gymnázií) chápe vzdělání pro jedince jako důležité samo o sobě:

„Kvůli tomu papíru, co se týče k ostatním lidem, ale pro mě samotného, asi spíš pro to umět tu věc.“

„Já si myslím, že je hodně důležité. Samo o sobě, protože je důležité, abychom rozuměli všemu. Když je člověk hloupej, tak je šťastněj, ale když je chytrej, tak je chytrej. Může být i nešťastnej, protože tomu i rozumí.“

„Jo, hodně, je to vlastně prioritou pro mě. Papír/cesta někam x samotné vzdělání : pro mě je to vlastně oboje, na jednu stranu je to způsob, jak naplnit ten život, protože celý to směřuje k tomu, abych si našla práci a potom práce je takový vyplnění života, aby byl člověk produktivní, tak nějak, zároveň je vzdělání dobrý, aby člověk nějak ten mozek kultivoval, a čím víc člověk ví, tím...já neumím takhle formulovat myšlenky, ale ... chtěla bych za život přečíst co nejvíce knih, a co nejvíce toho vědět a umět, abych mohla něco předat svým dětem, pokud nějaký budu mít, a taky abych ze sebe měla dobrý pocit, že když čtu a učím se, tak mám pocit, že pro sebe něco dělám.“

3.8.4 Představa rodinného života

Představy o budoucím rodinném životě jsou při vší pestrosti ve většině podobné. Prakticky všichni žáci by jednou rádi žili s partnerem/partnerkou, naprostá většina pak vidí jako součást své budoucnosti děti (nejčastěji 2). U partnerů očekávají vzájemné porozumění, někdy společné zájmy, příliš není zmiňovaná fyzická podoba. V jejich

představách se často zrcadlí model, ze kterého sami pocházejí, a to pozitivně nebo i negativně, jako něco, čeho by se chtěli vyvarovat.

„No tak já jsem z velkých rodin, ze čtyř dětí, a jak se tak na to dívám, mě by stačily tři.“

„Nerozvedený rodiče, to by mi asi stačilo. Dvě děti, kluka a holku, aby to bylo kompletní.“

Někteří respondenti dále uváděli, že si nejsou jistí, zda by chtěli v budoucnu žít na území ČR.

Za ideální uspořádání partnerského vztahu považují jen 4 žáci tradiční model, kdy je muž hlavou rodiny a žena se stará o domácnost, naprostá většina respondentů preferuje model vyrovnaný.

3.8.5 O co by se měl člověk v životě snažit

Otázka přímo míří ke smyslu života, jak o něm uvažují respondenti. Opět jsme se pokusili odpovědi sdružit do skupin podle četnosti (Tabulka 11).

Tabulka 11: O co by se měl člověk v životě snažit

O co by se měl člověk v životě snažit	četnost
Užít si život, plnit si své sny: <i>„aby si svůj život užil a byl nějak prospěšnej sobě i ostatním....ale hlavně aby si ho užil....protože...od čeho tady jinak jsme“</i> <i>„Aby si splnil svoje sny a aby dělal, co ho baví.“</i>	3
Být prospěšný ostatním lidem: <i>„Snažit se udělat dobře okolí i sobě, aby se mu žilo dobře, aby si nemusel stěžovat.“</i>	3
Rodina: <i>„Mít šťastnou rodinu.“</i>	4
Něčeho dosáhnout, být na sebe hrdý: <i>„...jelikož život není moc dlouhý, tak by se měl najít v životě něčeho dosáhnout, aby si ho v životě lidi pamatovali.“</i> <i>„Já to určitě беру tak, že něčeho dosáhnout a čím větší, tím lepší.“</i>	5
Být spokojený a šťastný	2
Další možnosti	4

<p><i>„Třeba spolužačka chce bejt lékařkou...to je asi daleko lepší než učit malý haranty ve škole, jo vona může xxxxxxxxxxxxxxxx, já nemám smysl života, je asi takovej nějakej skrytej, a já ho určitě neumím.“</i></p> <p><i>„Měl by se snažit objevit něco trošku víc než takový ten obyčejný život, jednoduše řečeno... že člověk vystuduje, pak pracuje, zestárne. Něco trošku to změnit něčím. Samozřejmě otázka je, jestli je to líp, chtěl bych třeba poznat, jaký to je a pak si teprve říct, jestli je to lepší nebo horší to jak žije většina.“</i></p>	
---	--

Respondenti výzkumu zodpovídali otázku poměrně vyrovnaně. Převažovala odpověď „něčeho v životě dosáhnou“, často zmiňovaná byla rovněž touha po rodině, o něco méně často přání „užít si život“ a „plnit si své sny“. Byla zastoupena i odpověď „být prospěšný dalším lidem“, nicméně pouze okrajově, podobně jako další možnosti (neznámý smysl života, smyslem života je poznání).

3.8.6 Jaké problémy momentálně zatěžují naši společnost

Otázka je mířená tak, aby respondenti zkusili identifikovat celospolečenské problémy současnosti, které chápou jako podstatné. Může naznačit, do jaké míry vnímají respondenti své místo ve společnosti a jak jsou se společností provázání. Podobně jako u jiných témat jsou odpovědi rozřazené do skupin podle četnosti (Tabulka 12).

Tabulka 12: Problémy současné společnosti

Problémy současné společnosti	četnost
Globální problémy lidstva (válka, nedostatek surovin a plýtvání se surovinami, ekologické problémy)	7
Rasismus, genderová rovnoprávnost	4
Nedostatek financí, finanční krize, nezaměstnanost, zadlužování <i>„jsou lidi, který maj fakt potíže s financema, ale z mýho pohledu nevím, jak bych jim pomohla, protože oni mají dokončenou základní školu, modelový příklad, a prostě dělaj takovou nějakou horší práci, maj málo peněz a život není takovej, jak by si ho představovali. Představovali by si ho úplně jinak, ale nevidím způsob, jak jim pomoci politicky nebo tak. Vím, že je chudoba na světě, ale nevím, jak já osobně bych ji mohla zastavit. Volit nějakou stranu kvůli tomu se mi nechce, která by zas byla nevýhodná pro mě. Rozumíte, nevolila bych komunisty, protože jsou tady chudý lidi, ale protože zas se to neseťkává s mejma názorovýma přesvědčeníma. Ta politika mě</i>	9

<p>tady teď trochu, jako celosvětová politika mě ruší, a vlastně nevím, jaká je ideální, jak by to bylo, aby se měli všichni dobře.“</p> <p>„To je asi tak jediný, co zatěžuje společnost. Od toho se pak odvíjejí nějaký ty menší problémy, jako že, není to zas tak vyrovnaný, jsou hodně chudý lidi a hodně bohatý lidi, těch moc není.“</p>	
Vysoká rozvodovost	2
Korupce, hamižnost a peníze jakožto původce zla	5
<p>Lež a podvody, bezohlednost:</p> <p>„...lidi jsou prasata. Chtějí víc a nemaj ohledy na to, co se stane někde jinde. Chtěj prostě svůj život si užít co nejvíc, mít co nejvíc....tak to nejde.“</p> <p>„většina lidí se život užívá a nezáleží jim na tom, co všechno zkazej, co všechno...o co všechno přijdou.“</p>	3
<p>Katastrofální podmínky v Africe a v jiných zemích, málo dobročinnosti:</p> <p>„Na naší planetě je pomoc nejdůležitější a všichni říkají, jak moc chtějí pomáhat, a myslím, že pravda je trošku na jiném místě.“</p>	4
<p>Další možnosti:</p> <p>Věda v zájmu všech:</p> <p>„Věda by „se používala v zájmu všech a nejenom toho, kdo má peníze.“</p> <p>Starosti lidí:</p> <p>„lidi mají moc starostí že pořád někam spěchají a nenajdou si čas na sebe.“</p> <p>Hloupost:</p> <p>„Národ vlastně hloupne čím dál tím víc, protože teďka zrovna třeba jen že jsme si zvolili pana Zemana.“</p> <p>Špatní vládcí:</p> <p>„Lidi se snaží, ty potvory nahoře se moc snažit ani nechtěj, protože maj všechno.“</p> <p>Konzumnost:</p> <p>„Mě napadne konzumnost, že prostě ta konzumnost vytváří iluze těch lidí a většinou brání jim v nějakém rozletu nebo výhledu někam.“</p>	5

Celospolečenské problémy jsou širokým polem, které ukazuje, že současní žáci vnímají svět na různých rovinách a v celkovém pohledu velmi pestře, nicméně jsou zde značné rozdíly. Někteří respondenti byli schopní vyjmenovat celé spektrum problémů, které podle nich tíží lidstvo, jiní si vybavovali problémy současnosti jen na velmi obecné úrovni

(korupce). Nejvíce frekventované odpovědi nějakým způsobem mířily k finančním problémům, které postihují jak jednotlivce, tak země či kontinenty (opakovaně zmíněná Afrika). Řada respondentů viděla v penězích především hrozbu a symbol zla. Větší četnost měly rovněž odpovědi zmiňující všeobecně známé globální problémy lidstva (od Globálního oteplování, po plýtvání cennými surovinami). Několikrát byla uvedena odpověď týkající se rovnoprávnosti (rasové, či genderové). Kromě několika dalších názorů na současné problémy lidí, byl opakovaně vznesen názor, že mezi současné problémy patří bezohlednost.

3.8.7 Ideálně strávené prázdniny

Předposlední otázka byla spíše uvolňujícího rázu, nicméně může poskytnout zajímavé pohledy na ničem nespoutané touhy žáků, opět shrnuté do několika kategorií (Tabulka 13).

Tabulka 13: Způsoby strávení ideálních prázdnin

Způsoby strávení ideálních prázdnin	četnost
Dlouhodobý pobyt v zahraničí: <i>„Amerika, jít si zkusit ten život, co tam mají lidi normálně.“</i> <i>„asi bych odjela do Anglie nebo Španělska, protože se učím španělsky, anglicky. Jet tam pracovat, vyměňovat zkušenosti, kdyby to nebylo omezený, koupila bych letenky a jela bych.“</i>	4
Na festivalu, kulturní aktivita	2
K moři: <i>„Asi v nějakém drahém hotelu u moře. Ve společnosti více lidí.“</i>	3
Adrenalinové sporty, turistika v extrémních lokalitách	2
Aktivní turistika v přírodě	2
Běžná činnost na farmě	1
Poznávací turistika: <i>„Londýn, procestovat tam všechny památky, všechno vyzkoušet, ochutnat. Užívala bych si toho, na nic bych nemyslela.“</i>	6

Pokud žáci nemají žádný limit ve svých představách o ideálně stráveném volném čase, pak volí převážně aktivní způsob trávení času. Naprostá většina respondentů má „dovolenou“ asociovanou s nějakou formou cestování, např. poznávání cizích zemí, turistika v přírodě,

až po adrenalinové sporty. Menší množství žáků touží po tom, co bychom mohli nazvat snem podstatné části dospělé populace, tedy touhu „jet někam k moři“. Na přímou otázku většina respondentů uvádí, že by svou dovolenou nejraději trávila v blízkosti přítele nebo větší skupiny přátel.

3.8.8 Otázka na možnosti třech splněných přání

Otázka po možnosti splněných přání je sice závěrová, přesto může podhalit leccos o uvažování respondentů.

Žáci většinou mají problém nějaké přání vyřknout, je pravděpodobné, že jim podobná otázka připadá (vzhledem k ostatním), poněkud nepřístojná, mimo rozumné uvažování, přesto většina respondentů nakonec alespoň jedno přání vysloví. V zásadě se dá říci, že přání lze rozdělit na dvě skupiny podle toho, zda směřují pouze k osobě respondenta, nebo jsou obráceny také ve prospěch dalších lidí. Pokud se podíváme na naše výsledky, pak musíme konstatovat, že přání žáků byla spíše egocentrická, zaměřené na sebe, případně na rodinu. Určitou zajímavostí je, že někteří respondenti zmiňují touhu po nesmrtelnosti, naopak nepříliš překvapivá je touha po finančním zajištění.

„V tom dletom jsem dost sobecká, takže já bych chtěla jen, aby se mi prostě v životě povedlo to, co bych chtěla, aby se mi povedlo.....tak nějak s mírou ale.“

„První bych si přál nekonečně přání. Zajistil bych bezpečí mé rodině, pak asi nesmrtelnost, všem mejm blízkým, a pak hodně peněz.“

Objevují se ale i přání, kterými by respondenti rádi zasáhli do běhu světa tak, aby podle nich byl lepší:

„Kdybych mohla změnit mentalitu lidí, a tak aby nebyly takový tupý ovce, aby každý měl svůj názor.“

„Mír. Chtěla bych hlavně řešení světových problémů. Hlavně mír.“

„No tak chci, abych byla spokojená, nebo abych já a moje okolí. Teoreticky bych to přála všem. Tak chci aby byli všichni spokojení, aby byli všichni zdraví..“

3.8.9 Shrnutí hodnotové části rozhovoru

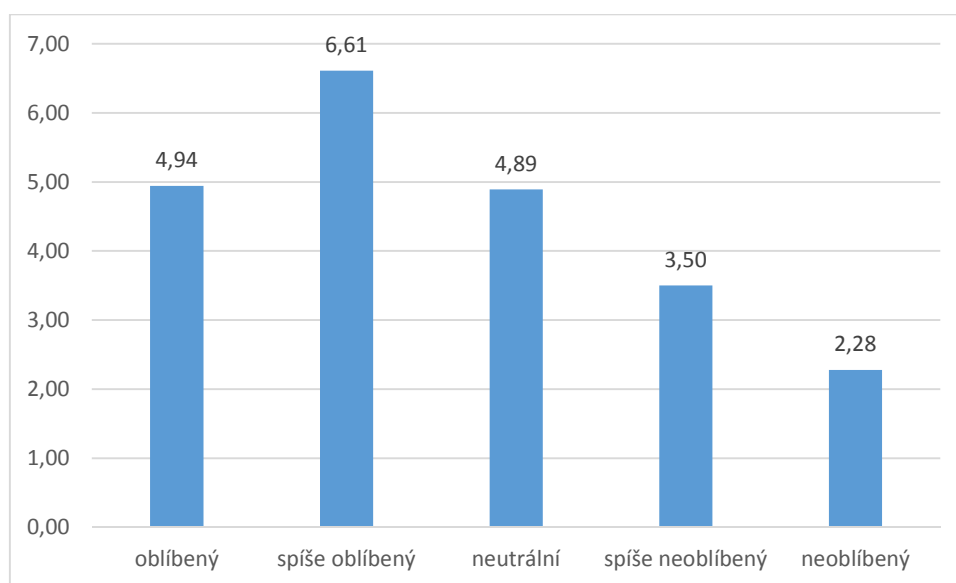
Výsledky dotazníku potvrdily slabé postavení, které v České republice má náboženské vyznání. Představy respondentů o své budoucnosti jsou různě podrobné v závislosti na tom, o jak dalekou budoucnost se jedná. Naprostá většina však považuje ve svém životě za důležité vzdělání a přibližně dvě třetiny respondentů počítají s dalším studiem na VŠ. V dlouhodobém horizontu respondenti obvykle touží po kariéře, ale taky po rodině. Vlastní založení rodiny je pak ze strany prakticky všech respondentů považováno za jakousi logickou etapu života, přičemž většinová představa o rodině zahrnuje partnera a 2 děti. Ve vztahu k partnerskému životu platí, že většina respondentů považuje za ideální vyrovnaný vztah, kdy mají obě pohlaví vyrovnané role. Otázka zkoumající smysl života byla většinou zodpovězena tak, že by člověk měl v životě něčeho dosáhnout, ať už v zaměstnání, nebo bez určení. Zmiňována byla ovšem i odpověď typu „užít si život“, ale také být prospěšný druhým. Dodejme jen, že v Mužíkově výzkumu (2009) byly u podobně formulované otázky⁶⁵ odpovědi tohoto typu zmiňovány o něco méně, to je však ovlivněno nejen jinou formulací otázky, ale především tím, že otázka byla uzavřená a nabídla žákům možnost výběru z 27 různých možností. Nicméně je třeba připomenout, že odpovědi vysoce hodnocené na předních místech byly spíše zaměřené na vlastní osobnost a její prospěch a štěstí. Otázka na největší problémy současné společnosti přes různorodost odpovědí ukazuje, že respondenti vnímají jako hlavní problémy současného světa především problémy související s nedostatkem financí ve světě. Až následující místo zaujímají globální problémy lidstva, kam jsou zahrnuty ekologické problémy, války, plýtvání zdroji surovin apod. Zde dochází ve srovnání s Mužíkovým výzkumem (2006) k zajímavému posunu, protože v jeho zkoumání vládly světovým problémům ekologické problémy, zatímco ty ekonomické byly považovány za méně důležité. Lze se domnívat, že za tímto prohozením pořadí stojí ekonomická krize, která ve světě uhodila po roce 2008 (v ČR pak s přibližně ročním zpožděním, tedy v době, kdy měl Pavel Mužík svou disertaci již dokončenou), a která ve většině zemí západní civilizace udělala z vývoje ekonomiky téma číslo jedna. Patrně v návaznosti na témata, která probíhají českými médii velmi často, respondenti uváděli jako jeden ze zásadních problémů také korupci. Ideálně strávené prázdniny jsou pro většinu respondentů ty, které

⁶⁵ Otázka z Mužíkova zkoumání zněla: „Co je v životě důležité?“

jsou strávené aktivně a nejlépe ve společnosti přátel. Pokud by žáci měli možnosti vybírat ze třech kouzelných přání, a mít tak možnost ovlivnit cokoli na světě (třeba problém, který zmiňovali o několik otázek dříve), většinou volí přání, která se bezprostředně týkají jich a své rodiny, jen menší množství žáků uvažuje více ve společenské rovině.

3.9 Hodnoty ve vztahu k hudebním preferencím

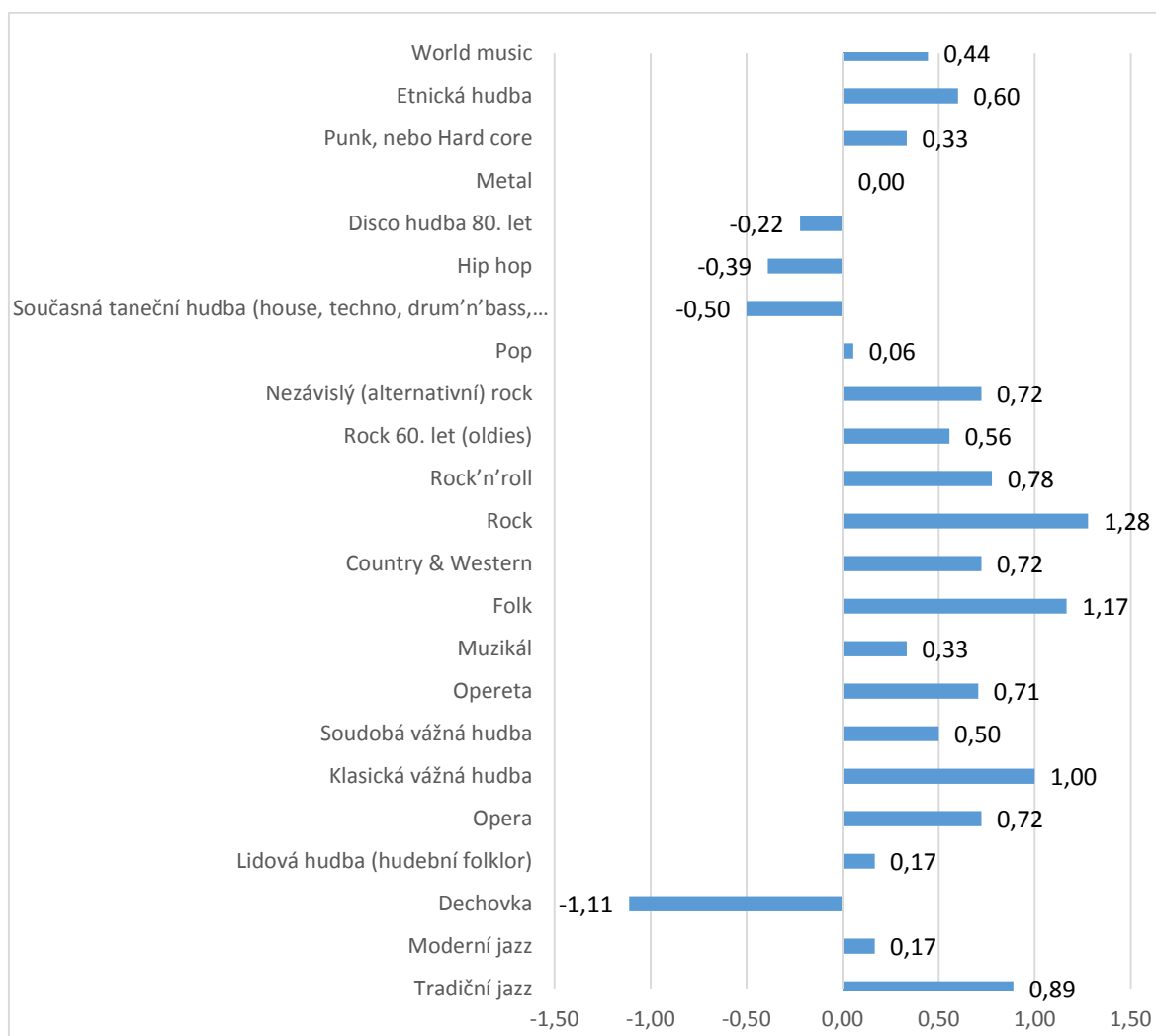
V předchozích kapitolách jsme mohli nahlédnout na vybrané hudební i hodnotové postoje respondentů. Nyní se pokusíme dát jejich výpovědi do souvislosti s hudebními preferencemi. Jak ale budeme postupovat? Pokud bychom se pokusili ke každému respondentovi najít konkrétní žánr, který je mu vlastní, nepochodili bychom. Ve skutečnosti totiž žáci preferují hudebních žánrů více. Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že jako oblíbené označovali žáci v průměru téměř 5 hudebních žánrů, za spíše oblíbený pak dokonce více než 6 žánrů. Jako neutrální vykazují respondenti také téměř 5 žánrů, spíše neoblíbené jsou více než 3 a rozhodně neoblíbené přibližně 2 (Obrázek 9: Průměrný počet preferovaných žánrů).

Obrázek 9: Průměrný počet preferovaných žánrů

Je samozřejmé, že mezi respondenty najdeme řadu rozdílů, neboť někteří žáci považovali za oblíbené i více než 7 žánrů (maximum bylo 10) a ve vzorku se naopak našel žák, který si z nabízených žánrů nevybral žádný oblíbený. Můžeme tedy konstatovat, že naprostá většina dospívajících preferuje vícero žánrů, jejichž poslech patrně kombinuje.

Vyhraněnost lze hledat spíše ve vztahu k žánrům neoblíbeným, ač v tomto případě se dospívající vymezují víceméně k podobným typům hudby (především vůči dechovce, viz Obrázek 10). Výsledky jsou samozřejmě pouze ilustrační (ani zdaleka se neshodují s daty z velkých sociologických výzkumů podniknutých na reprezentativních vzorcích populace) a platné jen pro malou skupinu respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu, odráží se v nich však zřejmě další faktor, o kterém ještě budeme mluvit později.

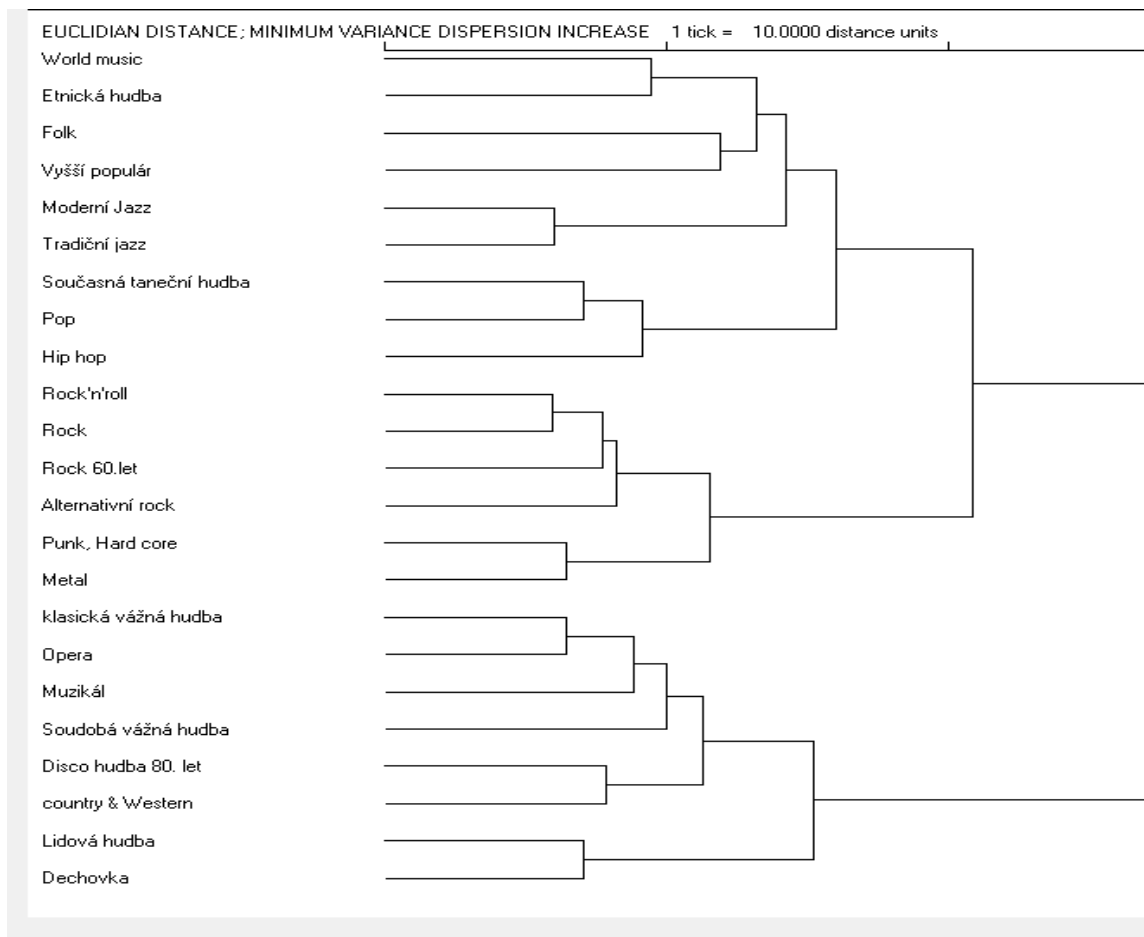

Obrázek 10: Oblíbené a neoblíbené žánry

Jak naznačují výsledky několika výzkumů⁶⁶, hudební preference se nejen u dospívajících často vyskytují v určitých „trsech“ (clusterech), do nichž lze sdružit typologicky podobnou

⁶⁶ (van Wel; 1994),(Rentfrow a Gosling, 2003), (Franěk a Mužík, 2006), (Mužík, 2009), (Tekman, Boer, Fischer, 2012)

hudbu. Pokusili jsme se tedy prostřednictvím shlukové analýzy najít příbuznosti v preferovaných žánrech, podle toho jak je respondenti označili v dotaznících (Obrázek 11: Shluková analýza hudebních žánrů).

Obrázek 11: Shluková analýza hudebních žánrů

Z obrázku 11 je patrné, že zvláště některé hudební preference jsou si blízké. Výsledky rámcově odpovídají zjištěním (zvláště v oblasti rockové hudby, metalu, ale i v hip hopu a taneční hudbě), ke kterým došel např. Mužík (2009). U některých žánrů jsou naše výsledky mírně odlišné, což však zřejmě způsobuje celkové menší vzorek respondentů.

3.9.1 Zkoumání vztahu hudebních preferencí a hodnotové orientace

Připomeňme, že cílem této práce je zkoumání, jakým způsobem se promítají hudební preference do hodnotové orientace dospívajících. Vzhledem k tomu, že podobným směrem se již vydala řada výzkumů (v ČR Pavel Mužík, 2009) bylo by neproduktivní postupovat úplně stejnou cestou – tedy využitím dotazníkového šetření,

kteřé pomocí uzavřených otázek zjišťuje respondentovy názory. Rozhodnutí postavit hlavní část výzkumu na rozhovorech s respondenty bylo motivováno snahou nahlédnout hlouběji, než může dotazníkové šetření. Protože nebylo v možnostech tohoto výzkumu provádět rozhovory s takovým množstvím respondentů, jako je tomu běžné u dotazníkových šetření (a vzorek se tak může zdát poměrně malý⁶⁷), museli jsme se na získaná data zaměřit jiným způsobem. Tímto „jiným způsobem zaměření“ se v našem případě rozumí výběrové zaměření. K tomu jsme si položili několik otázek?

Jestliže jsou některé typy hudby charakteristické svým výrazným ideovým pozadím, promítá se to následně do hodnotových nebo i hudebních postojů jeho posluchačů?

Mezi výrazně ideově zaměřené žánry hudby můžeme zahrnout např. hip hop, punk, nebo třeba metal. Čím jsou tedy charakterističtí jejich posluchači?

3.9.1.1 „Hip hopeři“

Orientaci na hip hop, ale často i současnou taneční hudbu (a překvapivě často i pop) uvedlo v dotazníku 5 respondentů. Co o nich můžeme říci?

Podle dotazníků se většinou jedná o muže, kteří v minulosti hráli na nějaký nástroj, momentálně nehrají především kvůli množství jiných zájmů. Pokud by si měli zvolit nástroj, převažoval by klavír před kytarou. Hudbu poslouchají často, ovšem především jako zvukovou kulisu, s rodiči navzájem obvykle znají svou oblíbenou hudbu, ale neposlouchají ji. Pokud navštěvují koncerty, tak v doprovodu rodičů jen výjimečně. Rodiče respondentů většinou v současnosti nehrají na žádný nástroj, ani doma obvykle nezpívají. Hudební nahrávky získávají převážně prostřednictvím internetu, sami si aktivně vyhledávají informace o hudbě a při tom se orientují podle svých oblíbených žánrů. Za povšimnutí stojí, že pro více než polovinu žáků, kteří se přihlásili k preferenci hip hopu není text příliš důležitý, ačkoliv ho vnímají. Co se týká školního prospěchu, pak většina respondentů měla minulý rok na vysvědčení vyznamenání a vůbec nikdo neměl žádné větší kázeňské prohřešky.

Prakticky všichni dotyční v průběhu dne mají hudební představy a dva z nich dokonce hudbu vymýšlejí, včetně textů. Pokud si tato skupina lidí prozpěvuje, nezáleží jim na tom,

⁶⁷ Což v každém případě platí, pokud bychom ho chtěli podrobovat především kvantitativní analýze

zda to slyší okolí. Pokud poslouchají hudbu, často to u nich (ale ne u všech) vytváří touhu po pohybu. Pocity dojetí obvykle při hudbě necítí (nebo u jiných typů hudby, než je hip hop). K preferenci hiphopu (a taneční hudby) se dostali různou cestou, obvykle však skrze kamarády, nebo přes sourozence (ale také prostřednictvím členství v taneční skupině).

„...no to bylo způsobený taky ségrou, to ale už z jinýho důvodu, ne spojený s tou rodinou tolik, prostě protože ona byla starší, a tak něco poslouchala a dodnes poslouchá nějaký věci na různých párty, říká mi, co na tý párty bylo, jaký to tam bylo a zároveň mi i pouští hudbu a často mi hodí nějaký video z youtube a řekne to si pusť, to je dobrý.“

Hudba je pro posluchače hiphopu způsobem uklidnění, ale i zdrojem radosti, zábavy a duševního naplnění. Taneční hudba může být vhodným doplňkem sportu, protože dokáže vybudit k výkonu.

Respondenti, kteří označili hip hop za svůj oblíbený styl, až na jedinou výjimku (dotyčný uvedl, že je sice pokřtěný, ale oslovuje ho spíše buddhismus) jsou bez náboženského vyznání. Jejich představy o blízké budoucnosti jsou koncentrované na školu, následně se však rozcházejí (pobyt v zahraničí, pokračování ve škole, osamostatnění se, změna oboru, nebo žádná představa). Co se týká dlouhodobých představ, pak lze vysledovat jistou podobnost v tom, že by se chtěli realizovat v práci (dva respondenti podnikat). Většina také udává, že by chtěli být dobře finančně zajištěni. Zároveň ale těsná většina respondentů říká, že mají svou budoucnost propojenou s představou vlastní rodiny.

„No rozhodně mít rodinu, mít dobrý zabydlení, dobrou práci. ...Určitě by sem pořád hrál na tu trumpetu, nebo na něco. [Živit se hrou na trubku?] Jak jsem řek, kvůli dobrýmu platu to jaksi spolu nejde dohromady, takže asi ne, ale přivydělávat.“

V představách na téma budoucí rodiny lze najít jisté podrobnosti. Kromě jedné respondentky mluví ostatní o představě rodiny s dětmi (maximálně dvěma). Jeden z respondentů představu rodiny spojuje s touhou po rodinném domě ideálně „ne v nějakém zapadákově“. Co se týká genderové rovnoprávnosti, dá se říci, že respondenti upřednostňují mezi partnery vyrovnaný model soužití. Jako hlavní cíl života vidí tato skupina snahu o zajištění dobrého života pro sebe a své okolí, plnit si své sny, případně „něčeho dosáhnout“. Pokud se podíváme, kde vidí respondenti hlavní problémy dneška,

pak jsou jimi především finance a věci s nimi spojené (hamižnost, korupce, nedostatek financí), jeden z respondentů zmiňuje také globální ekologické problémy. Ideální dovolená je podle respondentů spojena především s pobytem v zahraničí, který může přinést nové zážitky a poznávání. Možnost splněných přání vede respondenty k tomu, aby především plnili přání sobě a svým blízkým.

Skupina respondentů s preferencí hip hopu není příliš vyhraněná. V podstatě nelze říci, že by byla nějak ovlivněná ideovým pozadím hip hopové hudby, což je původně okrajová kultura velkoměstských ghet, nicméně v řadě zemí (a také v ČR) se po svém komerčním objevení stala mainstreamovým žánrem. Hip hop je známý svým protispolečenským a vysoce kritickým postojem vůči společnosti. Stejně tak jsou zvláště některé odnože hip hopu doslova „prošpikovány“ hypertrofovanými genderovými stereotypy. Ukazuje se však, že tento ideový obsah na posluchače patrně ve větší míře nepůsobí. Snad jediným významným specifickým, které lze o respondentech preferujících hip hopovou hudbu, je větší zaměření na sebe (a své blízké) a zároveň častější zdůrazňování tematiky financí (pokud se jedná o vlastní přání, světové problémy, představu své budoucnosti). Zjednodušeně řečeno, více materiálně orientovaného egocentrismu, což je zjištění, které odpovídá také výzkumu Mužíka (2009).

3.9.1.2 „Metalisté“

Metal se ve shlukové analýze často pojí s punkem, ale blízkost prokazují také rock a jeho další příbuzní.

V případě „metalistů“ najdeme mnohé podobnosti s „hip hopy“, leč na rozdíl od jejich skupiny se v tomto případě jedná pouze o ženy. Také v této skupině (5 respondentek) hraje na hudební nástroj pouze jediná. U metalistek je hudba využívána především jako hudební kulisa, nicméně 2 respondentky uvedly, že někdy poslouchají tak, že se soustředí jen na hudbu. V této skupině je také o něco větší sepjetí s oblíbenou hudbou rodičů, kterou respondenty často poslouchají, zároveň přiznávají, že rodiče čerpají hudbu také od nich⁶⁸. Koncerty navštěvují všichni, nicméně s rodiči jen polovina respondentek. Rodiče většinou na nástroj nehrají (až na jedinou výjimku), hrávali v minulosti, respondenty však říkají, že se se zpěvem rodičů občas (v různé intenzitě) setkávají.

⁶⁸ Je však třeba dodat, že tento přenos se nemusí týkat právě metalové hudby.

Většina metalistek se hlásí k obsáhlé sbírce hudby. Hudbu získávají nejvíce prostřednictvím internetu (výhradně neplacenou) a přátel. Informace o hudbě samy aktivně vyhledávají, ale zároveň nezřídka čerpají od přátel a sourozenců. Při jejím získávání vyhledávají především podle svých oblíbených žánrů, ale zkoušejí také novou hudbu, přičemž se inspirují u přátel. Metalistky si v hudbě všímají textu a většinou (4 respondentky) ho pokládají za důležitý. Zmíníme-li školní prospěch, pak 2 respondentky uvedly, že dosáhly v posledním roce na vyznamenání, objevila se ale také jedna snížená známka z chování.

Stojí za poznamenání, že 2 respondentky mají rané vzpomínky z dětství spojeny s tím, že si jeden z rodičů (v obou případech otec) pouštěl „tvrdší“ hudební žánry. Hudební představy a myšlenky na hudbu přiznávají všechny respondentky – většinou se jedná o známé písně (v jednom případě výjimečně vlastní melodie). Pro sebe si často prozpěvují, nicméně si většinou přejí, aby je při tom nikdo neslyšel. 4 respondentky uvádějí svou zkušenost s klavírem (jen jediná ale hraje doposud). Ostatní by radši klavír vyměnily v budoucnosti za hru na kytaru. Poslech hudby je u metalistek spojen s pocity uvolnění, uklidnění a veselosti. Poslech metalu je pak dvěma respondentkami zmíněn jako forma specifického uklidnění – vyplavení agrese:

„Například když si pustím nějaký heavymetal do uší, tak je to vyloženě abych skočila do ringu a vybuchala se do pytle. Ale uleví se mi, není to tak, že jsem agresivnější. Jsem agresivnější, ale pak se to zase vyplaví a jsem taková trochu otupělá vůči...taková trochu cynická bych možná řekla.“

Tři respondentky uvádějí, že u hudby někdy cítí dojetí. Přestože 2 respondentky v předchozích otázkách vypověděly, že tzv. „tvrdá hudba“ u nich měla zázemí i v rodině (otcové), pokud mají popsat, jakým způsobem se dostaly k momentálně oblíbené hudbě, pak zmiňují v naprosté většině vliv svých kamarádů. Jedna z respondentek dokonce popsala, jakým způsobem ji ve dvanácti letech kamarádka pustila konkrétní typ hudby a přitom jí sdělovala základní informace (jakési hudební školení mezi vrstevníky). Táž respondentka však kromě své kamarádky hovořila také o vlivu taneční trenérky. Smysl hudby viděly respondentky uvolnění a uklidnění (případně sdělování myšlenek), další dvě respondentky doslova řekly, že hudba je pro ně „smyslem života“.

Také u metalistek není náboženské vyznání příliš přítomno – pouze jediná respondentka je pokřtěná, ale neangažuje se v žádné skupině, spíše oceňuje rodinnou pospolitost v době svátků. Svou budoucnost mají respondentky v krátkodobém horizontu propojenou především se školou, jedna z respondentek však zmiňuje svou práci v dobročinné organizaci. Ve střednědobém horizontu žákyně předpokládají, že budou patrně pokračovat ve studiu, 2 z nich bych chtěly v každém případě založit vlastní kapelu, ve které by chtěly pokračovat i v budoucnosti. Jedna respondentka zmiňuje jako svou prioritu rodinu – chtěla by se starat o děti a věnovat se rodině. Také další respondentky hovoří o rodině jako o důležité součásti své budoucnosti. Představa ideální rodiny je pro respondentky typicky partner a 2 děti (výjimečně i víc). Při otázce po ideálním rodinném modelu respondentky často odpovídaly, že by měl být vyrovnaný, vzápětí však dodávaly, že muž se má umět postarat o rodinu, což zase hovoří pro skutečnou preferenci tradičního modelu rodiny. Pokud se podíváme na životní cíle, tak převažují cíle kariérní, ale člověk by měl také „dělat to, co ho baví“. Některé respondentky znovu zmiňují důležitost rodiny. 3 respondentky uvádějí jako hlavní aktuální problémy korupci, ale také zlo, které přináší peníze a chudoba. Jedna z respondentek vidí řadu naléhavých celoplanetárních problémů, které se ale lidstvo málo snaží řešit:

„Na naší planetě je pomoc nejdůležitější a všichni říkají, jak moc chtějí pomáhat, a myslím, že pravda je trošku na jiném místě.“

Ač sama bez náboženského vyznání, říká další respondentka, že jako problém vidí rostoucí míru rozvodovosti, což kupodivu odůvodňuje ústupem křesťanství. Představy o ideální dovolené jsou napříč touto skupinou značně nespojité. Zahrnují jak adrenalinové zážitky v exotických lokacích po celém světě, tak klidný odpočinek u moře, nebo naopak účast na letním hudebním táboře. Při závěrečných přáních většina respondentek upřednostňuje zdraví a štěstí své rodiny, dvě uvažují o řešení globálních problémů (mír).

Také metalová hudba má určité ideové zázemí. Je často spojována s agresivitou (tu ostatně zmiňovaly i některé respondentky) násilím, hororovým vystupováním, mysticismem nebo satanismem. Metalová stylizace a metalová estetika jsou často silně maskulinní, až „machistické“. Metaloví hudebníci byli v minulosti často obviňováni z toho, že např. navádějí posluchače k sebevraždám apod.

Pokud bychom měli hledat nějaké společný znaky, které by mohly identifikovat skupinu metalistů (metalistik), pak by jím mohlo být využívání hudby jako svého druhu uvolnění ze stresu. Agresivita v tom případě není samoučelná, ale slouží k uvolnění napětí. Za povšimnutí stojí rovněž zesílená preference tradičního modelu rodiny, která by mohla rezonovat s maskulinní metalovou estetikou. Můžeme rovněž zmínit, že část respondentek byla ve svých odpovědích více obrácená od své osoby směrem ke svému okolí, než tomu bylo u příznivců hip hopu.

3.9.1.3 *Klasikové*

Klasikové je pouze pracovní název pro skupinu, která ve svých preferencích označila také klasickou vážnou hudbu. Nutno dodat, že s touto preferencí často souvisí také preference opery, méně pak soudobé vážné hudby.

Mezi šestici „klasiků“ (jeden muž a 5 dívek) jsou dva aktivní hudebníci. Ti, kteří přestali s hrou na nástroj, tak učinili opět především kvůli širokému spektru zájmů. Také klasikové poslouchají hudbu především jako kulisu, nicméně dva respondenti označili v dotazníku i soustředěný poslech. Dá se říci, že zcela všichni respondenti znají hudbu svých rodičů a něco z ní i poslouchají, ve většině případů pak také ovlivňují výběr hudby u svých rodičů. Na koncerty tato skupina chodí (většinou ne často), ale obvykle bez rodičů. Rodiče respondentů z velké části na nástroj dříve nehráli vůbec, v jednom případě hráli v minulosti a rodiče dvou respondentů jsou aktivními hudebníky doposud. Velmi podobná je situace ohledně zpěvu. Rodiče většiny respondentů si nezpívají doma buď vůbec, nebo málo. Ve dvou případech si jeden z rodičů zpívá často. Také klasikové mají doma poměrně velkou zásobu hudby. Tu získávají většinou přes internet (zdarma), od přátel a v jednom případě skrze internetové obchody. Informace o hudbě vyhledávají převážně sami, nicméně jedna respondentka v dotazníku zaškrtnula, že informace o hudbě získává primárně v hodinách HV. Při výběru nové hudby se obvykle řídí podle svých oblíbených žánrů, ale často také netají snahu objevit něco nového. V hudbě si všímají textu a kromě jedné respondentky ho považují za důležitou součást celku. Polovina z respondentů měla za poslední rok vyznamenání, vyskytl se také jedna snížená známka z chování.

Podle výpovědí respondentů můžeme potvrdit, že naprostá většina myslí na hudbu i přes den. Jeden respondent uvádí, že si pro sebe i vytváří hudbu a skládá texty (většinou

rapové), je však mezi ostatními výjimkou. Jedna respondentka má hudební představy spojené s představou filmových scén, které ji přes den napadají. Téměř všichni respondenti si občas pro sebe prozpěvují, nicméně jim ve velké většině záleží, aby je nikdo neslyšel. Co se týče touhy po hře na nástroj, většina respondentů uvádí, že pokud by si měli vybrat, zvolili by piano, jedna respondentka by vybrala kytaru. Pocity u poslechu hudby mají respondenti různé, někteří přiznávají až fyzické pocity nabití energií, husí kůži, radost, další pak možnost dojetí, ačkoliv to může být (dle jedné respondentky) vázáno na konkrétní žánr:

„dojímají některý, hlavně teda to se týká tý vážný hudby nebo opery. U té opery u mě hodně dělá třeba to, že se snažím dopředu nastudovat text, když je to třeba v italštině.“

Klasikové se k hudbě dostávají vícero cestami, jednak přes přátele, ale často také přes rodiče a jiné rodinné příslušníky. Smysl hudby je u této skupiny chápán jako relaxace, uvolnění, ale i prostor jak se vyjadřovat, či sdělovat (více či méně jednoznačně) myšlenky. Jedna z respondentek považuje hudbu také za dobré konverzační téma.

Náboženské vyznání uvádějí dvě respondentky (Římskokatolická konfese), nicméně dodávají, že do kostela příliš nechodí. Jako prioritu vidí v blízké době respondenti především ve studiu ve škole, jedna respondentka pak práci pro dobročinnou organizaci. Ve střednědobém horizontu respondenti očekávají, že budou studovat vysokou školu (vyjma jediného respondenta, který by po konci školy rád jel „kamkoli do zahraničí“). Jedna z respondentek pak uvažuje o studiu v zahraničí. V dlouhodobém horizontu jsou přání respondentů značně roztržštěná. Najdeme zde jak budování kariéry, tak rodinu a děti, ale i velmi podrobná přání (uběhnout maraton, napsat vegetariánskou kuchařku) nebo i přání „bejt za vodou“. V představě budoucího rodinného života se opět opakuje touha po partnerovi a dětech (ne ve všech případech). Většina respondentů preferuje vyrovnaný model vztahu, ale 2 respondentky preferují spíše tradiční model rodiny. Smysl lidského života vyjadřují respondenti různě. Můžeme se setkat s názorem, že člověk by měl „dělat to, co ho baví“, co ho udělá šťastným. Další odpovědí je, že by se člověk měl snažit dobrat toho, aby byl jeho život produktivní, bez ohledu na to, co konkrétně bude dělat. Hlavní problémy lidstva jsou dle respondentů mnohé. Najdeme zde jak globální problémy typu ekologické hrozby, nedostatku surovin, zkázonosné vlády peněz a korupce,

problémy Afriky, pomalý pokrok v lékařské vědě, ale i problém rovnoprávnosti genderové nebo i rasové, dále pak problémy nedostatku financí, nebo vzdělání. Představa ideální dovolené je u této skupiny roztržitější. Zahrnuje extrémní turistiku, cestu na hudební festival, pobyt v New Yorku, v Asii, nebo poznávací dovolenou v kombinaci s pobytem u moře. Při poslední otázce týkající se přání, 2 respondenti nedokázali odpovědět, dále se ale objevily odpovědi zaměřené na štěstí vlastní rodiny, stejně jako přání směřující ke štěstí všech.

Přestože má klasická hudba v hudebních obchodech vymezené regály (samozřejmě s nápisem „klasická hudba“ nebo jen „klasika“) nejedná se v žádném případě o žánr, či styl. Nedá se říci, že by klasická hudba jako celek nesla jakoukoli ideovou náplň. S přihlédnutím k mnoha desítkám stylů a forem, které lze do ní zahrnout a které se často popírají a významně se odlišují, je možné říci, že jedinou skutečností týkající se „klasické hudby“ je její umělecko estetická funkce. Jestliže poslech klasické hudby posluchače ovlivňuje, pak se tak děje výhradně nepřímo, skrze postupnou (a obtížně rekonstruovatelnou) modelaci osobnosti. Z tohoto důvodu je obtížné něco z ideového rámce „klasiky“ hledat v odpovědích žáků. Snad by se dalo říci, že její posluchači v průměru více promyšlejí své odpovědi a více si uvědomují řadu rozporů a konotací, které se pak snaží uvádět na pravou míru. Podobně jako je klasická hudba někdy zápasem, nebo přinejmenším komplexní a vybroušenou komunikací, velká část odpovědí se dala považovat za určitý (nadneseně řečeno) zrcadlový obraz klasické skladby.

3.9.1.4 Modelový příklad – Ida⁶⁹, její hudební preference a hodnotová orientace

Hudební preference, domácí prostředí, hodnotový systém jsou pojmy, které se momentálně pokoušíme zkoumat na skupinách více žáků, složitost problematiky a obtížnost až nemožnost zobecňování se však může vyjevit na konkrétním příkladu.

Ida ví, že má hudební sluch, hraje na klavír a nedávno přibrala ještě hru na varhany. Na nástroj hraje velmi dlouho, nikdy však nehrála v žádném souboru, ani doma nehraje na nástroj společně s rodiči. Ida je však členkou prestižního pěveckého sboru. Ida ve škole prospívá s vyznamenáním, nemá žádné výchovné problémy. V dotazníku (a posléze i v rozhovoru) Ida říká, že si dřív sama pro sebe zpívala, ale momentálně jí to přijde trapné.

⁶⁹ Jméno je fiktivní

Ida hudbu údajně soustředěně neposlouchá – spíš při plnění úkolů a při sportování. Své hudební preference má oboustranně provázané s rodiči. S těmi přibližně 1x – 2x do roka chodí na koncerty. Vzhledem k většině vrstevníků má Ida užší výběr oblíbených žánrů. Jsou jimi pouze klasická vážná hudba, muzikál (o tom se vyjadřuje jako o své hlavní vášni) a pop. Naopak silně proti mysli je pro ní dechovka, současná taneční hudba a metal. Dodejme, že např. soudobá vážná hudba je pro ni neoblíbená. Ida uvádí, že rodiče nikdy nehráli, ani nezpívali. Její sbírka hudby čítá 11 – 30 alb. Hudbu získává prostřednictvím internetu a od přátel. Jako jediná uvedla, že informace o hudbě čerpá v hodinách HV, dále také od přátel. Při výběru hudby stále hledá něco nového a nechá si poradit i od sourozence. Při poslechu hudby sice vnímá i text, ale není pro ni důležitý. Z dětství si pamatuje, že ji matka zpívala (říká, že prý falešně) a babička hrála na klavír vždy, když ji hlídala. Během dne Idě v hlavě běhají různé písně (zvláště ty, které předtím někde zaslechla), vlastní melodie ji nenapadají. V minulosti chtěla hrát i na housle, teď by ji zajímala i kytara, ale na třetí nástroj již není čas. Pocity má u hudby různé:

„když je to veselý, tak si řeknu, že život není na nic, jak jsem si myslela (...) když mám špatnou náladu, tak si ji zlepším nějakou písničkou, někdy když to jde. „

Hudba může Idu někdy dojmout:

„No já se někdy rozbrečím (...)Možná u toho muzikálu. S muzikálem je většinou spojený nějaký děj, tak většinou z toho děje.“

Při otázce, jestli jí záleží na myšlence, která je v hudbě obsažena, odpovídá následovně:

„...třeba u toho rapu, české bych rozhodně neposlouchala, přijde mi to dost sprostý. Jestli u té hudbě záleží i na tom, co se zpívá. Spíš asi ne, to je na mě moc složitý, já jsem taková jednodušší.“ Později však dodává, že téma pro ni není úplně bezvýznamné.

Ida uvádí, že z žánrů, které preferuje, se ke každému dostala jinou cestou. Na muzikál a operetu skrz návštěvy divadel, k jiným interpretům přes kamarády, ale také přes rodiče, kteří při společných cestách autem pouštějí různé nahrávky a někdy i aktivně Idě doporučují, co by si mohla poslechnout (převážně populární hudbu). Novou hudbu sama aktivně vyhledává přes službu Youtube.com. Sama pak prochází nabízené možnosti a

nechá se vést nabídkou. Televize ani rádio nehrají v jejím hledání žádnou roli. Jako hlavní poslání hudby chápe především relaxaci:

„Já hudbu poslouchám většinou večer. Nějak teď jsem strašně unavená, takže tu hudbu vnímám jako nějaké klidové stadium, jako relaxaci.“ (připomeňme však, že v dotazníku Ida uvedla, že hudbu poslouchá především při práci, plnění úkolů a dále při sportu.

Ida je pokřtěná katolička, leč nechodící pravidelně do kostela. V nejbližší době hodlá pokračovat ve studiu gymnázia. Plánuje, že přejde z klavíru už jen na varhany. Ve střednědobém horizontu plánuje studovat VŠ a zároveň se věnovat svému koníčku – společenskému tanci:

„nějaká vysoká, nejlépe pedák, jazyky, hudebka. Ve volném čase trénovat tanec, standard, latina. (...) líbí se mi obecně hudba jako samba, chacha dokonalý věci, všechno je takový rychlý, že u toho člověk nepřemejší, fakt jede a spíš když tancujete, tak o ty hudbě nepřemýšlíte, jen to máte rozdělený na ty takty, a jedete tak, abyste to stíhal.“

Pokud je tázána na představy o své budoucnosti v dlouhodobém horizontu, odpovídá jednoduše:

„Tak asi děti, rodina, manžel, byt, pes, kočka, akvário.“

Vzdělání pokládá Ida za důležité, nicméně hlavně z formálního hlediska, jakožto „ten papír“, který jí umožní dělat to, co ji bude bavit. Svou představu rodinného života shrnuje následovně:

„Matka otec ve stavu manželském, rodiče by se měli snažit věnovat se dětem i třeba formou toho hudebního nástroje. Přijde mi, že se jim věnujou i skrz to, že je dají na nějaký kroužky, že se je snaží něčím zabavit, aby něco dělali.“

Tradiční model rodiny Idě přijde jako zastaralý, sama však říká, že v jejich rodině je tomu spíš naopak – hlavou rodiny je matka, zatímco otec, ač se mu to příliš nelíbí, je „strašně hodnej“, takže si „nedokáže dupnout“. Zmiňuje, že ji otec nikdy neuhodil, zato matka jedná (např. v případě drzého chování) velmi rychle a nekompromisně. Nakonec sama uvažuje, že tradiční model nemusí být špatný, protože by rozhodně nechtěla být hlavou rodiny. Smysl lidského života nejprve komentuje mírně cynickou prűpovídkou:

„No, jako podle teorie mého spolužáka je to tak, že se člověk narodí, studuje, pracuje, chcípne. On mě tím dost nakazil, protože si vlastně říkám, ..jo jako určitě z nějakýho důvodu, třeba spolužačka chce bejt lékařkou...to je asi daleko lepší než učit malý haranty ve škole..“

Dále pak dodává:

„Já nemám smysl života, je asi takovej nějakej skrytej, a já ho určitě neumím...“

Zásadních problémů lidstva vidí Ida celou řadu:

„Devastace životního prostředí, nedostatečné vzdělání, hlad Afrika a tohle. A taky třeba...ne ubývání, ale znečišťování vody, přece jenom na Zemi jsou tři procenta pitné vody, my tím nehorázně plýtváme.“

Případnou dovolenou snů by strávila v zahraničí (Anglie nebo Španělsko, protože se učí tyto jazyky). Ráda by tam zkusila i pracovat a vyměňovat zkušenosti. Jela by sama, nebo s přítelem. Pokud se má zamyslet nad třemi přáními, odpovídá následovně:

„Aby byli všichni zdraví, šťastní. Jako rodina hlavně, ale těm ostatním by se to taky hodilo. Druhý přání by bylo, abych měla neomezeně přání. A třetí...dožít se stovky..nevím, nepřemýšlím nad tím tak.“

Jak bylo zmíněno, Ida je hudebně značně aktivní, přesto řada jejích odpovědí působí naprosto průměrně, někdy až antihudebně (např. zpívání si je trapné). V průběhu rozhovoru působila Ida klidným (spíš introvertním) dojmem a zdálo se, že se poněkud stydí odhalovat své představy a touhy. Její někdy cynismem zavánějící a jakoby „od boku“ vyslovené výroky měly asi do určité míry zamaskovat její rozpaky v choulostivém rozhovoru.

3.9.2 Diskuze

Jaká je tedy souvislost mezi hudebními preferencemi a hodnotovou orientací? Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že pokud je nějaká souvislost opravdu reálná, pak se jedná o souvislost velmi volnou. Výsledky jsou v tomto případě značně

ambivalentní. Během zkoumání hodnotové orientace, ale i dalších skutečností týkajících se domácího hudebního prostředí, jsme se pokusili přednostně zaměřit na žánry vykazující značnou vyhraněnost a většinou i výrazný ideový podtext. Tento výběr předpokládal, že pokud by se měla někde projevit souvislost s hodnotovými postoji, pak nejspíše právě v této oblasti. Výsledky jsou však poněkud vágní. Jak bylo zmíněno výše, skupina respondentů preferujících hip hopovou hudbu se dá ve zkratce popsat jako „materialističtí egoisté“, nicméně tento popis je spíše zveličeným konstatováním mírné tendence. Respondentky preferující metalovou hudbu by v takovém případě byly jakési „konzervativní volnomyšlenkářky“ a příznivci klasické hudby „upovídání rozumbradové“. Znovu je však třeba upozornit na to, že tato označení jsou zesíleným pojmenováním mírné tendence, kterou bylo možné ve skupinách odhalit. Zkoumání rovněž poodhalilo další zajímavé výsledky. Ukázalo se, že preference metalu se vylučuje s preferencí hip hopu: respondenti navzájem hodnotili tyto žánry silně negativně. Některé respondentky preferující metalovou hudbu mimoděk hovořily o neutěšeném a stresujícím rodinném prostředí, což je zjištění, které koresponduje s výsledky výzkumu autorů Lacourse, Claes a Villeneuve (2000). Dívky, dle výzkumníků, často využívají metalovou hudbu jako formu copingové strategie.

Rozhodli jsme se vybrat ke zkoumání tři konkrétní skupiny (hip hop, metal, klasickou hudbu), avšak zjistili jsme, že stejní respondenti na základě svých preferencí zapadají do více skupin, což do značné části anuluje předchozí zjištění. Abychom mohli tento nesoulad vysvětlit, musíme se znovu vrátit ke kapitole 3.9 (Hodnoty ve vztahu k hudebním preferencím). Respondenti v dotazníku hodnotili jako oblíbené v průměru téměř pět různých žánrů a jako spíše oblíbené dokonce téměř sedm. Někteří respondenti však s velkým náskokem překonávali i tyto hodnoty. V podstatě se dá říci, že typ vyhraněného hudebního fanouška se ve výzkumu skoro nevyskytoval, naopak značná část respondentů se jevila jako „hudební všežravci“, které by snad bylo možno charakterizovat snadněji podle žánrů, které jsou jim nepříjemné. Je samozřejmě obtížné říci, do jaké míry se na těchto zjištěních podílí struktura a početnost vzorku, který není reprezentativní (ač zvolená výzkumná metoda je zcela právoplatná a způsobilá sledovat jevy, které jsou pro velká kvantitativní šetření nepozorovatelné). Pavel Mužík (2006), který svůj výzkum založil na kvantitativní analýze dat, ve kterých hledal mimo jiné i souvislosti hudebních

preferencí a hodnotové orientace, určité souvislosti našel (viz výzkum s. 96). Je otázkou, do jaké míry jsou Mužikovy výsledky ovlivněny snahou po zvýraznění určitých tendencí, nicméně zcela zřejmý a zásadní je rozdíl v tom, že respondenti Mužikova výzkumu (2009) preferují každý v průměru menší množství žánrů a je tak pravděpodobnější, že budou respondenti více vyhranění. Z tohoto důvodu se nedá říci, že by se zkoumání hodnotové orientace a hudebních preferencí příliš vydařilo, nicméně výsledky ukazují na jinou skutečnost. Respondenty výzkumu (jak bylo zmíněno) lze považovat z velké části za hudební všežravce, kteří nejsou hudebně vyhranění. Je možné nějak vysvětlit takové výsledky? Na tomto místě je vhodné připomenout, do jaké míry se za několik málo posledních let proměnil hudební průmysl ve světě, kdy se hlavním distribučním kanálem hudby stává internet, potažmo velké streamovací služby typu Youtube.com. Dá se říci, že naprostá většina respondentů se vyjádřila v tom smyslu, že Youtube.com je patrně nejdůležitějším místem, kde hledají hudbu známou i neznámou, stejně jako skladby, které náhodně vyslechnou jen proto, že jim byly nabídnuty automaticky na stránkách Youtube.com. Žijeme momentálně v době, kdy je až neskutečně snadné získat a okamžitě zkonsumovat doslova jakoukoli skladbu⁷⁰. Nejsme odkázáni výhradně na obchody s omezenou nabídkou, ani na přátele s velkou sbírkou desek nebo CD. Na Youtube.com je totiž nepřehledné množství jakéhokoli multimediálního materiálu⁷¹. Pro generaci současných dospívajících ve věku 16 let je charakteristické, že do značné míry mají hudbu propojenou pouze s digitálními formáty a hegemonií služby Youtube.com⁷². Jak bylo naznačeno výše, tato služba přímo vybízí k tomu, aby divák (posлуhač) dále hledal a zkoušel další a další videa. Je možné předpokládat, že také tento faktor značně zvedá úroveň pluralitního vnímání hudby, nebo výše zmíněné „kulturní všežravosti“. To nás

⁷⁰ Což platí samozřejmě pouze o skladbách, které byly na server uloženy, nicméně hudební knihovna služby Youtube.com (ač se jedná především o službu zaměřenou na video) je nesmírně rozsáhlá. Zahrnuje převahu amatérských nahrávek, ale i velké množství profesionálních. Dostatečně impozantní jsou ostatně hodnoty, které služba Youtube.com uvádí na svých stránkách. Podle těchto údajů přibude každou minutu na servery Youtube.com přibližně 100 hodin videa, za jeden měsíc je na Youtube.com celosvětově přehráno cca 6 miliard hodin videa, čili v průměru sleduje videa na Youtube.com téměř každý obyvatel naší planety asi hodinu do měsíce. Viz <https://www.youtube.com/yt/press/statistics.html>

⁷¹ Zde je nutné dodat, že nesmírně velká knihovna této služby není ve skutečnosti bezedná a řadu skladeb nelze najít jednoduše a okamžitě, to se však netýká mainstreamové hudby.

⁷² Což ostatně není překvapivé. Digitální formáty hudby (především však mp3) začaly prudce ovládat hudební průmysl v době, kdy se narodili.

přivádí opět k původní otázce “Je možné za takového stavu hledat souvislost mezi hudebními preferencemi a v podstatě čímkoli dalším?”

Než si zodpovíme tuto otázku, můžeme přihlédnout ještě k dalšímu, zatím nezmíněnému, ale potenciálně důležitému faktoru. Tímto faktorem je vliv metody, která byla zvolena pro zkoumání hudebních preferencí, čili v našem případě zvukový dotazník. Zvukový dotazník a jeho výhody i nevýhody jsou vesměs známé (viz kap. 2.2), přesto přinesl také jeden nečekaný problém. Respondenti byli ještě před hlavní fází výzkumu podrobeni určitému „rozřazovacímu průzkumu“, který zkoumal pouze hudební preference, a to za účelem pestřejšího výběru respondentů pro další zkoumání. Po vyplnění dotazníku zahrnujícího současně zvukový dotazník⁷³ a následném srovnání obou hodnocení se ukázalo, že respondenti se ke stejným žánrům stavějí o poznání více pozitivně. Z tohoto zjištění vyplývá, že problematické rozřazení na základě určitých skupin hudebních preferencí, tak jak ho provedl Mužík (2006), by mohlo být ovlivněno také tímto faktorem⁷⁴.

Nabízí se samozřejmě otázka, zda by nebylo možné použít pro práci s daty pouze hodnocení preferencí, které bylo provedeno bez zvukového dotazníku. Odpověď však lze protitotázkou: Co jsou to vlastně hudební preference? Jsou skutečnější takové preference, které odrážejí respondentovu (často mylnou) představu o hudebním žánru, nebo jsou reálnější hodnocení žánrů, které vychází ze skutečného (byť krátkého) setkání s hudebním žánrem? Domníváme se, že otázky, které šetření vyvolalo, není možné momentálně uspokojivě zodpovědět, naopak by vyžadovaly další specializovaný výzkum.

⁷³ Je třeba zmínit, že výzkumný rozhovor spolu s poslechovým dotazníkem podstupovali vybraní respondenti s několikadenním časovým odstupem.

⁷⁴ Dodejme však, že pro zkoumání hodnotové orientace v souvislostech s hudebními preferencemi jsme se orientovali především podle hodnocení „oblíbený“, přičemž hodnocení „spíše oblíbený“ nebylo bráno v potaz.

4 Závěr

Zkoumání hudebních preferencí a hodnotové orientace mezi dospívajícími nedosáhlo zcela vytyčeného cíle, přesto nelze říci, že by výzkum tohoto tématu byl neproduktivní. Vzhledem k tomu, že se jednalo o smíšený typ výzkumu, byl v našem výzkumu kladen nižší důraz na kvantitativní analýzu dat, a to ve prospěch kvalitativního přístupu zaměřeného na užší skupinu jedinců a jejich specifické zkušenosti a postoje. Rozhovory na téma hudby a hodnotové orientace byly provedeny celkem s 18 respondenty, byly vedeny jako polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, v němž byl respondentům k jednotlivým tématům poskytnut dostatek času i na obsáhlejší odpověď, stejně jako prostor pro mírná odbočení od hlavního tématu. Cílem tazatele bylo vybuzení respondenta k ničím neomezené odpovědi na dané téma/otázku, a to bez toho, aby byly respondentům předem nabízeny možné odpovědi.

Výzkumná zjištění zcela nenaplnila vznesené otázky. Vztah mezi hudebními preferencemi a hodnotovými postoji můžeme na základě výsledků výzkumu považovat za značně volný a také obtížně popsateľný a nejednoznačný.

Výsledky realizovaného výzkumu potvrdily závěry dalších výzkumů v tom, že domácí hudební prostředí je skutečně vlivným faktorem. Hudební preference jsou skrze rodinné příslušníky přímo formovány. Jedná se o druhý nejčastěji udávaný vliv hned po kamarádech. Rodiče si často pouští svou oblíbenou hudbu v přítomnosti dětí, které se s takovou hudbou sžívají a zvykají si na ni. Odtud je pak jen další krok k estetickému zalíbení. Někteří rodiče pak dětem svou oblíbenou hudbu přímo doporučují.

Pokud si znovu oživíme fakta o některých zvláště vyhraněných žánrech a jejich ideovém obsahu, nemůžeme než konstatovat, že ideová náplň hudebních žánrů do názorů posluchačů příliš neproniká. Zdá se, že posluchači často chápou extrémní ideový obsah jako svého druhu stylizaci, která k danému žánru nedělitelně patří.

Nečekaným zjištěním, které by mělo být více zkoumáno, je značný rozdíl, který se projevuje v hudebních preferencích při užití buď klasického, nebo zvukového dotazníku. Ze srovnání obou způsobů dotazování se zdá, že pokud respondenti konkrétní žánr opravdu slyší, jsou k němu pak více shovívaví, než když se rozhodují pouze na základě své

představy. Můžeme tedy říci, že výzkum provedený v předkládané diplomové práci v žádném případě není definitivním vyčerpáním tématu, ale patrně ani slepou uličkou. Naopak, otevírá řadu dalších otázek, které si žádají podrobnější zkoumání.

5 Seznam literatury

- BAKER, F., BOR, W. Can music preference indicate mental health status in young people? *Australasian Psychiatry*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 284-288.
- BEK, M. *Konzervatoř Evropy? K sociologii české hudebnosti*. Praha : KLP - Koniasch Latin Press, 2003. 278 s. ISBN 80 -85917-99-8.
- BOCAN, M. a kol. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*. Praha : Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2011. Online [14-06-2014]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/zz-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15let.pdf>
- BOER, D. *Music makes the people come together. Social functions of music listening for young people across cultures*. Wellington, 2009. Disertační práce. Victoria University of Wellington, New Zealand.
- ter BOGT, T. F. M., ENGELS, R. C. M. E., BOGERS, S., KLOOSTERMAN, M. 'Shake it baby, shake it': Media preferences, sexual attitudes and gender stereotypes among adolescents. *Sex Roles*. 2010, roč. 63, č. 11-12, s. 844-859.
- ter BOGT, T. F. M., ENGELS, R. C. M., BOGERS, S., KLOOSTERMAN, M. "Shake It Baby, Shake It": Media Preferences, Sexual Attitudes and Gender Stereotypes Among Adolescents. *Sex Roles*, 2010, roč. 63, č. 11-12, s. 844–859.
- ter BOGT, T. F. M., MULDER, J., RAAIJMAKERS, Q. A. W., GABHAINN, S. N. Moved by music: A typology of music listeners. *Psychology of Music*. 2011, roč. 39, č. 2, s. 147-163.
- CEJP, M., MAŘÍKOVÁ, I. *Postoje české veřejnosti k hudebnímu umění*. Praha : Ústav pro výzkum kultury, 1978.
- CERHA, O. *Interkulturní psychologie: Kulturologický příspěvek k vybraným tématům*. Praha, 2012. Diplomová práce. Filosofická fakulta UK v Praze.
- CLARK, S. S., GIACOMANTONIO, S. G. Music Preferences and Empathy: Toward Predicting Prosocial Behavior. *Psychomusicology: Music, Mind & Brain*, 2013, roč. 23, č. 3, s. 177-186.
- De VRIES, P. The digital generation : the influence of portable music listening habits of first year pre-service education students on their future practice as primary school teachers. *Australian Online Journal of Arts Education*, 2006, roč. 2, č. 2, s. 1-11.
- DELSING, M. J. M. H., ter BOGT, T. F. M., ENGELS, R. C. M. E. a MEEUS, W. H. J. Adolescents' music preferences and personality characteristics. *European Journal of Personality*. 2008, roč. 22, č. 2, s. 109-130. Dostupné z <http://www.scribd.com/doc/86801709/Adolescents%E2%80%99-Music-Preferences-and-Personality-Characteristics>

- EYRE, L., EYRE, R.. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2000. 156 s. ISBN 80-7178-360-9.
- EYSENCK, H. J. Biological dimensions of personality. In PERVIN, L. A. (Ed.) *Handbook of personality: Theory and research*. New York : Guilford, 1990. s. 244–276.
- FORSYTH, A. J. M., BARNARD, M., McKEGANEY, N. P. Musical preference as an indicator of adolescent drug use. *Addiction*, 1997, roč. 92, č. 10, s. 1317-1325.
- FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2005. 238 s. ISBN 80-246-0965-7.
- FRANĚK, M., MUŽÍK, P. Hudební preference a její souvislost s některými osobnostními rysy. *Acta Musicologica*, 2006, č. 3. Brno, UHV FF MU. Online [14-06-2014]. Dostupné z: <http://acta.musicologica.cz/06-03/0603s02.html>
- GAVORA, P. a kol. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978–80–223–2951–4.
- GILETTI, T. *Why pay if it's free? Streaming, downloading, and digital music consumption in the "iTunes era"*. London : Media@LSE, London School of Economics and Political Science ("LSE"), 2012. 36 s. Online [14-06-2014]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/mediaworkingpapers/mscdissertationseries/2011/71.pdf>
- GREENWOOD, D. N., LONG, C. R. Mood specific media use and emotion regulation: Patterns and individual differences. *Personality and Individual Differences*. 2009, roč. 46, č. 5-6, s. 616-621.
- Grove Music Online. Oxford Music Online*. Oxford University Press. [online] Dostupné z <http://www.oxfordmusiconline.com>
- HÄGLER, T. *MP3: Zukunft oder Ende des Musikhörens? Eine empirische Studie über die Komplementarität und Substitution von MP3 und CD*. Zurich : University of Zurich, 2005. Disertační práce. 236 s.
- HANÁKOVÁ, J. *Dechová hudba a možnosti jejího využití v hudební výchově*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy.
- HARGREAVES, D. J., NORTH, A. C. a TARRANT, M. Musical preference and taste in childhood and adolescence. In McPHERSON, G. E. (Ed.) *The child as musician: A handbook of musical development*. Oxford: Oxford University Press, 2006. s. 135-154.
- HEPNER, VI. a kol. *Postoje české veřejnosti k populárním zpěvákům*. Praha, 1973. Předběžná zpráva.

- HEPNER, VI., MAŘÍKOVÁ, I. Průzkum postojů české veřejnosti k populárním zpěvákům. Praha, 1975.
- HOLBROOK, M. B. a R. M. SCHINDLER. Some Exploratory Findings on the Development of Musical Tastes. *Journal of Consumer Research*. 1989, roč. 16, č. 1, s. 119-124.
- HRADECKÝ, V. *Preference hudebních stylů. Shrnutí výsledků průzkumu*. Praha : Výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1998.
- HŘEBÍČKOVÁ, M. *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: přístupy, diagnostika, uplatnění*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2011. 251 s. ISBN 978-80-247-3380-7.
- CHAMORRO-PREMUZIC, T., GOMA`-i-FREIXANET, M., FURNHAM, A., MURO, A. Personality, selfestimated intelligence, and uses of music: A Spanish replication and extension using structural equation modeling. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2009, roč. 3, č. 3, s. 149-155.
- IVALDI, A., O'NEILL, S. A. Adolescents' attainability and aspiration beliefs for famous musician role models. *Music Education Research*, 2010, roč. 12, č. 2, s. 179-197.
- JOLLIFFE, D., FARRINGTON, P. Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, 2006, roč. 29, č. 4, s. 589-611.
- KARBUSICKÝ, V., ed., KASAN, J., ed. *Výzkum současné hudebnosti, hudebního vkusu a zájmů v roce 1963 a jeho výsledky*. Praha : Studijní oddělení Československého rozhlasu, 1964. 178 s. Informace - Učebnice - Semináře; čís. 11.
- KARBUSICKÝ, V., KASAN, J. *Výzkum současné hudebnosti. Díl 2, Výzkum z roku 1965/1966*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. 241 s.
- KARBUSICKÝ, V., KASAN, J. *Výzkum současné hudebnosti. Díl 1, Výzkum z roku 1963*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1969. 201 s.
- KASAN, J. *Výzkum hudebnosti 1990*. Praha : Výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1991.
- KESSLER, R. C., ANDREWS, G. et al. Short screening scales to monitor population prevalences and trends in non-specific psychological distress. *Psychological Medicine*. 2002, roč. 32, č. 6, s. 959-976.
- KISTLER, M., RODGERS, K. B., POWER, T., AUSTIN, E. W. a HILL, L. G. Adolescents and music media: Toward an involvement-mediational model of consumption and self-concept. *Journal of Research on Adolescence*. 2010, roč. 20, č. 3, s. 616-630.
- KOŠTÁL, J. Mínění české veřejnosti o hudbě a poslechové chování. *Hudební věda*, 1985, roč. 22, č. 4, s. 322-345.
- KOUKAL, M. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha : Slovart, 2007, 312 s. ISBN 978-80-7209-909-2.

- LACOURSE, E., CLAES, M., VILLENEUVE, M. Heavy Metal Music and Adolescent Suicidal Risk. *Journal of Youth and Adolescence*, 2001, roč. 30, č. 3, s. 321-332.
- LARSEN, R. J. Toward a science of mood regulation. *Psychological Inquiry*. 2000, roč. 11, č. 3, s. 129-141.
- MacDONALD, R., BYRNE, C., CARLTON, L. Creativity and flow in musical composition: An empirical investigation. *Psychology of Music*. 2006, roč. 34, č. 3, s. 292-306.
- MARTINO, S. C., COLLINS, R. L., ELLIOT, M. N., STRACHMAN, A., KANOUSE, D. E., BERRY, S. H. Exposure to degrading versus nondegrading music lyrics and sexual behavior among youth. *Pediatrics*. 2006, roč. 118, č. 2, s. e-430-e441.
- MATZNER, A. a kol. *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. [Díl] I, Část věcná. 2., dopln. vyd. Praha : Supraphon, 1983. 415 s.*
- McFERRAN, K., O'GRADY, L., SAWYER, S. L., GROCKE, D. E. How teenagers use music to manage their mood: An initial investigation. Melbourne, Australia: University of Melbourne. Online [14-06-2014]. Dostupné z: http://www.metalinsider.net/site/wp-content/uploads/2011/10/McFerran_et_al_adol_mood.pdf
- MIRANDA, D. a CLAES, M. Music listening, coping, peer affiliation and depression in adolescence. *Psychology of Music*. 2009, roč. 37, č. 2, s. 215-233.
- MIRANDA, D. The role of music in adolescent development: much more than the same old song. *International Journal of Adolescence and Youth*. 2013, roč. 18, č. 1., s. 5-22.
- MIRANDA, D., CLAES, M. Music Preferences and Depression in Adolescence. *International Journal of Adolescence and Youth*, 2007, roč. 14, č. 3, s. 277-298.
- MIRANDA, D., GAUDREAU, P. Music listening and emotional well-being in adolescence: A person- and variable-oriented study. *European Review of Applied Psychology*. 2011, roč. 61, č. 1, s. 1-11.
- MOORE, A. F. Categorical conventions in music discourse: style and genre. *Music and Letters*, 2001, roč. 82, č. 3, s. 432-442.
- MULDER, J., ter BOGT, T. F. M., QUINTEN, A. W., RAAIJMAKERS, S, GABHAINN, MONSHOUWER, K., VOLLEBERGH, W. A. M. The soundtrack of substance use: music preference and adolescent smoking and drinking. *Subst Use and Misuse*, 2009, roč. 44, č. 4, s. 514-531.
- MULDER, J., ter BOGT, T. F. M., RAAIJMAKERS, Q. A. W., GABHAINN, S. N., SIKKEMA, P. From death metal to R&B? Consistency of music preferences among Dutch adolescents and young adults. *Psychology of Music*. 2010, roč. 38, č. 1, s. 67-83.
- MUŽÍK, P. *Hudba v životě adolescentů: hudební preference v souvislostech*. Olomouc, 2010. Disertační práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Pedagogická fakulta.

- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vyd. Brno : Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha : Academia, 2009. 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- NORTH, A. C., HARGREAVES, D. J. The importance of music to adolescents. *British Journal of Educational Psychology*. 2000, roč. 70, s. 255-272.
- NORTH, A. C., HARGREAVES, D. J. *The social and applied psychology of music*. Oxford : Oxford University Press, 2008. 496 s. ISBN 978-0-19-856742-4.
- NORTH, A. C., HARGREAVES, D. J., O'NEILL, S. A. *The importance of music to adolescents*. *British Journal of Educational Psychology*. 2000, roč. 70, č. 2, s. 255-272.
- NORTH, A. C., HARGREAVES, D. J., O'NEILL, S. A. The importance of music to adolescents. *British Journal of Educational Psychology*, 2000, roč. 70, č. 2, s. 255–272.
- PASCALL, R. Style. *Grove Music Online*. Oxford Music Online. Oxford University Press. Online.
Dostupné z <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/27041>
- PAVLICOVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L. *Od folkloru k folklorismu. Slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. 1. vyd. Strážnice : Ústav lidové kultury, 1997. 238 s. ISBN 80-86156-06-0.
- PHINNEY, J. S. Ethnic identity in adolescents and adults: Review of research. *Psychological Bulletin*. 1990, roč. 108, č. 3, s. 499-514.
- POLEDŇÁK, I. *Hudba jako problém estetiky*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2006. 287 s. ISBN 80-246-1215-1.
- PRIMACK, B. A., DOUGLES, E. L., KRAEMER, K. L. Exposure to cannabis in popular music and cannabis use among adolescents. *Addiction*. 2009, roč. 105, č. 3, s. 515-523.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha : Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RAVIV, A., BAR-TAL, D., RAVIV, A. a BEN-HORIN, A. Adolescent idolization of pop singers: Causes, expressions, and reliance. *Journal of Youth and Adolescence*. 1996, roč. 25, č. 5, s. 631–650.
- RENTFROW, P. J. a S. D. GOSLING. The Do Re Mi's of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2003, roč. 84, č. 3, s. 1236-1256. Dostupné z: <http://homepage.psy.utexas.edu/HomePage/Faculty/Gosling/reprints/JSP03musicdimensions.pdf>

- RENTFROW, P. J., GOSLING, S. D. The do re mi's of everyday life: the structure and personality correlates of music preference. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2003, roč. 84, č. 6, s. 236-1256.
- ROBERTS, D. F., HENRIKSEN, L. a FOEHR, U. G. Adolescence, adolescents, and media. In LERNER, R. M. a STEINBERG, L. (Eds.) *Handbook of adolescent psychology. Volume 2: Contextual influences on adolescent development* (3. vyd.) Hoboken, New Jersey: John Wiley and Sons, 2009. s. 314-344.
- SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
- SEDLÁK, Fr., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Vyd. 2., Praha : Karolinum, 2013. 406 s. ISBN 978-80-246-2060-2.
- SELFHOUT, M. H. W., DELSING, M. J. M. H., ter BOGT, T. F. M., MEEUS, W. H. J. Heavy metal and hip-hop style preferences and externalizing problem behavior: A two-wave longitudinal study. *Youth & Society*. 2008, roč. 39, č. 4, s. 435-452.
- SELFHOUT, M. H.W., BRANJE, S. J. T., ter BOGT, T. F. M., MEEUS, W. H. J. The role of music preferences in early adolescents' friendship formation and stability. *Journal of Adolescence*, 2009, roč. 32, č. 1, s. 95–107.
- SELFHOUT, M. H.W., DELSING, M. J. H., ter BOGT, T. F. M., MEEUS, W. H. J. Heavy Metal and Hip-Hop Style Preferences and Externalizing Problem Behavior: A Two-Wave Longitudinal Study. *Youth & Society*, 2008, roč. 39, č. 4, s. 435-452.
- SCHELLENBERG, E. G. Exposure to music: The truth about the consequences. In McPHERSON, G. E. (Ed.) *The child as musician: A handbook of musical development*. Oxford : Oxford University Press, 2006. s. 111-134.
- SIGG, N. An investigation into the relationship between music preference, personality and psychological wellbeing. Auckland, 2009. Magisterská práce. Auckland University of Technology, Health Science (Psychology).
- STRATIL, P. *Souvislosti hudebních postojů a preferencí dětí a jejich rodičů*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy.
- ŠVAŘÍČEK, R. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TARRANT, M., NORTH, A., HARGREAVES, D. J. Social categorization, self-esteem, and the estimated musical preferences of male adolescents. *Journal of Social Psychology*. 2001, roč. 141, č. 5, s. 565–581.
- TEKMAN, H. G., BOER, D., FISCHER, R. Values, Functions of music and Musical Preferences. In E. Cambouropoulos, C. Tsougras, P. Mavromatis, & K. Pasiadis

(Eds.), *Proceedings of the 12th International Conference on Music Perception and Cognition and 8th Triennial Conference of the European Society for the Cognitive Sciences of Music* (pp. 372-377). Thessaloniki: School of Music Studies, Aristotle University of Thessaloniki. Dostupné z http://icmpcescom2012.web.auth.gr/sites/default/files/papers/372_Proc.pdf

VETTERL, K. K sociologii hudebního rozhlasu. *Musikologie*, 1938, roč. 1, s. 27-44.

VONKOMER, J., MIGLIERINI, B. *Eysenckov osobnostný dotazník - EOD*. Bratislava, 1979. Psychodiagnostické a didaktické testy.

WASS, H., RAUP, J. L. (1988). Adolescents interest in and views of destructive themes in rock music. *OMEGA Journal of Death and Dying*. 1988, roč. 19, č. 3, s. 177-186.

van WEL, F. A Culture Gap Between the Generations? Social Influences on Youth Cultural Style. *International Journal of Adolescence and Youth*, 1994, roč. 4, č. 3-4, s. 211-228.

WINGOOD, G. M., DICLEMENTE, R. J., BERNHARDT, J. M., HARRINGTON, K., DAVIES, S. L., ROBILLARD, A., HOOK, E. W. Prospective study of exposure to rap music videos and African American female adolescents' health. *American Journal of Public Health*. 2003, roč. 93, č. 3, s. 437-439.

Statistics - Press. *YouTube – Broadcast Yourself*. [online] Dostupné z <https://www.youtube.com/yt/press/statistics.html>

6 Přílohy

Dotazník vyplňovaný žáky těsně před realizací rozhovoru. Otázka 10 je doprovázena poslechovým dotazníkem.

Vážení žáci,

Prosím vás o vyplnění dotazníku týkajícího se Vašeho vztahu k hudbě (nikoli pouze k předmětu Hudební výchova). Přispějete tak k výzkumu zabývajícímu vzájemnou souvislostí hudebních postojů mezi dětmi a jejich rodiči. Dotazník je anonymní. Jeho druhou část prosím doneste svým rodičům k vyplnění.

Děkuji

Petr Stratil

1/ Hudební sluch (zakroužkujte podle svého mínění): a) mám b) mám špatný c) nemám

2/ Hra na hudební nástroj (zakroužkuj jednu možnost):

- a) hraji na nástroj v ZUŠ nebo pod vedením soukromého učitele
- b) hrál/a jsem na nástroj v ZUŠ nebo pod vedením soukromého učitele
- c) na nástroj hraji nebo jsem hrál/a jako samouk
- d) na nástroj nehraji

Pokud hraješ nebo jsi hrál/a na hudební nástroj, zodpověz prosím následující 3 podotázky:

I. Na nástroj hraji nebo jsem hrál/a (zakroužkuj jednu možnost):

- a) méně než 2 roky
- b) 2-5 let
- c) Více než 5 let

II. Členství v orchestru, kapele (zakroužkuj jednu možnost):

- a) jsem členem kapely, orchestru
- b) býval/a jsem členem kapely, orchestru
- c) nikdy jsem nebyl/a členem kapely, orchestru

III. Hraji na nástroj se svými rodiči (zakroužkuj jednu možnost):

- a) pravidelně b) občas c) nehraji

3/ Zpěv (zakroužkuj jednu možnost):

- a) zpívám často b) zpívám příležitostně c) nezpívám si

Pokud si někdy zpíváš, zodpověz prosím následující podotázku:

I. Zpívám (zakroužkuj jednu nebo více možností):

- a) jen pro sebe b) veřejně sólově c) jsem/byl-a jsem členem sboru

4/ Pokud nehraješ nebo jsi přestal/a hrát na hudební nástroj (zpívat), je to z důvodu

(zakroužkuj jednu nebo více možností):

- a) finanční náročnosti b) špatného hudebního sluchu c) množství jiných zájmů
- d) nástroj (zpěv) mě „přestal bavit“ e) malému využití svých dovedností (např. chybí koncertování)
- f) jiný důvod: _____

5/ Hudbu poslouchám (zakroužkuj jednu nebo více možností):

- a) při práci, plnění úkolů b) jízdě v automobilu c) v hromadné dopravě d) při sportu, posilování
- e) při posezení s přáteli f) při čtení g) soustředěný/á jen na hudbu
- h) neposlouchám i) jiná možnost – uveďte _____

6/ Oblíbená hudba mých rodičů (zakroužkuj jednu možnost):

- a) znám a poslouchám něco z oblíbené hudby svých rodičů
- b) znám, avšak neposlouchám oblíbenou hudbu svých rodičů
- c) neznám oblíbenou hudbu svých rodičů

7/ Moje oblíbená hudba (zakroužkuj jednu možnost):

- a) Moji rodiče znají mou oblíbenou hudbu a také něco z ní poslouchají
- b) Moji rodiče znají mou oblíbenou hudbu, ale neposlouchají ji
- c) Moji rodiče neznají mou oblíbenou hudbu

8/ Koncerty navštěvuji (zakroužkuj jednu možnost):

- a) 1-2x za rok b) 3-5x za rok c) více než 5x za rok d) nenavštěvuji

9/ Z toho společně s rodiči (zakroužkuj jednu možnost):

- a) 1-2x za rok b) 3-5x za rok c) více než 5x za rok d) nenavštěvuji

10/ Vyjádři svůj vztah k uvedeným žánrům: od velmi oblíbeného (✓✓) po velmi neoblíbený (××)
(pokud si nejsi jistý/á, co daný žánr znamená, zaškrtni pouze políčko neznám)

žánr:	Neznám	✓✓	✓	Neutrální	×	××
Tradiční jazz						
Moderní jazz						
Dechovka						
Lidová hudba (hudební folklor)						
Opera						
Klasická vážná hudba						
Soudobá vážná hudba						
Vyšší populár						
Muzikál						
Folk						
Country & Western						
Rock						
Rock'n'roll						
Rock 60. let (oldies)						
Nezávislý (alternativní) rock						
Pop						
Současná taneční hudba (house, techno, drum'n'bass, apod.)						
Hip hop						
Disco hudba 80. let						
Metal						
Punk, nebo Hard core						
Etnická hudba						
World music						

11/ Moji rodiče (zakroužkuj jednu možnost):

- a) oba aktivně hrají na nástroj b) jeden z rodičů hraje aktivně na nástroj
c) oba nebo jeden z rodičů hrávali dříve na nástroj d) nikdy nehráli na nástroj

12/ Moji rodiče (zakroužkuj jednu možnost):

- a) často zpívají b) alespoň jeden z rodičů často zpívá
c) zpívají občas d) nezpívají

13/ Mám osobní sbírku hudby čítající (zakroužkuj jednu možnost):

- a) 1-10 alb b) 11-30 alb c) 31-100 alb d) více než 100 alb e) sbírku nemám

14/ Nahrávky získávám (číslyjte 1-4 podle toho, co nejvíce převažuje; 1=nejčastější způsob, 4=nejméně častý):

- a) kupuji na internetu _____ b) kupuji v „kamenném obchodě“ _____ c) stahuji na internetu _____
d) získávám od přátel _____

15/ Informace o hudbě (zakroužkuj jednu nebo více možností):

- a) cíleně vyhledávám sám/sama b) čerpám z časopisů c) získávám v hodinách HV
d) čerpám z TV e) čerpám od přátel f) čerpám od sourozenců

16/ Při získávání hudby (zakroužkuj jednu nebo více možností):

- a) se orientuji podle mých oblíbených žánrů
b) se orientuji podle časopisů, rozhlasových a TV pořadů zaměřených na hudbu
c) se snažím objevit stále něco nového bez ohledu na žánr
d) si nechám poradit od přátel
e) si nechám poradit od sourozence

17/ Při poslechu hudby s textem (zakroužkuj jednu nebo více možností):

- a) vnímám text a je pro mě důležitý
b) vnímám text, ale není pro mě důležitý
c) nevnímám text

18/ Údaje pro statistické zpracování

Muž – Žena; V uplynulém školním roce jsem:

- a) dosáhl/a vyznamenání
b) nedosáhl/a vyznamenání

Za poslední 2 roky jsem:

- a) alespoň jednou obdržel/a důtku ředitele školy
b) alespoň jednou obdržel/a sníženou známku z chování
c) neobdržel/a nic z uvedeného